

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. D. Henr. Harpii Theologi Eruditiss. Ordinis
Minorvm, Ac Rervm Divinarvm Contemplatoris eximij.
Theologiæ Mysticæ Libri Tres**

Henricus <Herpius>

Coloniæ, 1611

Pars Prima. Diuini Amoris inflammatiua potissimùm complectens,
videlicet, de Filij Dei incarnationis, conuersionis, passionisque mysterijs
ac fructu: de institutione vsuque Sacramentorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37362

D. HENRICI HARPHII,
THEOLOGI

ERVDITISSIMI,

Theologia mystica, LIBRI PRIMI (qui & diuini
amoris Christi formiumq; virtutum Soliloquium, sive in Can-
tica Canticorum paradoxa, aut certe diuini amoris spiri-
tualiumq; nuptiarum Epithalamium inscribi potest)

PARS PRIMA.

Diuini Amoris inflammatiua potissimum complectens,
videlicet, de Filij Dei incarnationis, cōuersationis, passi-
onisque mysterijs ac fructu: de institutione
vsuque Sacramentorum.

Vbera sponsi qua? osculum quid? Pater osculans, Filius osculatum,
Spiritus sanctus osculum: labia sponsa qua? Caput 1.

OSCULETUR me osculo oris sui, quia meliora Desiderium
sunt vbera tua vino. Canticorū I. Dic queso no- animæ ad
bis, de quo, à quo, & ad quem dicatur: *Osculetur* Deum.
me osculo oris sui. Aut quale est istud ita subitane-
um, & factum repete, de medio sermonis exor-
dium? Et quidem iucundum eloquium, quod ab
osculo sumit principium. Et blanda Scripturæ
facies faciliter afficit & allicit ad legendum: ita,
vt quod in eo latet, delectet inuestigare, etiam cum labore: nec fatiget
inquirēdi forte difficultas, vbi mulcet eloquij suauitas. Verum, quem
non attentum valde faciat, istiusmodi principium, sine principio: &
nouitas locutionis in veteri libro? Cuius & titulus prenotatur; *Canti-*
ca Canticorum Salomonis. qui interpretatur pacificus, optimè conueni- Salomon
ens libri principio, qui similiter incipit à pacis signo, scilicet ab oscu- quid.
lo: Simili congruentia inueniens, quod ad hanc Scripturam intelligen-
dam mentes inuitat pacificas, quæ sese tam à vitijs, quàm à tumulti-
bus alienare prævalent. Nimirum cum hæc Cantica sola docet vñctio
A diuina

diuina; sola addiscit experientia. Non enim est strepitus oris, sed iubilus cordis: non sonus labiorum, sed motus gaudiorum: concordia voluntatum, non consonantia vocum. Nec auditur foris, nec perfonat in publico: sed sola quæ cantat audit, & cui cantatur. Est enim quoddam Epithalamium, id est, nuptiale carmen, castos exprimens iucundosque complexus animorum, concordiam morum & affectuum, consentaneamque spirans & flagrans ad alterutrum charitatem, qua sponsa fidelis ad perfectam ætatem, & ad annos nobiles iam peruenit: annos dico meritorum, non temporum, ut ad celestis sponsi complexus idonea iudicetur. Osculum igitur petit cum fiducia, memor verberum suorum, cum subinfert: *Quia meliora sunt verba tua vino.*

Vbera sponsi duo quæ. Hæc vbera sponsi sunt duo quædam argumenta mansuetudinis ingenitæ. Nam gemina dulcedo suauitatis exuberat in pectore sponsi, scilicet inexpectando longanimitas, & in condonando facilitas, iuxta illud Psalmi: *Longanimis Dominus, & multum misericors.* In cuius genitæ bonitatis experimento, se merito sponsa fatetur in eam excreuisse fiduciam, ut auderet petere osculum. Quid mirum, dicens, si sic sumo de te, o sponsa, quæ de tuis vberibus tantam experta sum suauitatis abundantiam. Ad audendum me prouocat dulcedo verbum tuorum, non meorum confidentia meritorum. En gratia tua multis iam annis castè, *sobriè, pie, iuste* viuere curavi: lectioni insisto, vitijs resisto, orationibus incumbo, contra tentationes frequenter vigilo, *annos meos in amaritudine anime mee* recogito: sed *anima mea sicut terra sine aqua in illis.* Ut igitur *hulc austum* meum pingue fiat, *osculetur me*, queso, tua benigna largitas *osculo oris sui*, ut imbibam spiritum intellectus, quod pertingat & sapientiæ: quo gustem illa, quæ iam intellectu apprehenderim. Et licet *adipe & pinguedine* replebitur *anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum.* Est enim *spiritus sapientiæ & intellectus*, qui ad instar apis ceram portantis & mel, habet omnino unde accendat lumè scientiæ, & unde infundat saporè gratiæ. Neuter autè se putat osculum percipisse, siue qui intelligit veritatè, nec diligit: siue qui diligit, nec intelligit. In isto namque osculo nec error locum habet, nec tepor, quamobrem geminæ gratiæ sacrosancti osculi suscipiendæ desiderio petit è regione sponsa duo labia, scilicet intelligentiæ rationem, & sapientiæ voluntatem, ut de pleno gloriens osculo, mereatur audire: *Diffusa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit se Deus in æternum.* Sunt igitur labia fidelis animæ intellectus & affectus. Ex parte verò Dei, sunt labia lux
verita-

veritatis, imprimens intellectui veram cognitionem; & dulcedo bonitatis, imprimens affectui suauissimam delectationem. Ut tamen manifestius aliquid insequamur de osculo, mihi videtur ineffabile quiddam, & inexpertum omni creaturæ per illud osculum designasse, qui ait: *Nemo nouit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis nouit, nisi Filius, & cui uoluerit Filius reuelare.* Illa namque gignentis & geniti cognitio pariter & dilectio, quid nisi osculum est suauissimum? sed secretissimum. Pater enim Filium osculans, eidem arcana suæ diuinitatis eructat, & spirat suauitatem amoris. Cui nimirum sempiterno singulariterque beato complexui, nulli penitus interesse donatur creaturæ, solo utriusque Spiritu teste & conscio mutua dilectionis & agnitionis, nisi *cui uoluerit Filius reuelare.* Si ergo recte Pater osculans, & Filius osculatus accipitur, non erit abs re Spiritum sanctum per osculum intelligi: utpote qui Patris & Filij pax est imperturbabilis, glutine firmum, indiuiduus amor, indiuisibilis unitas. Ipsum igitur sponsa petit infundi sibi sub osculi nomine, in quo reuelatur sibi Filius & Pater. Cum autem Patrem & Filium veraciter cognouerit, utriusque bonitatem (qui Spiritus sanctus est) non ignorabit. Huius igitur triplex cognitionis & dilectionis sibi gratiam petit infundi, cum osculum petit: non tamen osculum presumit petere ab ore, soli resertans illud Patri. Audire vis osculum de ore? *Ego & Pater unum sumus.* Et iterum: *Ego in Patre & Pater in me est.* Nam in Patre Filium esse, & in Filio Patrem, est osculum ore ad os sumptum. Osculum, inquam, perfecte cognitionis, dilectionis & pacis. Sed illa cognitio & dilectio supereminet omniscientiæ, & pax illa superat omnem sensum. Quapropter sponsa minus aliquod postulat: *Osculetur me,* inquit, *osculo oris sui.* Vis audire nouam sponsam osculum nouum accipientem ab osculo oris? *Insufflatis,* inquit, in eis, & dixit: *Accipite Spiritum sanctum.* Osculum profecto fuit, non corporeus ille flatus, sed inuisibilis Spiritus, qui propterea in illo flatu Dominico datus est, ut per hoc intelligeretur tam ab ipso, quam à Patre procedere, tanquam uere osculum, quod osculati osculatoque commune est. Hæc igitur uox est animæ fidelis ad complexum totius Trinitatis per affectus amoris iugiter suspirantis. Et iste modus exponendi in intentione auctoris uidentur esse principalior ad legendam, ad audiendumque deuotior, ad predicandum fructuosior, & ad edificandum efficacior. Quasi diceret anima fidelis: *Osculetur me,* scilicet tota Trinitas, *osculo oris sui,* id est, delectabili unione per Spiritus sancti gratiam meo spiritui dulciter infusam.

Osculum mysticum.

Math. 11.

Osculum Spiritus sancti.

Ioan. 14. Ibidem.

Philip 4.

Ioan. 20.

Psal. 62.
Trio i ctit
anima.

Lucæ 15.

fasam. Est enim Spiritus sanctus gluten illud optimum, quo Deo con-
glutinamur in Spiritu, ut Spiritus noster vnus cum eo Spiritus fiat. Et
hoc est osculū felicissimū, quo felix anima fecundata & impingua-
ta, velut adipe & pinguedine deuotionis adimpletur. Vnde in verbis
prædicti de tribus perit anima certificari, quæ pariter in osculo pos-
sunt inrelligi. Perit enim vt per Patris potentiā, securam habeat de of-
fensis reconciliationē, quò ad vim irascibilē. Et per Filij sapientiā, ve-
ram habeat de sua cognitione dilectionē, quò ad vim rationalem: Ac
per Spiritus sancti bonitatē, se resectam sentiat per diuinæ dulcedinis
præglustationem, quò ad vim concupiscibilem. Sic pater Euangelicus
super collum filij prodigi cecidit, & osculatus est eum.

*Quomodo Pater osculans, es Filius, osculatum humana natura, oscu-
lum Chr sti persona: illud osculum quomodo quis
accipit? Cap. II.*

Desideria
Iacrum an-
tiquorū pro
Christi ad-
uentu.

Tempor-
no-
Act.

Psal. 44.

Exod. 4.

Isa. 6.

Hierc. 1.

Ioan. 4.

Osculetur me osculo oris sui. Hæc est vox antiquorum Pa-
trum, suspirantium in carne Christi præsentia, & cla-
mantium ad Deum Patrem, apud quem in eam mandij, &
Filiū mittendij residet principaliter auctoritas, vt in-
telligatur Pater osculans, Filius os eius, osculatū huma-
na natura, osculum vnio Filij Dei ad humanam naturam in vna per-
sona. Vnde dicit Bernardus: Ardorem desiderij Patrum suspirantium
in carne Christi præsentia frequentissimè cogitans confundor & com-
pungor in memet ipso, & nunc vix contineo lachrymas, ira me pudet
temporis torporisq; miserabiliū temporum horum. Cui nanq; nostrum
tantum ingerit gaudium gratiæ huius exhibitio, quantum accēderet
veteribus Sanctis desiderium sola promissio, quorum piæ expectatio-
nis affectum, & flagrans desiderium mihi inspirat ista vox: *Osculetur
me osculo oris sui*. Senserat nimirum in Spiritu, quisquis tunc spiritua-
lis esse poterat, quanta gratia foret diffusa in labijs illius, cupiens om-
nino tantæ participio suauitatis non fraudari. Propterea loquens in
anima desiderio, dicebat: *Osculetur me osculo oris sui*. Quali diceret:
Nō audio iam Moſen, eò quod impeditur oris lingua mihi factus est: Isaia
labia sunt immūda: Hieremias loqui nescit, eo quod puer est, & omnes
Prophetae sunt elingues: Sed ipse loquatur mihi, & aperiat voluntatem
Patris, ac in persona propria me erudiat, cuius gratiosa præsentia me
reficiat, cuius admirandæ doctrinæ fluentia fiant in me *fons aque salu-
entis*

antis in vitam aeternam. Ipsum enim pater unxit oleo laticitiae pro participibus suis. Ex quo nimirum uberior effunditur mihi gratia, si dignerur me osculari osculo oris sui. Cuius *sermorum & efficax* osculum mihi est: non quidem coniunctio labiorum, quae pacem aliquando mentitur animorum: sed insulso gaudiorum, reuelatio secretorum, & indiscreta quaedam coniunctio superni luminis & illuminatae mentis: sicut adherens Deo, unus spiritus efficitur. Et quidem congruè satis Filius os Patris dicitur, quia sicut per os aperiuntur secreta cordis, sic per Filium Pater nobis innotuit, & per Filium suum Pater, voluntate suam mundo aperuit. *Neque enim Patrem quis nouit, nisi Filius, & cui uoluerit Filius reuelare.* Hæc ergo reuelatione uelut osculum à Filio petit: quia Filij est, cui uoluerit, reuelare. Felix osculum, per quod non solum agnoscitur Deus, sed etiam diligitur Pater, qui nequaquam plenè cognoscitur, nisi cum perfecte diligitur. Cum igitur anima quandoque tenet in secreto conscientiae, Spiritum Filij clamantem: *Abba Pater*, ipsa paterno se diligi præsumat affectu, quæ se eodè Spiritu, quo & Filius, affectu sentit. Confidat quæcumque sit illa, nisi habitas, & in Spiritu Filij se filiam Patris agnoscat, Filijque sponsam & sororem: Sororem, inquam, quia ex uno Patre: Sponsam uero, quia in uno Spiritu. Nam si carnale matrimonium duos in una carne constituit, multo magis copula spiritualis duos in uno spiritu iungit. Attende proinde, quod osculum quidem petit, non tamen ab ore. (quod proprium est assumpti hominis unice felicitatis & prerogatiue singularis) sed humiliter ab osculo oris sui se petit osculari, quod est commune multorum, qui dicere possunt: *Et nos omnes de plenitudine eius accepimus.* Nam qui plenitudinè accipit, osculum ab ore sumit: sed qui de plenitudine, osculum de osculo recipit. Hæc nimirum ratione nemo Sanctorum dicere præsumpsit: *Osculetur me ore suo*, sed tantum, *osculo oris sui*, prerogatiua istam illi seruantes, cui singulariter semelque os. Verbi tunc impressum est, cum ei se corporaliter plenitudo diuinitatis infudit. Felix osculum, ac stupenda dignatione mirabile, in quo non os ori imprimitur, sed homini Deus coniungitur. Et ibi quidem contactus labiorum, complexum significat animorum: Hic autem confederatio naturarum diuinis humana componit, quæ sunt in terris, & quæ in caelis pacificans. Ad hoc igitur osculum Sanctus quisque temporis antiqui suspirabat, eod quod *incunditate & exultationem thesaurizari super eum*; & in ipso thesauros omnis sapientie & scientie absconditos esse præsentiebat, cupiens & ipse de plenitudine eius accipere. Et sic accipitur.

Heb. 1.

Heb. 4.

1. Cor. 6.
Filius os
Pa. tris.

Matth. 12.

De sensatione, & cognitione loquitur, quæ per reuelationem habetur.

Osculum non ab ore, sed oris petitur sponsa. Ioh. 1. 1.

Colos. 2.

Colos. 1.

Ecclesi. 15.

Colos. 2.

Iohan. 1.

- Os osculans. Cipitur os osculans Verbum assumens: osculatum verò caro, quæ assumitur: Osculum autè, quod pariter ab osculante Verbo, & ab osculata carne cõficitur, ipsa Persona ex utroq; cõpacta, mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus accipitur. Hoc osculum sponsa petit, cum dicit: *Osculetur me osculo oris sui*, quasi diceret: Non Angelos, non Patriarchas, nec alium quemcunq; nuntiũ mittat ad reconciliandũ genus humanũ, sed in propria persona mittat Filiũ humanatũ. Vnde sicut in osculo carnali osculantium labia vniuntur, exteriores anhelitus à iuicem spirant, & osculantium corpora sibi propinquat: sic in Incarnatione Filij Dei tria facta sunt, scilicet, Vnio duarũ naturarum in persona Verbi: conformitas spirituũ diuini & humani (quia Deo adhærens, vnus spiritus efficitur) & cõmunicatio idiomatũ, id est, proprietatum: (Dicit enim Ambrosius, quòd quicquid dicitur de Filio Dei per naturam, etiam dicitur de filio hominis per gratiã) & approximatio ad nos per assumptione nostrorũ defectũ: quia *dehuit per omnia fratibus assimilari*. Nam cum tanta dignitate Deus descendit in limum, & cum tanta dignitate limus ascendit in Deum, vt quicquid Deus fecit, limus fecisse credatur: & quicquid limus pertulit, Deus in illo pertulisse dicatur.
- Deniq; ad nostrã instructionem (vt dicit Adam de sancto Victore) in osculo tria notantur. Nam ibidẽ osculantũ labia se cõsociant, in quo figuratur coniunctio Verbi & hominis, cum *Verbum caro factum est*. Et quia labia sunt instrumenta sermonum, ideo in eorũ cõiunctiõne designatur mutua vicissitudo fraternalũ orationum (iuxta illud Iacobi: *Orate pro inuicem vt saluemini*) ac maxime fraternalũ instructionum & admonitionũ, sicut *unicuique de proximo suo mandauit Deus*. Hoc enim osculum sponsa spiritualiter accipit, vt sponso suo fideliter fructificet. Naturales enim quædam columbas per osculum concipere ferunt. Quod osculum columbinũ (vt dicit Augustin.) sincerissimam suscipie charitas, quæ fecundissima fideliter ei fructificat, à quo sumit originẽ, non querens quæ sua sunt. Ibidem etiã anhelitus interiores cõspirant, in quo notatur vnio spiritus diuini & humani, per quã vnionẽ omnes vnitate voluntatis vniuntur, qui Christo per charitatẽ spiritualiter incorporantur. Ideo *multitudinis credentium erat cor vnũ, & anima vna*, in Domino. Ibi denique corpora sibi mutuo appropinquat. In quo figuratur participatio passionum Christi & Christiani: quia *complentati sumus* cum Christo *similitudinis carnis eius*, & per consequens indicat

Os osculans.
Osculatum.
Osculum.
1. Tim. 2.

Præcipua
in Incarna-
tione Christi
tria.

Hebr. 2.

Oscula tria
fieri.

Ioan. 1.

Iacobi 5.

Eccli. 17.

Apost. 4.

Itom. 6.

indicat mutuam supportationem onerum fraternalium, secundum illud Apostoli: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Galat. 6. si, dicens: *Hoc est praeceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos.* Ioan. 13.

Osculum pedum sponsi duplex: osculumque manuum sponsi quod? Cap. III.

Sculetur me osculo oris sui. Tres sunt animarum affectus siue profectus, expertis duntaxat satis noti & manifesti cum aut petunt de actis malis indulgentiam, aut de bonis agendis gratiam, aut ipsius etiam indultoris & benefactoris sui praesentiam, eo modo, quo in corpore fragile possibile est, optant intueri. Quos nimirum affectus siue profectuum osculorum nomine placuit euidentius declarare. Nam in osculo primo dedicantur primordia nostrae conuersionis. Secundum uero proficietibus indulgetur. Sed tertium sola & rara experitur perfectio. Ab hoc autem solo, quod ultimo positum est, Scriptura ista sumpsit exemplum, quae tractare suscepimus, & eius causa reliqua duo sunt a nobis adiungenda. Primum osculum ad pedes Dominicos sumendum est, pro adeptione ueniae. Secundum ad manus, pro gratiarum actione. Tertium ad os, pro diuini amoris infusione. Verum quia *Deus spiritus est*, & nullis illa simplex substantia membris distincta corporeis, habet tamen os Deus, quo docet hominem scientiam; & manum, qua dat escam omni carni, & pedes, quorum terra scabellum est, ad quos peccatores conuersi & humiliati satisfaciunt. Habet, inquam, haec omnia, sed per effectum, non per naturam. Apud Deum enim inuenit uerecunda contentio, quod se humiliando deiciat; & prompta deuotio, ubi se innouando reficiat; & iucunda contemplatio, ubi excedendo quiescat. Primum igitur osculum prosequendo, sciendum, quod si recte uisum est Apostolo referre Christi caput ad deitatem, nobis utique non incongrue uideri potest, pedes ad eius humanitatem pertinere, qui sunt misericordia, & ueritas, uel iudicium. *Uniuersa namque uia Domini misericordia & ueritas.* Et iterum: *Misericordia & ueritas praecedunt faciem tuam.* Itemque: *Misericordia & iudicium cantabo tibi Domine.* Felix mens, cui semel Dominus Iesus utrumque pedem infixit. Et a duobus signis eam cognoscetis, quae secum deferat necesse est diuinis impressa uestigijs, & ipsa sunt timor & spes: Ille iudicij, ista misericordiae representans imaginem. Merito beneplacitum est Deo *super timentes eum, & in his, qui sperant in eo.* Psal. 146.

Animarum affectus tres.

Osculum triplex, myllicum quod. Ioan. 4.

Psal. 93. Psal. 135. Esa. 66.

Pedes Domini osculandi qui sunt.

1. Cor. 11. Psal. 24. Psal. 88. Psal. 100.

per misericordia eius, cum initium sapientiae timor sit, spes profectus. Unde si dolore peccati, & timore iudicij compūgeris, veritatis iudicijq; labia impressisti. Quod si timorē & dolorē intuitu divinae bonitatis, & spe consequendae veniae temperas, etiā misericordiae pedem amplecti te noueris: alioqui alterū sine altero non expedit osculari, quia tota recordatio iudicij in barathrum desperationis praecipitat, & fallax assentatio misericordiae securitatē pessimam generat. laceat igitur anima nuper cōuersa ad pedes seuerissimi Domini pauida, terramq; cum publicano aspiciat, non celum. Nec ei locus ille vilis aut despicibilis videatur, vbi sancta peccatrix peccata deposuit, sanctitatem induit, flendo, rigando, tergendo, osculando pedes Dominicos, fleuit amarē, & de intus visceribus longa suspiria trahens, & salutaribus intra se succēsa singultibus, felles humores euomuit, cui caelestis medicus celerrimē subuenit: quia *velociter curru sermo eius*. Cuius exemplo prosternere & tu misera, vt desinas esse misera, amplectere pedes, riga lachrymis, & placa osculis, non tam corporalis coniunctionis, quam realis satisfactio. Nam osculum est pacis indicium. Peccata verō nostra separāt inter nos & Deum. Tollatur ergo de medio quod interest, & pax est. Cū ergo satisfacimus, vt ablato de medio, quod separat, peccato, reconciliemur, indulgentiā, quam recipimus, quid nisi osculū pacis, interim ad pedes sumendum, esse dixerim? Humilis enim esse debet & verecunda satisfactio, qua emendatur superba transgressio. Non paruus est igitur fructus in hoc osculo primo, quod Domini Iesu pedibus imprimitur, tantū curemur, vt neutro pedum illorū fraudemur. Porro sumpto iam ad pedes osculo primo, nec statim praesumendum est ad osculum oris consurgere, sed gradus erit ad aliud quoq; osculum mediū, quod secundo loco manibus eius dulciter est imprimendū. Nam si dixerit Iesus: *Dimittuntur tibi peccata tua*, nec peccare desieris, quid proderit, quum recedenti quam iacenti deterius erit? Qui ergo tribuit poenitentiae voluntatē, opus est vt addat tibi & continendi virtutē, ne poenitenda denuo facias: fiantq; *nouissima tua peiora prioribus*. Per manū igitur illius sit tibi transitus, illate prius tergat, & erigat in spem audendi potiora. Erigat, inquam, dādo vnde praesumas, scilicet decorem continentiae, & dignos fructus poenitentiae, qui sunt opera pietatis. Hęc erigent te de stercore peccatorū in spem audendi potiora: si tamen manus largietis osculari studueris non tibi, sed nomini eius gloriā dando. Da semel, da iterum, tum pro donatis criminibus, tum pro collatis & confer-

Luca 18.

Luca 7.

Psal. 147.

Osculum quid. Esa. 59.

Satisfactio humilis.

Osculū nomen.

Matth. 9. Luca 5. & 7.

Luca 11.

Matth. 13.

Gloria Deo danda.

conseruatis virtutibus: alioqui si magis in te, quam in Domino gloriaris, proprias, & nō Domini manus osculari conuinceris: quod (iuxta B. Iob sententiam) est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum. Ceterum has manus Dominicas si distinctis vocabulis recipere placet, in tribuendo largitate, & in conseruando fidelitatem, quod donatum est, eas esse memento. Tribuit enim omnibus affluenter, & non improperat. Nec patitur nos tentari supra id quod possumus, sed facies etiam cum tentatione prouentum, ut possimus sustinere. Pro huiusmodi nimirum ei gratiarum actiones reddendæ sūnt, cum bonorum omnium tam largitorem, quam conseruatore recognoscendo & confitendo. Quantum autem in gratitudine & gratiarū actione veraciter proficis, tantum & in fiduciam dilataris: & inde fit ut ames ardentius, & pulsēs fidentius ad ostium inuitantis amici & dicentis: *Petite, & accipietis*. Quia non solum fecit te Deus tuus, sed etiam fecit multa propter te. Fecit & seipsum propter te, cum *Verbum caro factum est* propter te, & *habuit aut in nobis*. Factus est tecum vna caro, teq; facit spiritum vnum, ut merito de eo magna præsumas, si veraciter amas. Hæc igitur non recedant à corde tuo, ne decidant ab affectione tua: sed hæc cogita semper, & in his delectare iugiter his quasi quibusdam stimulis vregens sollicita animam, & his facibus eam inflammare curato, ad redmandum eum, qui tam multipliciter tibi suum erga te commendat amorem.

Osculum oris sponsi quod? sponsus, sponsa, vnio sponsi & sponsæ quæ? Cap. IIII.

Osculetur me osculo oris sui. Quis hoc dicit? Sponsa. Quænam ipsa; Anima sitiens Deum. Ponamus igitur affectiones diuersas, ut illa, quæ propriè sponsæ congruit, distinctius illucescat. Si seruus est, timet à facie Domini: Si mercenarius, sperat de manu domini. Si discipulus, parat autem magistro: Si filius, patrem honorat. Quæ verò perit osculum, amat. Excellit enim in naturæ donis hæc amoris affectio, præsertim cum ad suum recurrit principium. Nec sunt inuenta æquè dulcia nomina, quibus Verbi & animæ dulces exprimerentur affectus, quemadmodum sponsus & sponsa. Quippe quibus omnia sunt cōmunia, nil proprium, nil à se diuisum habentibus, vna vtriusque hæreditas, vna domus, vna mensa, thorus vnus, vna voluntas,

Iob 31.
Manus Dei
osculandæ
quæ sūt.

Iacobi 1.
1 Cor. 10.

Gratitudo
Deo exhibenda.

Lucæ 11.
Iohan. 6.
Iohan. 1.

Osculum
oris.

Sponsus &
sponsa quæ
sūt dulcia
nomina.

Feror spō
sa qualis.

luntas, & vnus, spiritus. Nam si amare sponsus specialiter & princī-
paliter conuenit, non immeritō sponse nomine censetur anima, quae
amat. Amat autē, quae petit osculum, non libertatem, non mercedem,
non hereditatē, non denique doctrinā, sed osculum: more planē casti-
simae sponse sacrum spirantis amorem, neq̄ omnino valentis disimū-
lare flammam quam patitur. Vide enim quale sumat sermonis exor-
dium, magnū quid à magno petitura, nullo (vt assolet fieri) vtēs fuco
blanditiarum, nullis verborum circumuolutiōibus ambit ad id, quod
desiderat: non facit proemium, non caprat beneuolentiam; sed velut
amoris impatiens, & ex abundantia cordis repente prorumpēs, nudē,
frontoseq̄; satis, *Osculetur me*, inquit, *osculo oris sui*. Quasi diceret: Gra-
tias quidē ago de osculo pedum, gratias & de osculo manū; sed si cu-
ra est illi de me, non quiesco donec *osculetur me osculo oris sui*. Accepi,
fateor, potiora meritis, sed prorsus inferiora votis: nec sum ingrata, sed
amo: desiderio feror, non ratione. Pudor sanē i re clamat, sed vi get affe-
ctio, superat amor. Nec ignoro, quia *honor regis iudiciū diligit*, sed praec-
eps amor nec iudicium praestolatur, nec consilio temperatur, nec pu-
dore frenatur, nec rationi subicitur. Nonne tibi quasi manifestē dice-
re videtur illud Psalms: *Quid enim mihi est in caelo? & à te quid volui su-
per terram?* Cum omnia velut *stercora* reputauerim, vt te solum lucrif-
acerem. *Defecit caro mea*, id est, omnis delectatio carnalis & pernitio-
sa, & *cor meum*, id est, omnis cogitatio vitiosa. Sed Deus est cordis mei
reformator, est & inhabitator, qui tam castum cor mihi dedit, quod
eum solum iam gratis amo. Alij quidem eligant alia, sed *pars mea De-
us in aeternum*. Vides quia haec amat castē, quae solum eum quem amat
querit, non aliud quicquam ipsius. Amat sanctē, quia non in concu-
piscētia carnis, sed in puritate spiritus. Amat ardentē, vt pote diuino
sic amore inebriata, quod maiestatem non cogitet. Nam ille *terram as-
picions, facit eam tremere*: nihilo minus tamen ista fidenter se ab eo pe-
tit osculari. Ebriane est? Ebria planē, quia talibus inferius dicit spon-
sus: *Comedite amici, & bibite, & inebrians mihi charissimi*. Et Psalmista:
*Inebriabuntur ab ebrietate domus tua, & torrente voluptatis tuae potabis
eos*. O quantavis amoris, quantaq̄; in spiritu fiducia libertatis. Quid
manifestius, quā quod *perfecta charitas foras mittit timorē*? Petitenim
amplexum & osculum, dicens: *Osculetur me osculo oris sui*. Nō enim
est cuiusuis hominum ex affectu hoc dicere, sed si quis ex ore Christi
osculum spirituale vel semel acceperit, hunc profectō proprium expe-
rimen-

Psal. 98.

Psal. 72.
Phil. 3.

Amor spō-
sa qualis.

Psal. 109.

Cant. 5.
Psal. 35.

1. Ioan. 4.

rimentum sollicitat, & repetit libens. Arbitror enim neminem vel sci-
 re posse quid sit, nisi qui accipit. Est quippe *manna absconditum*: & so-
 lus qui edit, adhuc esuriet: fons est signatus, cui non communicat ali-
 enus: sed solus qui bibit, adhuc sitiet. Expertum audi, quomodo ad-
 huc requirit *Redde mihi*, inquit, *letitiam salutaris tui, & spiritus princi-*
pali confirma me. Ad quid? Profectò ut sicut adipe & pinguedine replea-
 tur anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum. Tibi namq; Do-
 mine Iesu, tibi, tanquam fidelissimo sponso, dixit cor meum, *Exquisi-*
uit te facies mea; faciem tuam Domine requiram, ut adimpleas me le-
 titia cum vultu tuo. Nam spiritus ante faciem nostram *Christus Domi-*
nus, cui fideliter adherentes, in osculo sancto spiritus vnus ipsius digni-
 tatione efficiuntur, ad osculum oris dignanter admisi in seruore spi-
 ritus, & plenitudine lucis. Nam si carnale matrimoniũ duos in carne
 vna constituit, cur non potius copula spiritualis in vno spiritu gluti-
 no charitatis adunit? Denique, quod nimium est admirandum, & in-
 tima dulcedine complectendum, in humanitate dulcis Iesus venire dis-
 ponens, ut animam ad maiore prouocaret amorem, more & nomine
 sponsi se liberaliter repromisit affuturum per Prophetam dicentem:
Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo, exultauit ut gigas ad
currendam viam, scilicet humanitatis assumptæ. Cur hoc, nisi quia
 purum spirat amorem, & amoris purissimi requirit vicissitudi-
 nem? Dicit enim Gregorius super Cantica, quòd cum vult timeri, se
 Dominum nominat: cum vult honorari: patrem: cum vult amari,
 sponsum. Quanto ergo dignior est amor quàm timor, tanto plus gau-
 det Deus dici pater quàm dominus: & quanto charior est amor quàm
 honor, tanto plus gaudet dici sponsum, quàm pater. Cum enim se Do-
 minum nominat, indicat quòd creati sumus: & cum se patrem nomi-
 nat, indicat quòd adoptati sumus. Cum autem se sponsum nominat,
 indicat quòd coniuncti sumus. Si igitur, o fidelis anima, desideras ei,
 tanquam sponso dignissimo coniungi, audi quomodo id fiet. Dicit e-
 nim sanctus Thomas in libro de eterna beatitudine, quòd anima fide-
 lis vnitur Deo morum & virtutum conformitate, voluntatum iden-
 titate, & intima charitate. Sola namq; perfecta charitas reddit volun-
 tatem deiformem, & afficit ad perfectã eius imitationem, alia cuncta
 penitus calcãs, vt soli Deo dulciter inhaereat. Hæc, inquam, inter spon-
 sum & sponsam sola perfectam causat vnionem. Quæ nimirum vnio
 figurata legitur in primo libro Regum, vbi dicitur, quòd *anima Iona-*

Apo. 2.

Psal. 50.

Psal. 62.

Psal. 26.

Psal. 15.

Thron. 4.

Sponsus
quare Chri-
stus.

Psal. 18.

Vno inter
Deum &
animam.

1. Reg. 18.

thē conglutinata est anima David, & dilexit eum Ionathas quasi animam suam. Tunc enim anima sic Deo coniungitur, cum ei tam perfecte conunitur, quod omne communicabile percipit per gratiam, quod Deus habet per naturam. Unde Dei Filius ideo naturam assumpsit humanam, ut per eandem anima amorosa transfiret ad vnionem diuinam, quam etiam Christus impetrauit, orans & dicens: *Sicut & tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis vnum sint.* Est enim ibidem vnio consummata, vbi & Pater & Filius vnum sunt: Filius autem existens caput Ecclesiae, cum membris suis, id est, fidelibus, ad paternam transit vnionem. Et quamuis vnio, quam hic ignita consequi potest anima, saepe recipit interpolationem, tamen vnio fidelis animae cum Deo in gloria non habet interpolationem, dicente Christo: *Iterum videbo vos, scilicet post mortem, & gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet a vobis.* Nam videre Iesu Christi, nihil aliud est, quam fidelem animam inseparabiliter vniri Deo Patri: Et gaudium animae, quod nemo auferat, est delectabiliter & totaliter vniri summæ Trinitati.

Ioan. 17.

Ioan. 16.

De dignatione diuina, qua naturam humanam in vnitae persone assumpsit: dignitas humane naturae quanta? Cap. V.

Vis mihi det te fratrem meum, sugentem ubera matris meae, ut inueniam te frater, & deoscule te, & iam nemo me despiciat. Cantic. 8. Quia, secundum beatum Dionysium, ad rationem summi boni pertinet, quod se creaturis summo modo communicet, quod in eo maxime perficitur, cum naturam creatam sibi tam inseparabiliter coniungit, quod ex tribus vna fiat persona, scilicet ex Verbo, ex anima, & ex carne, sicut ait Augustinus 13. de Trinitate. Et ideo quamuis humanae carni non erat conueniens secundum naturam suam conditionem vniri Deo in vnitae persone, fuit tamen Deo conueniens secundum infinitam excellentiam bonitatis eius, ut eam vniret sibi pro salute humana. Nec propter hoc aliquo modo Deus est immutatus a statu suo, in quo fuit ab aeterno, sed creata natura, quae secundum rationem sui mutabilis est, per assumptionem est immutata & quodammodo deificata, quia diuina natura trahit humanam naturam ad illam excellentissimam vnitatem diuinam personam, ut eadem sit *ὁμοούσιος* naturae diuinæ & humanae: ita quod humana natura quodammodo fundatur & substantiatur in diuinitate.

Natura humana quomodo dei-
ficata.

pite. Vnde hæc vnio multum afsimilatur vnioni, quæ fit per in-
 fertionem, cum ramus vnus arboris inferitur stipiti alterius arboris: tunc
 enim manet vnus stipex arboris vtriusque, in quo fundatur & subitã-
 tiatur vterque ramus arboris. Vnus ramus est per naturam, & alius per
 infercionem, & fit arbor vna. Præterea sicut in vna arbore insita sunt
 fructus plures specie differentes, verbi gratia, quando pyrum inferitur
 cum pomo, fit vnum suppositum existens, scilicet arbor vna: tamẽ na-
 tura pomi non est in natura pyri, nec e conuerso: neq; natura pyri est
 in natura pomi, nec in natura alterius, cum tamen vterq; fructus sit per
 vnionem de esse arboris: Sic in vnitate personæ Christi sunt alia, pro-
 prietas diuinæ naturæ conuenientes, & alia naturæ conuenientes hu-
 mana. Vnde generaliter coniunctio diuinæ naturæ & humane habet
 hæc tria infercionis vnioni: similia, scilicet quod natura diuina non est
 humana, nec e conuerso: sed vtraq; natura habet vnum suppositum cõ-
 mune, in quo scilicet vtraque natura est subsistens. Et si queris, Quid fa-
 cit illud suppositum esse in vtraque natura? Respondeo, quod coniun-
 ctio vel vnio naturæ vtriusq; in illo supposito. Nam vnio diuinæ natu-
 ræ & humane in persona Christi, facit Christum esse Deum & homi-
 nem. Agnosce nunc, o homo, dignitatem tuam, agnosce gloriam condi-
 tionis humane. Nam tanta est dignatio diuina in assumptione huma-
 næ naturæ, quod est incomprehensibilis omni intellectui humano, de
 qua nimirum stupet & omnis creatura cælestis. Hinc hortatur Leo
 Papa dicens: Agnosce, o homo Christiane, dignitatẽ tuam, & diuinæ
 confors factus naturæ, noli in vererem vilitatem degeneri cõuersatio-
 ne redire. Memento capitis huius, & cuius corporis his membrũ remi-
 niscere, quia erutus de potestate tenebrarum, translatus es in Dei lumẽ
 & regnum. Noli diaboli te iterum seruituti subijcere, quia pretium
 tuum sanguis Christi est. Hæc ille. Et in eo Deus potissimè dulcedi-
 nem misericordiarum suarum demonstrauit humane naturæ, quod scilicet cõ-
 temptus ab homine tanquam aduersario & inimico, nihilominus hu-
 mano generi taliter vniri voluit in Christo in vnitate personæ. In qua
 scilicet vnione manifestatur mire Dei condescendentia, in eo quod ip-
 se genus humanum sibi inimicũ, tanta dignatione sibi coniungere vo-
 luit per indissolubile vinculum, non solum amoris, sed etiam vnionis,
 ne saltem amplius homo fugeret ab eo. Quid enim mirabilius, quàm
 quod Deus post tam detestabilem ingratitude nostram & lapsum,
 cum nihil in nobis inueniret nisi demeritum, etiam infirmiora nostra

Vnio Dei-
 tatis & hu-
 manitatis.

Naturæ hu-
 mane dig-
 nitas.

Dignatio
 Dei ad ho-
 minem.

Limus.
Deus.

abundantiori gloria sublimare voluit, seseque maiestas illa contraxit, ut id quod melius habebat, id est, seipsum limo nostro coniungeret, ut in vna persona sibi inuicem vnirentur Deus & limus, maiestas & infirmitas, tanta sublimitas & tanta vilitas? Nihil enim Deo sublimius, & nihil limo vilius. Et tamen cum tanta dignatione Deus descendit in limum, cum tantaque dignitate limus ascendit in Deum, ut quicquid fecit Deus, limus fecisse dicatur: & quicquid limus pertulit, Deus pertulisse in illo dicatur. Quam ergo te fecit Deus o homo, ex his, quae pro te fecit, & quod pro te factus est agnosce, ut appareat tibi benignitas eius in humilitate. Quanto namque minorem se facit in humanitate, tanto maiorem se exhibuit in bonitate. Et quanto pro me vilior, tanto mihi charior est. Aduerte o homo, quia limus es, & non sis superbus: Et quia Deo coniunctus es, & non sis ingratus. Nemo namque nouit, nec noscere potest ad plenum, quid boni ad gratiam, quid congruentiae ad sapientiam, quid decoris ad gloriam, quid commodi ad salutem penes seipsam contineat huius venerandi mysterij, scilicet humanae redemptionis inscrutabilis altitudo. Ad hoc siquidem ars misericordiae beatitudinem Dei & miseriam hominis temperauit in vnitatem mediatoris, ut operante Sacramento vnitatis, per virtutem resurrectionis beatitudo miseriam absorbeat, mortemque vita glutiat, & totus homo glorificandus, in diuinæ consortium naturæ transeat. Nec sane quis amplius dubitet magnum aliquid in causa fuisse, quod maiestas tanta, *lucem inhabitans inaccessibilem*, de tam longinquo, in locum tam indignum, sua dignatione descendere dignaretur, & claritatem suam infirmis oculis temperans, voluit laterna quadam se induens, illo scilicet glorioso & ab omni labe purissimo corpore, quod suscepit, *exultauit ut gigas ad currendam viam*, & quarendam ouem centesimam, *que errauerat & perierat*. Mira quærentis Dei dignatio & sollicitudo, magna dignitas hominis sic quæsitæ, in qua si gloriari voluerit, non erit insipiens. Non quod aliquid esse videatur à seipso, sed quod eum tanti aestimauerit ipse qui fecit. Vnde dicit Apostolus: *Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus*. Nam adoptio est actus legitimus, per quem qui filius non est, pro filio habetur. Ad cuius similitudinem Deus nos adoptare dicitur in filios, cum ex gratuita bonitate sua nobis confert gratiam, per quam in æterna beatitudine ius acciperemus: quæ nulli creaturæ deberetur ex sua natura, sed est super omnem creaturam. Specialiter

1. Tim. 6.

Psal. 18.
Lucæ 15.

Galat. 4.

Adoptio filiorum.

cialiter autem nobis non competebat ratio: natura corrupta: quia
eramus natura filij iræ, in quantum originale peccatum, in nos per actum
 naturæ transfusum, excludit nos à regno Dei. Vnde proprie Pater ad-
 optat nos in filios per Filium, iuxta illud ad Galatas iam allegatum, quia
 Christus secundum hominem est causa meritoria nostræ gratiæ, qua
 adoptamur. Causa meritoria est causa media inter principale efficiens
 & effectum. De ratione namque adoptionis est, quod procedat per
 consensum filij naturalis, ut dicitur in Inisti. de adopt. Si quis ne potis
 loco adoptat aliquem, filius consentire debet, ne eo invito suus hæres
 agnoscat. Adoptat etiam Pater per Spiritum sanctum, in quantum
 scilicet dona gratiæ, quibus adoptamur, appropriatæ sunt ab ipso. Dici-
 tur enim ad Romanos: *Accepistis spiritum adoptionis*. Quæ nimirum
 adoptionis filiatio fuisset in homine etiam in statu innocentia, quia
 nec solum est hominum, sed etiam Angelorum, qui per naturam æter-
 nam hereditatem attingere non poterant, sed eis tantum conveniebat
 per gratiam. Vnde ad Iob dictum est: *Ubi eras cum me laudarent astra*
matutina, & iubilarent omnes filij Dei?

Ephes. 2.

Causa me-
ritoria.

Rom. 8.

Iob. 38.

*Condescensio humanitatis diuina ut fuerit ineffabilis, ac de
 ingratitudine, debitaque gratiarum actione*

Cap. VI.

Vis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ
 &c. Aduentus Filij Dei in carne, & eius nomen, propheta
 reuelatione prænuñciata fuerunt, secundum Ambro-
 sium in Homilia super illud Euangelij, *Elizabeth Zacha-
 riaz impletum est tempus pariendi*, Isaiâ Propheta dicente;
 prout habetur in antiqua translatione: Reuelabitur enim Filius me-
 us Iesus cum his, qui cum eo iucundabuntur, qui relictæ sunt in annis
 quadringentis. Et erit post annos hos, & Filius meus Iesus morietur, &
 conuertetur sæculum. Videte fratres quantum fecit illa maiestas, &
 pro quolibet humanam naturam assumendo, & ingratos morte sua
 redimendo. *Nobis enim Filius Dei natus est, nobis datus est, & totus in*
 nostros usus expensus est. Nam quasi saccum plenum misericordia Fi-
 lium suum Deus Pater misit in mundum. Saccum, inquam, in passio-
 ne confidendum, ut effundatur, quod in eo latet, pretium nostrum. Sac-
 cum, inquam, paruum, sed plenum: utpote in quo habitat *omnis pleni-
 tudo diuinitatis corporaliter*. Quid enim nobis gloriosius, quam quod

Lucæ 21.

Natiuitas
Iesu dulcis
& mirabi-
lis.

Esaia 9.

Psal. 29.

Coloſ. 2.

B 4. nos

nos tanti aestimauit Dei Filius, vt homo fieret, & tali morte nos redimeret? O vere sacra & dulcis infantia Domini Saluatoris, quae veram humanis cordibus innocentiam infudisti, per quam omnis aetas in beatam redeat infantiam, tibiq; conformis fiat, nō pusillanimitate membrorum, sed humilitate sensus, & pietate morum: O Berhleem ciuitas Dei summi, & in te, & in suburbibus tuis visa sunt mirabilia. Deus pēdet ad vbera, ponitur in praesepio, ligatur in cunis, pannis inuoluitur, & laxatis fasciis, felices manus & sancta brachiola per cuniarum paruitatem expandit, alludit Virgini Matri, aridet, & blandientes oculos ad Mariam intorquet. Stat peiterrita tantis miraculis Regina cœlorū, & miratur quod ille, qui sic potuit ad nos venire, sic voluit subuenire. Obsecro fratres, non patiamini sine causa tam pretioſum exemplar vobis exhibitum esse, sed conformamini illi, & *renouamini spiritum mentis vestrae*. Studete humilitati, quae fundamentum est, custosq; virtutum. Quid enim magis detestandum, quam vt videns Deum cœli paruulum effectum, *apponat vltra magnificare se homo super terram*? Ille *semetipsum exinanuit*, vt penē videretur esse nihil, *sine quo factum est nihil*: & tu in immensum gloriaris & in flaris, existimans te *aliquid esse, cum sis nihil*? O puer dulcissime, Iesu bone, *quam magna multitudo dulcedinis tuae, quam abscondisti timētibz te*, & perficies sperantibus in te, quia tanta exhibuisti necdum scientibz te! Prorsus dulcedo incomparabilis, & pietas ineffabilis, vt Deum, qui creauit me, videam paruulum incarnatum pro me. Nam illa super benedicta & summa Trinitas tam ineffabili, quam incomprehensibili Sacramento nobis exhibuit hanc Trinitatem, vt pro nostra salute Verbum, & anima, & limus vilissimus conuenirēt in vnam personam, quae *Mediator* esset *Dei & hominum*. Et hæc tria vnum, & hoc vnum tria sunt, nō in confusione substantiæ, sed in vnitae personæ. Absorpta videtur in deitatem humanitas, non quod murata sit substantia, sed affectio deificata. Opus mirabile, opus singulare inter omnia, & super omnia opera sua. Hinc Augustinus de catechizandis rudibus efficaciter ingerit, dicens: Ama amorem illius, qui amore tui amoris descendit in vterum Virginis, & amorem suum amoris tuo copulauit, humiliando se, sublimando te, coniungendo lumen suæ æternitatis limo tuæ mortalitatis. Ecce homo, quæ a tribuit Dominus, & quæa retribuit, vt prorsus merito deficiat spiritus tuus in tantorum consideratione beneficiorum. Et licet dignas non sufficiat agere gratias, ingratitude tamen

prorsus

Mich. 5.

Lucæ 2.

Humilitatis
exemplum
in puero
Iesu.
Ephes. 4.

Psal. 9.

Phil. 2.

Ioan. 1.

Galat. 6.

Psal. 30.

1 Tim. 2.

prorsus odiat animatus: quia nihil ita displicet Deo, præsertim in filiis gratiæ, quemadmodum ingratitude: vias enim obstruit gratiæ: & ubi fuerit illa, iam non inuenit accessum gratiæ, cum iure perditum reputatur, quod ingrato donatum est. Oportet igitur hominem esse gratum & deuotum, qui percepta tantorum beneficiorum gratiarumque munera sibi salubriter proficere & multiplicari desiderat. Gratiæ igitur age, & amoris vices repende tantæ gratiæ, & si dici licet, plus quam gratiæ miserationi, quæ tantis beneficijs obruerit non modò im meritos, sed nimium male meritos & ingratos. Dic proinde cum cordis iubilo: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Nam si mille millies me rependerem, quid sum ad Dominum meum? O dulcissima reconciliatio, ô satisfactio suauissima, ô verè reconciliatio facilis & perutilis, quæ nobis vita pariter & morte sua ex amore coëmmit hic paruulus: utpote cuius *lucore sanati sumus*, cuius sanguine redempti sumus, cuius meritis reconciliati sumus, adeò ut quacunq; hora homo peccator ingemuerit, omnium peccatorum suorum non recordabitur amplius, iustus iudex in patrem trāsiciens. O satisfactio parua, sed non parua pendenda. Nam quàm facilis modò tam difficilis erit postea. Et sicut nemo modò est, qui reconciliari non possit, ita post paululum nemo qui possit. Quia sicut nunc *benignitas apparuit* ultra omnem spem & æstimationem, similem expectare possumus iudicij districti onem: *multus ad ignoscendum*, multus ad vliscendum. Noli ergo contemnere eius misericordiam & benignitatem, si non vis sentire iustitiam, sed iram, sed indignationem, sed æmulationem, sed furorè. Hinc misericordia sibi priora vindicat: ut si voluerimus, districtio inuenire non possit, in quem defæuiat.

Inuidia diaboli ad hominem quanta fuerit, cum Deum incarnari prævidit: & incarnationis Dei ratio duplex. Cap VII.

Quis tibi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ? &c. Dicit Alexander de Hales in III. parte Summæ suæ, exponens illud Ionæ: *Si propter me orta est tempestas*, de Filio Dei, quod Lucifer protulit rationalem creaturam assumendam in vnitatem personæ Filij Dei, vidit & inuidit, cecidit & tentauit, eiusq; *inuidia mors intrauit in orbem terrarum*. Vnde inuidia, quæ fuit causâ diaboli casus, impulit ipsum ad tentandam hominem, cuius inuidebat felicitati, ut sic natura humana per peccatum demere-

demeretur assumptione & vnibilitate ad Deū. Hęc ille. Ex quo satis videtur, quod diabolus prauidebat, humanā naturā assumendā, etiā si non peccasset. Et hoc tenet opinio quædam catholica, quæ sustinetur à veris catholicis, utpote quæ iudicio rationis consonare videtur. Dicit enim, quod de humana carne assumpta loqui possumus dupliciter. Vno modo, quantum ad substantiam humanę naturę simpliciter assumendam: & tunc præcipua Dominicę incarnationis ratio non erat hominis liberatio, quia Christus incarnatus fuisset, etiā si homo non peccasset. Nam incarnatio facit ad perfectionem ipsius hominis, & per cōsequens ad perfectionem totius vniuersi, in hoc, quod completionem dat humano generi secundum illud, quod respicit tam naturam, quā gratiam, & etiā gloriam. In incarnatione nimirū homo, qui est vltimus in creatione, coniungitur cum suo principio, vnione, qua sub Deo nulla maior est: & in hoc completus est totius humanę naturę appetitus, dum per opus incarnationis idoneitas nobilissima, quæ fuit in humana natura, secundum quam vnibilis erat diuinę naturę, ad actum perfectum reducitur. Et ideo quamuis homo lapsus non fuisset, nihilominus Deus incarnatus fuisset, quia sic competebat hominem perfectum esse secundum naturam, gratiam, & gloriam, ut sic humana natura potiorem suam dignitatem consequeretur. Per hoc etiam quod humana natura assumitur & deificatur, per consequens omnis creatura quodammodo exaltatur, dum in suo simili deitati cōiungitur. Homo nanq; compositus ex natura corporali & spiritali, quodammodo cum omni creatura cōmunicat. Vnde verus amator hominū Deus Dei Filius purpurā suę diuinitatis cilicio nostrę mortalitatis operiens, pauper & mendicus venit in regionē nostram, sub dura & graui necessitate pro nobis seruiens, ex amore, quo nimirum seruitutem ludum reputauit, dicens: *Delectabar per singulos dies, ludēs corā eo, scilicet Patre, cum carnē ex eius præcepto suscepi. Lūdēs, inquam, in orbe terrarum* fideli seruitio. Nunquid non ludus videretur infidelibus, si audirent Filium Dei carnem, mortem, clauos & lanceam tolerasse? Verè ludus erat taliter amanti, quo nobis sic luditur, ut illis illudatur. Et *delicia mea*, inquit, *esse cum filiis hominum*, quibus vtrique delicijs carere noluit Creator hominum. Putabam ego Domine Iesv, quod delicia tuę essent potius cum choris Angelorū, vbi diuinitatis gloria Thronis & Potestatibus admirandus, superiorū naturarum, oculos reuerberas, vbi lucem inhabitas inaccessibilem. Sed illa.

Incar-natio
Christi.

Hominem
communi-
care cum o-
mni crea-
tura.

Prover. 8.

Abidem.

1. Tim. 6.

Ma tua clementissima pietas & benignitas adoranda, delicias suas dicit & ostendit esse cum filiis hominum.

Alio modo de carne assumpta loqui possumus, quantum ad defectum passibilitatis & mortis: & tunc incarnationis præcipua ratio fuit humani generis redemptio, quia si homo non peccasset, ac de lapsu redimendus non fuisset, Christus carnem passibilem & mortalem non assumpsisset. Nec quidem opus istud excellentissimum impediri potuit lapsu parentum, quin natura humana per incarnationem eius exaltaretur super omne creatum. Quia sic decebat diuinam benignitatem & sapientiam, ut perfecte vinceret ipsam malitiam. Nam in tantum sapientia vincit malitiam, quod non patitur malum aliquod, de quo non eliciatur maius bonum: alioqui non perfecte malitiam vinceret. Et propterea contra prauaricationem primi Adæ, qui totum genus humanum * interfecit, statuit reuerentiam secundi Adæ, qui pro toto genere humano satisfacere posset. Cuius obedientia multo plus Deo placuit, quam inobedientia primi Adæ displicuit. Bonitas etiam diuina tanta est, quod ex ea Deus est plenus dilectione & misericordia, adeo quod diligentibus se, qui secundum propositum vocati sunt sancti, omnia cooperari facit in bonum. Ex hoc enim nos obligauit ad maiorem dilectionem, humiliationem, gratiarum actionem. Nam si magnum erat Deum simpliciter incarnari, maius tamen erat carnem infectam, passibilem, & mortalem assumi, ac pro genere humano vilissima acerbiissimaque poena mori. Hinc dicitur ad Ephesios: *Deus (qui diues est in misericordia) propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuincit nos in Christo, id est in morte Christi: cuius gratia saluati estis, & conuincit nos, scilicet in spe, & confedere nos fecit in celestibus in Christo IESU, ut ostenderet in seculis superuenientibus abundantes diuitias gratæ suæ in bonitate super nos in Christo Iesu.* Ecce quomodo semetipsum exinanivit illa maiestas, formam serui accipiens, & cum tota multitudine miserationum suarum de thalamo virginali profiliens. Nec modum dulciorem habuit ad redimendum nos ab yllis illa consiliorum Dei, quia quicquid in thesauro diuine pietatis inuentum est, totum in utero Virginis congestum est. Fuit enim iste modus reparandi conuenientissimus, ubi potissimum ostendebatur potentia, sapientia, & bonitas diuina. Quid potentius, quam coniungere Creatorem & creaturam? Quid sapientius, quam quod ad perfectionem vniuersi coniunctio fieret primi & ultimi? scilicet Verbi Dei & hu-

Sap 7.

Alias in-
fecit.Bonitas di-
uina quæ
Rom. 8.

Ephes. 2.

Philip. 2.

Modus re-
parationis
humane
dulcissimus.

An' in natura
vul. era.

& humanae naturae? Quid benevolentius, quam quod Creator rerum
sic se voluit communicare rebus creatis? Et hoc summè necessariū fu-
it humanae naturae, quae per peccatum corruit in infirmitatē, ignoran-
tiam, & malitiā, per quae fuit facta impotens ad virtutem diuinā imi-
tandā, ad veritatem cognoscendā, & ad bonitatē diligendā. Ideo De-
us factus est homo, per quod se reddidit homini imitabilem, cognosci-
bilem & amabilem, vt etiam in forma serui procuraret salutem serui
per summam humilitatem, quae maximè decet Deum, non solum vt
tanta esset humilitas in redemptione, quanta fuit superbia in pra-
uaricatione, scilicet, vt homo velle esse vt Deus; sed etiam, vt se hu-
miliaret vsque ad pœnas innocenter sustinendas, quod quia fieri non
potuit in natura diuina, factum est in natura humana. Non me capio
prae laetitia, quod summa illa maiestas naturam suam, natura carnis
meae & sanguinis subuelat, & me miserū in diuitias gloriae suae non ad
horam, sed in sempiternum includit, & sit frater meus Dominus me-
us. Hæc exinanitio tam dignatiua rapit affectum meum, & istorum
memoria concalescit cor meum, quia *vinus est*, huiusmodi sermo & effi-
cax, ac penetrabilior omni gladio ancipiti, medullas cordis mei valenter
pertransiens. Prohē nobis fratres tanta charitas, quam nobis Deus ma-
iestatis exhibuit: tanta humilitas, quam suscepit: tāta benignitas, quae
nobis per humilitatem Christi apparuit: & agamus gratias redempto-
ri & mediatori nostro, per quem nobis innotuit tam bona erga nos vo-
luntas Dei Patris. Tale enim est cor Dei Patris erga nos, quale nobis
exhibuit, qui de corde Patris processit.

Heb. 4.

*Mediatoris fides quae? Angelorum bonorum confirmationis, &
malorum reprobationis ratio. Praelium factum in
caelo quod? Cap. VIIII.*

Mertum
Christi tam
Angelos
quā homi-
nes beati-
ficat.

Quia mibi det te fratrem meum sugentem vbera matris meae? Vt
latius prosequamur de casu Luciferi, & suorum complicū,
sciendum, quod postquam creauit Deus Angelos in liber-
tate naturae, reuelauit eis Deus incarnationem Filij sui, quem
dominatorem vniuersae terrae constituit, & mediatorem fidelissimū
tam Angelorum quā hominū, vt per hæc, si vellent à natura ad glo-
riam per meritum Christi & gratiam ascenderent: & qui nollent, à na-
tura ad pœnam æternam ruerent. Dicitur enim, apud Iob: *Quis dem-
sit lapidem angularem eius, id est, terrae, cum me laudarent astra mari-
na, &*

Iob 38.

na. & iubilarent omnes filij Dei. Quis conclusit istius mare, quando erumpebat quasi de vulua procedens, cum ponerem nubem vestimentum eius? Lapis angularis est Christus, de terrena materia corpus assumens, eodem se dicente apud Matthæum: *Nunquam legistis, Lapidem quem reprobauerunt adificantes, hic factus est in caput anguli?* Quem lapidem Deus Pater dimisit, cum Christum in assumptione carnis mittendum ab initio creaturæ rationis inter Angelos reuelauit. Et dicitur lapis angularis, non solum quia Iudeos & Gentes, sed etiam quia Angelos & homines in vnam communitatem gratiæ & gloriæ (cuius ipse caput est) in simul copulauit. Rex enim est & mediator, tam Angelorum, quam hominū, utriusq; beatitudinem æternā beneficio promerens incarnationis & passionis. Cui scilicet incarnationi quidam Angelorum fideliter fauebant, & gratiarum actiones reddebant: qui nimirum in fide Christi ad æternam beatitudinem intrare meruerunt merito dilectionis eius. Et hi vocantur *astra matutina*, quasi manē orientia per claritatem gloriæ: qui Deum laudabant, & interna mentis exultatione iubilabant de incarnatione Christi, de eius sapienti dispositione, in sua gratifica saluatione iugiter collaudantes: Cateri verò superbientes Angeli, circumuentione Luciferi miserabiliter attracti, contempnabant inferiori naturæ subijci: & ideo inuidebant incarnationi Christi, & exaltationi generis humani. Quorum multitudo significatur hic per mare, quia auersi à dulcedine diuina, facti sunt amari ex inuidia. Hinc enim à vulua diuinæ prouidentię per creationem procederent, & à luce diuina se elatione propria auerterent, à Deo veluti sunt nube, id est mentis cecitate, per superbiam propriam excecati. Quos Deus ostis conclusit, quia certis limitibus eorum malitiam sua dispositione coercuit, ut verificetur illud Apostoli: *Fidelis Deus, qui non patietur vos sentari super id quod potestis.* Et ex hac controuersia factum est prelium magnum in celo. Nam electi Angeli sublimiter de Deo sentientes, ad eius gloriam afficiebantur, & pro facultate sibi tradita fideliter nitebantur. Angeli verò mali & superbi, de bonitate suæ naturæ sublimiter sentiebant, & ita ad propriam gloriam afficiebantur, totoq; conatu in contrarium Angelis electis ferebantur, & pugnabant sensu, iudicantes naturam gratiæ præferendam. Pugnabant etiam affectu, quo afficiebantur ad propriam gloriam: Pugnabāt deniq; conatu, quo nitebantur beatorum Angelorum obedientiā subuertere. Ignorabant enim, donec experientia didicerant, quòdin omnibus gratia subli-

Matth. 22.
Psal. 117.

Lapis ang.
ularis.

Astra ma-
tutina quæ.

Angeli ma-
li per mare
designati.

1. Cor. 10.
Apoc. 12.
Prelium
in celo.

Gratiā
poriorem
natura.

mior esset & validior quàm natura. Per naturam enim datur esse creatura, quod in se est: sed per gratiã datur creaturã esse, quod in Deo habet. Vnde nec *valuerunt* resistere gratiã per naturam, nec *inuentus est amplius locus eorum in calo*: sed *proiectus est ille draco magnus, & angeli eius in terram*, ita vt miraretur Isaias, dicens: *Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, qui mane oriebaris? qui dicebas in corde tuo: In calum ascendam, super astra caeli exaltabo solum meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis? Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo?* Puto sanè per Aquilonem reprobandos angelos & homines fuisse designatos, per sedem verò potestatem in illos: quos utiq; in præsentia Dei quanto vicinior ei, tanto perspicacior cæteris prauides, nullo sapientiã radio coruscantes, nullo spiritus amore feruentes, vultu vacuũ reperisti locũ, & affectasti super illos dominiũ, quos quadam astutia tuã claritate perfunderes, & malitia tuã astutibus inflammares, vt quomodo Altissimus sua sapientiã & bonitate cunctis obedientiã filijs præerat, sic & tu super omnes filios *superbia rex* constitutus, tua eos astuta malitia, & malitiosa astutia regeres, per quod Altissimo similis esses. Et prosequitur Iohannes in Apocalypsi, dicens: *Et ipsi vicerunt eum, scilicet draconẽ, propter sanguinem Agni*: quod dicitur propter meritum passionis Christi. Licet enim redemptor & reconciliator vnus est Christus, ex eo tamen redemptor dicitur, quòd Deo Patri pro peccatis suorũ integrè satisfecit. Reconciliator verò, quia gratiam promeruit etiam ipsis Angelis, quibus non fuit redemptor, quia non peccauerunt: nisi largè redemptio capiatur. Nam eisdem Christi meritis peccatores homines à peccatis sunt dimissi, & Angeli ne peccarent præseruati. Vicerunt igitur Angeli diabolum in sanguine Agni, quia tam beati Angeli, quàm homines electi diabolum vicerunt in sanguine Agni, non proprijs viribus, sed merito Iesu Christi, quod completum est in passione & morte Iesu Christi. Vnde facta victoria, subdit Iohannes ibidem, dicens: *Audui vocẽ magnam in calo, dicentem: Nunc facta est salus, & virtus, & regnũ Dei nostri, & potestas Christi eius.* Vox autem ista est Angelorum, congratulatiũ gloriã Dei, paci Christi, & humanẽ saluationi. *Nunc, inquit, facta est salus*, scilicet quantum ad declinationem à malo: & *virtus*, quantum ad operationem boni: & *regnum*, quãtum ad spiritus libertatem, qua scilicet liberè abique vlla contradictione summo Deo obsecrabant. Hoc enim superbiens angelus ex natura habere volebat, & gratiã cõtemnebat, per quam ratio-

rationali creaturæ Deus gloriam offerebat. Et quantum valuit, electâ illam multitudinem Angelorū, qui se gratos oblatæ gratiæ reddebant, impedire conatus est. Nō enim est verisimile electos Angelos absque probatione tantum accepisse præmium, cum nec homines, qui sunt infirmiores, sine probatione glorificari possint. Sequitur: *Et potestas Christi eius*, quia sicut Christus secundum diuinitatem dominium habet, & potestatem vniuersalis præmij, sic secundum humanitatē, qua suspensus in Crucem meritum acquisiuit, potestatem habet vniuersalis meriti. Nec enim angelica, nec humana merita pondus aliquod æqualitatis iustitiæ possunt habere ad illud infinitum præmium, quod Deus est, nisi merito Iesu Christi fulciantur. Quod sicut rationem meriti habet ratione humanitatis assumptæ & crucis: sic rationē infiniti habet ratione coniunctæ diuinitatis, ac per hoc secundum iustitiæ æqualitatem infinito præmio correspondet infinitum meritum, & infinito merito soluitur infinitum præmium. Potestate igitur huius meriti Christi Angeli electi releuati, gloriā diuinæ fruitionis intrauerunt, & Angeli mali proiecti velut reprobi inuidetes, & chaos æternæ damnationis proiecti sunt: atq; ex tunc præualere coepit meritum Christi per fidem, quæ in ipso erat. Cui humiliter Angeli electi se subiecerunt secundum formam voluntatis Dei. Et si quæritur, Quomodo meritū Christi tunc Angelis valere poterat, cum Christus nōdum meruerat? Breuiter respondeo, quōd sic valebat Angelis, sicut hominibus illis, qui ante Christi aduentum crediderunt in aduentu eius, quod Ecclesia sancta fideliter & veraciter confitetur. Vnde dicit Origenes: Tanta vis est mortis Christi, quōd ad sanitatem & remedium non solum præsentis & futuri, sed etiam præteritorum sæculorum: & non solum humano huic ordini, sed etiam celestibus Virtutibus sufficiat.

Meritum
passionis
Christi
quomodo
valuerit
Angelis.

De fide Mediatoris tam Angelorum quàm hominum, & de thesauro passionis Christi, qui profuit vtrisque: ac de casu Luciferi, & omnium malorum. Cap. IX.

Quis mihi det te fratrem meū fugentem ubera matris meæ? Deus Pater ab æterno proposuit Filium suum incarnandum, vniuersalem mediatorem inter se & creaturā rationalem, in cuius fide & dilectione omnes saluarentur. Non enim fas est dicere plures esse mediatores, nec rationalem creaturam absque mediatore per gloriam ad Deum accedere posse, cum suppetere non possit.

- fiat merita Angelorum vel hominum ad acquirendam gloriam aeternam. Hinc merito dicitur in Apocalypsi, quod *Agnus occisus est ab origine mundi*, quia propter fidem & dilectionem mediatoris Christi, eius passio & mors non solum valebat ad meritum & gloriam sempiternam hominum, sed quodammodo etiam Angelorum. Et ideo dicitur ad Ephesios, quod *ipsum deduxit, scilicet Deus Pater, caput supra omnem Ecclesiam*, scilicet triumphantem & militantem, Angelicam & humanam: quae scilicet Ecclesia, dicitur corpus Christi, id est, qui sunt de Ecclesia numero & merito, quae etiam Ecclesia una vocatur in Canticis: *Una est columba mea, perfecta mea*. Ad quam nimirum unitatem etiam pertinent Sancti veteris Testamenti, qui fidem unam nobiscum habuerunt: quorum utique caput etiam fuit Christus incarnandus, qui per fidem huius incarnationis futurae, tunc eis infudit gratiam. Ad quam etiam integritatem Ecclesiae concurrunt Ecclesia militans & triumphans, de qua etiam sunt Angeli concives & confortes nostri. Et ideo omnium illorum caput est Christus, influens Angelis illuminationes, etiam secundum quod ipse est homo, cum quibus ipse conformitatem habet in natura intellectuali, quae est suprema & nostrae naturae completiva, mediante qua residua natura nostra Dei Verbo est unita, ut dicit Damascenus. Unde dicit Apostolus ad Colossenses: *Qui est caput omnis Principatus & Potestatis*. Per haec enim duo, quae sunt nomina dignitatis & excellentiae, etiam intelliguntur alij chori Angelorum, quia Christus, large loquendo, caput est Angelorum propter influentiam gloriae, sed proprie est caput hominum, non solum propter gratiae & gloriae influentiam, sed etiam propter conformem naturam Agnus etiam *occisus dicitur ab origine mundi*, quia praecipue post lapsum protoparæum Christus singulariter ordinatus est mori pro nobis redimendis: & ideo *ab origine mundi* per Sanctos suos cepit mors eius figuris & mysterijs praemonstrari & praenuntiari, ac in talibus figuris cepit quodammodo occidi: & praesertim in membris suis ab initio cepit occidi, sicut in Abel & similibus. Unde Christus thesaurus est absconditus *in agro*, cuius merito regnum caelorum comparatur, & omnes tam Angelos, quam homines regenerare facit. Hic thesaurus communis est tam Angelis, quam hominibus, reconditus utique *in ipso summo angulari lapide, in quo omnia aedificatio constructa*, scilicet tam Angelica, quam humana, *crevit in templum sanctum in Domino*.
- Unde & sancti Angeli post casum Luciferi, huius pretiosissimi thesauri

Apoc. 13.

Ephes. 1.

Ecclesia
quomodo
corpus
Christi.
Cant. 6.

Coloss. 2.

Christus
quatenus
caput An-
gelorum &
hominum.
Apoc. 13.

Genes. 4.

Math. 13.

Thesaurus
abscondi-
tus.

Ephes. 2.

auri virtutem experti, tanta dilectione ferebatur ad Christum, quod pro eius gloria libentissimè mortem suscipere voluissent, si eis possibile fuisset. Dicit enim de ijs sanctus Iohannes in Apocalypsi, quod *non dilexerunt animas suas usque ad mortem, id est, sic Deum cordialiter dilexerunt, vt sibi necessarium aestimarent vitæ propriæ non parcere præ diuinæ dilectionis feruore, si diuinæ voluntatis beneplacitum fuisset.* Quod quidem Deus ab eis acceptauit, ac si iam opere compleissent: quia perfecta voluntas pro opere reputatur. Lucifer autem elatione tumidus, & affectu propriæ excellentiæ cæcatus, electiua volūtate voluit hoc à Deo consequi solum ratione naturalium: ad quod etiam requirebatur huiusmodi gratia & meritum. Vnde vehemens affectus ad propriam excellentiam & potestatem sic in eo vnam considerationem inclinavit, quod exclusit aliam, scilicet sui casus considerationem. Nam secundum Augustinum, factus cōtinuò se à veritate auertit, propriæ potestatis elatione delectatus. Vnde dicitur apud Ezechielem: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientiæ, perfectus decore, in delitijs paradisi Dei fuisti.* Et iterum: *Tu Cherub exrensus & protegens, posus te in monte sancto Dei. In medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in vijs tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te. Et eleuatum est cor tuum in decore tuo: peccasti, & eiecisti te de monte Dei, & perdidisti, o Cherub protegens, de medio lapidum ignitorum.* Vnde miratur Isaias: *Quomodo, inquit, cecidisti de celo Lucifer? id est, quàm irreparabiliter.* Inflatu enim nobilitate naturæ, super omnem creaturam exaltari voluit, & in omnia inferiora dominari. Proculus solo consensu, nihil enim Angelus ille fecit, non operatus est, sed tantum cogitauit superbiam, & in ictu oculi proiectus irreparabiliter gehennalibus tormētis æternaliter est addictus. Bernardus: Si sic actum est cum Angelo, quid de me erit cinere & terra? Et si cuiquam mirum videatur, quod Deus tam nobilissimam creaturam sine spe reparationis sic perire permisit, responderet Bonauentura super lib. 2. Sententiarum, quod in hoc Deus ostendit terrificam & inflexibilem suam iusticiam, quæ tantum seipsam conseruat, quod ordinem institutum nullo modo infringat: tantum peccatum odit, vt abiciat quos charissimos reputauit. Vnde tam spectandum signum diuinæ seueritatis in Angelo nobilissimo, & in homine primo, quorum vtrumque proprijs manibus plasmauit, & ornauit, nobis infirmis apposuit, vt discamus, quantum odit peccatū, quod pro vnico actu cordis nobilissima creatura æternaliter sine spe veniæ sit

D   damna-

Angelo
dilectio.

Apoc. 12.

Luciferi
casus.

Ezech. 18.

Ibidem.

Isa. 14.

Seueritas
Dei quanta.

Gene. 3.

damnata, & pro esu pomi Adam cum omni posteritate sua duplici mortalitati, & multiplici penalitati sit subiectus. Vnde secundum Gregorium in Moral. Lucifer fuit altior omnibus Angelis alijs, non solum cadentibus: sed etiam stantibus. Et propter hoc eleuatum est cor eius, dominationem appetens super omnes alios. Non enim appetijt equari Deo simpliciter, cum hoc sciret impossibile fore, sicut dicitur ratio, quod creatura non potest equari Creatori: sed appetijt illam aequalitatem tantum in quodam modo habendi illud, quod possibile fuit eum consequi, si debito modo illud appetiisset. Voluit enim ut posset in omnibus inferioribus se quicquid vellet, & hoc etiam accepisset. Sed appetijt eo modo quo non obtinuit, scilicet, ut non haberet ea ex gratia, sed ex suis naturalibus: & ideo elatione tumidus, mox cecidit. Cui peccato protinus odium & inuidia successit, quae duo secundum Augustinum respectu Dei praesupponunt in Angelo voluntatis prauitatem. Optimum enim, quod in se nihil habet malitiae, non potest haberi odio, nisi ab affectu distorto, cum ipsum ex se penitus sit amabile. Et secundum Damascenum, cum eo cecidit simul maxima multitudo Angelorum, qui sub ipso ordinati erant: & hoc suggestione Luciferi, quae nihil aliud fuit, quam insinuatio conceptae malitiae, omnibus Angelis vniuersaliter facta per locutionem nutus, in quam illi consenserunt cum eo, per eum, & sub eo beatitudinem & praerelationem ac principatus auctoritatem sibi proportionatam ex merito suorum naturalium obtinere conantes. Alij vero ab hac insania dissenserunt, & ad Creatorem conuersi, desiderabant hoc ab ipso per eius bonitatem & gratiam obtinere. Et hoc fuit primum magnum factum in caelo, cuius pugna specialiter attribuitur Michaeli, non gratia Ordinis, cum ipse non sit de supremis, sed gratia nominis, quod interpretatur, quis ut Deus? Illi namque competit illis resistere, qui voluerunt esse ut Deus, & esse similes Altissimo. Vnde haec quatuor simul erant ad modum impetus fulgurantis, scilicet peruersus appetitus Luciferi, & eius ad Angelos eluctio, consensus malorum, & simul casus omnium. Sic & in perseverantibus erant conuersio beatorum in Deum, infusio gratiae, si in ipsa creati non fuerunt, & confirmatio gloriae.

Apos. 12.

Michael
quid:

Desiderium Patrum Sanctorum ad Incarnationem Filij Dei. Christus quare uenerit ut Deus, Sponsus, Agnus: & cur anima ut Sponsa iungatur ei. Cap. X.

Quis

Vis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meae? Quis, inquit, mihi det? Quasi diceret: Aliquis, cuius non debeo esse immemor. Nimirum ipsa charitas increata hoc fecit, cui vicem amoris reddere debemus, ne ingrati inueniamur. *Te fratrem meum*, id est, ut sis frater meus secundum carnem, *sugentem ubera matris meae*, id est, Virginis Marię, quę est mater nostra. Sequitur: *ut inueniam te foris*, id est, ut cognosca te in natura humanitatis, quia interior nulli possibile est. Nam intus erat dilectus, dum *in principio erat Verbum*: foris autem, dum *Verbum caro factum est*. Sequitur: *Et deosculer te*, id est, facie ad faciem videns, & ore ad os loquens, tibi iungar fide charitate formata, strictius iungenda nuptiarum tempore. De hoc desiderio dicit Bernardus super Cantica: Ardorem desiderij sanctoũ Patrum suspiransium Christi in carne presentia frequentissime cogitans, confundor & compungor in memetipso. Et nunc vix contineo lachrymas, ita me pudet teporis torporisq; miserabiliũ temporũ horũ. Cui namq; nostrum tantũ ingerit gaudium gratiæ huius exhibitio, quantum accenderat veteribus Sanctis desiderium promissio? Quid tu agis, o vilis homuncio, qui presentem Dominum agnouisti, qui laboriosam eius redemptionem profluentibus vulneribus recepisti? Quales amoris vices rependis? quales gratiarum actiones exsoluis? quales deniq; pro salute animæ tuæ tam pretioso sanguine redemptæ sollicitudines impedis? Cum & priores Patres pro venturo Domino tormentis & morti liberaliter se tradiderunt. Vnde merito conqueri habet: *Pretium meum cogit auerunt repellere*. Cum tamen veniens tam dulcissimũ atq; benignissimum se exhibuit in carne, ut etiam lapides scinderentur in eius passione, ut qui conuerti noluerint, merito audituri sint: *Quid ultra debui facere & nõ fieri?* Nam tam ineffabilem charitatem ostendit in humanitate, ut violentissime traheret homines a peccatis, cum inter omnes affectus fortissima est dilectio. *In charitate*, inquit, *perpetua dilexite, ideo attraxi te, miserans tui*. Vnde ait Diuus Augustinus: Magnum diuinæ dilectionis indicium: Homo Deum contemnens a Deo discessit, sed Deus hominem diligens, ad hominem venit. Venit ad te Deus homuncio, & totum quod de Adam traxisti, totũ quod de tuis prauis moribus addidisti, totum Christus deleuit, totum dimisit, orationem docuit, gratiam promisit, certamen induxit, laboranti subuenit, & pro victoria coronabit. Hinc ait & Bernardus in Sermone Aduertus Domini: Si per-

De modo
 suscipiendi
 Deum in-
 carnatum.

Ioan. 1.

Psal. 61.

Matth. 17.
Isaia 5.

Cant. 8.
Ierem. 31.

Deus quomodo suscipiendus.

Prou. 15.

Eccli. 17.

Eccli. 23.

Confessio.

Mal. 103.

Ioan. 1.

Agnus

Christus.

Lac caprarum quid:

Hierc. 31.

Cant. 2.

Sponsus

Christus.

Animavt

sponsa

Christi.

sonam venientis intueor, non capio excellentiam maiestatis. Si attendo ad quos venerit, dignationis magnitudinē expauesco. Si confidero propter quid venerit, amplector, quoad possum inestimabilem latitudinem charitatis. Venit enim Deus, cuius maiestas incomprehensibilis. Venit Agnus, cuius mansuetudo infatigabilis. Venit sponsus, cuius amor incomparabilis. Quid igitur faciendum putas o anima venientem susceptrura? Deus est qui venit, requirens mundiciam: stude ornatum, nā Linceos habet oculos. Testatur hoc Sapiens: *In omni, inquit, loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.* Sed quo pacto? Aliū quendam audi Sapiēte: *Omnia, inquit, opera illorum velut Sol in conspectu Domini, & oculi eius sine intermissione inspicientes in vijs eorum.* Et quo sine prosequitur, dicens: *Et retribuet illis retributionem, uniuersique pratorū in caput eorum, & conteret inferiores partes terra.* Vnde vt nihil credatur occultum, paulo post addit, dicens: *Oculi Domini, multo plus lucidiores super Solem, circumspectantes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda inuenientes in absconditas partes,* id est, secretissimas cogitationes. Si igitur, o anima, non inuenis puritatem, adhibe confessionem, ama ob quam amaris. Ama confessionē, si affectus decorem, vt dicatur & tibi: *Confessionem & decorem induisti.* Secundò, venit Agnus, præferens mansuetudinem, sed exigens contritionē: *Ecce, (inquit) Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Cur enim agnes, nisi quia totus innocēs? ex amore pœna crucis tulit peccata mundi: O Agne Dei, qui tollis peccata mundi. Quantis ea laboribus & pœnis exoluisti, quam exiguis etiam suspirijs semper hominibus indulgisti. Stude igitur fidelis anima pastui. Nam fletibus nostris pascitur tamquam paruulus lacte caprarum. Lac enim de capris (quod est animal foetidum) quid est, nisi lachryma pro peccatis? *In fletu inquit, venient ad me, & in misericordia, reducam eos.* lucunda promissio. Tertiò, venit sponsus, stude amplexui, vt verè dicas cum sponsa: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* An non dulcis complexus vnum velle & vnum nolle. Et quid mirabilius, quam quòd tam immensus ad pauperulam veniens more & amore sponsi, velut ex æquo se coniungit? Nescio quid delicatius, quid tenerius habet in se Deus sub ratione sponsi, quam sub ratione regis, nisi quòd regi debetur reuerentia, quæ timoris aliquid habet: spōsus verò non nisi purum amorem requirit. Sed vnde persuaderi poterit animæ pauperulae, quòd Christo coniungenda sit more & nomine sponsæ? Profectò ex triplici ratione. Primò, ex cognatione, quan-

quantum ad imaginem. Secundò, ex assimilatione, quantum ad similitudinem: *Faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem & similitudine nostram*. Ex his enim cogitur non solum gratuita, sed etiã naturali quadam inclinatione diligere animã sicut pater filiã. Sunt enim multi cognati nec similes, & tamen propter cognationem se diligunt. Et sunt multi similes non cognati, qui propter similitudinem se diligunt. Sed ubi simul hæc duo concurrunt, necesse est, ut maior excreseat vis amoris. Tertio, se nostra vestiuit natura in quo maxima nobis ostendit dilectionis indicia. Et talis amor vigere debet inter spõsum & sponsam. Vnde ait Augustinus: O quàm stultum est, amorem tam potentis non concupiscere: & quàm impium, tam multum diligentem non redamare. Dilige illum ut illo fruaris, dilige te ut ab illo diligaris. Dilige in donis illius, quæ tibi data sunt ab illo, illum tibi, & te illi, quia hæc est pura & casta dilectio, nihil habens sordidum, nihil amarum, nihil transitorium.

Gen. i. 2.

Dilectio pura quæ?

*Nomen Dei ineffabile quod est Iesus quid sit, quibus ve
sapiat. Cap. XL.*

Leuem effusum nomen tuum, ideo adolescentula dilexerunt 1sa. 26
te. Canticorũ I. Dicit Isaias: *Nomen tuum Domine, & me- Phil. 2.*
moriale tuum in desiderio anima. Quod verum est in vtra-
que lege, quantum ad illud nomen, quod est super omne psal. 47.
nomen, quia secundum nomen tuum Deus, ita & laus tua.

Nam in lege veteri nomen, quod erat super omne nomen, dicebatur nomen Domini *τρεσραρραμματορ*, id est, nomen quatuor literarum. Scribitur enim apud Hebræos quatuor literis, quæ ineffabile pronuntiant: & ideo dicebatur nomen Domini ineffabile, eò quòd non licuit alicui hoc nomen proferre, nisi tantum summo Sacerdoti: & hoc tantum in sanctuario in tempore ieiunij, & in benedictione sacerdotali. In cuius prolatione fuit cura magna & timida reuerentia. Significat enim nomen Dei, quod dicitur ineffabile: non quia dici non potest, sed quia eius significatio ab humano corde comprehendi non potest. Vnde secundum sapientes Iudæorum significat incommunicabilem & nudam Dei substantiam. Quod nomen Deus primò indicauit Moyfi tam quantum ad vocem, quàm etiã quantum ad significationem, dicens: *Et nomen meum magnum Adonai non indicaui eis*, scilicet patribus. Quòd scilicet nomen Adonai ponitur in Biblia, & pronuntiatu loco nominis *τρεσραρραμματορ*: quod propter eius reuerentiam

Exod. 6.
Adonai.

D. 3 omnino

omnino subticetur. Nam hoc nomen in aurea lamina scribebatur, & super mitram vitta hyacinthina ligabatur, vt immineret fronti Pontificis. Et hoc solū in toto pontificis habitu fuit de solo auro, ad ostendendum, quantam charitatis eminentiam ei debeamus. Et (vt dicit Rabbi Salomon) ponebatur etiā nomen istud in Rationali iudicij, sub lapidibus Rationalis absconditum. Nam Rationale fuit de panno duplicato, & inter duos pannos ponebatur, & portabatur ad pectus pontificis: cuius virtute ei manifestabatur de interrogatis, quando Dominum consulebat, vt etiam sic impleretur illud Cant. *Pone me vt signaculum super cor tuum.* Vnde nomen hoc figura fuit dulcissimi nominis Iesu, compositum ex quatuor literis, quibus & nomē Iesu scribitur, scilicet Iod, quod est nobiscum litera I. He, id est H. nobiscum, Vau quæ est nobiscum litera V. Chet, per quam intelligimus E. Quæ nihilo minus quatuor literæ Hebraicæ effectū nominis Iesu conuenienter exprimunt. Vnde He, id est iste, Iod, id est principium. Chet, id est passionis. Vau, id est vita; nam Christus est principium vitæ in Adam amissæ, quam reparauit sua passione. Hæc etiam tanguntur in Glossa super Exodum. Ecce habes nomen patribus quidem manifestatum, sed nōdum effusum, nondum dulcescit charitate, quia pauescit potestate. Hoc enim reseruatū erat nouæ legi. Cuius tamē effusionem & fragrantiam præsentit Abacuc Propheta, cum dixit: *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo.* Nimirum cum, vt dicitur in Actis, nō est in alio aliquo salus. *Nec enim aliud est nomen sub celo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* Vocabis nomen, inquit, eius Iesum. *Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorū.* Quid consolabilius peccatori? quid vtilius pœnitenti? quid dulcius multum diligentibus? quàm quod Iesus Christus factus est pro nobis obediens vsque ad mortem crucis? Hinc meritō nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio anime, quia secundum nomen tuum, sic & laus tua. Sicut enim Saluator diceris, sic & facto ostendis. Omnes enim Propheta perhibent testimonium, remissionem peccatorum accipere per nomen eius. Dicat tamē humilis, non superbus: *Oleum effusum nomen tuum.* Non quod ille superbus nō habet oleum, sed quod non habet effusum, nec experitur eius fragrantia. Habet quidem oleum, sed reconditum: habet in codicibus, non in cordibus: teris habet in litera: contrectat manibus vas plenum & clausum, nec aperit vt vngatur. Intus est vnguento Spiritus. Aperi, & vngere. Quid facit oleum in vasis, si non sentis & in

Cant. 8.

Exod. 28.

Abacuc. 3.

Act. 4.

Matth. 1.

Philip. 2.

Isa. 26.

Ier. 47.

A. Cor. 10.

Cant. 1.

& in membris? Quid tibi prodest pium leſitare Saluatoris nomen in libris, ne habere pietatem in moribus? Sed in hoc iudicium venit Ieſus, ut nō videntes videant, & videntes cæci ſiant. Conſuecor tibi, inquit, Pater Domine cælis & terræ, quia abſcondiſti hæc vnguentā, hoc oleum; a ſapientibus & prudentibus, & reuelæſti ea parvulis. Ita Pater: quia ſic placitum eſt ante te. Veruntamen ecce Chriſtus, ecce Ieſus, vinumq; inſuſum Angelis, effuſum in homines, ut ab vno nomine, quod eſt Chriſtus, millia millium credentium Chriſtiani dicantur, & in nomine Ieſu, per humilem ſequelam, ſalutem conſequantur. O quā charū nomen; & quā vile. Vile quidem, ſed ſalubre: Nam ſi vile nō eſſet, mihi nō effunderetur: & ſi ſalubre nō eſſet, non me lucraretur. Particeps nominis, particeps ſum & hereditatis. Chriſtianus ſum, frater Chriſti ſum. Si ſum, quod dicor, hæres ſum Dei, cohæres autem Chriſti. Sed quid mirum ſi ſponſi nomen ſit effuſum, cum & ipſe ſit effuſus & exinanitus, Formam ſervi accipiens? Effuſa eſt in ſponſo plenitudo diuinitatis habitans ſuper terram corporaliter, ut de illa plenitudine omnes acciperemus, ac odore vitali repleti, diceremus: Oleum effuſum nomen tuum. O nomen ſuperbenedictum. O oleum vſquequaque diſfuſum, non ſolum cælos, ſed & terras, & inferos copioſe reſperges, ad eod quod in nomine Ieſu omne genu ſelectatur, celeſtium, terreſtriam, & inferorum. Et quamuis Deus & homo, ſecundum Bernardum, tria habent nomina, ſcilicet Ieſus, Chriſtus, & Filius Dei: Et, ut dicit Bonauentura ſuper librum 3. Sententiarum in expoſitione literæ, quodlibet horū nomen eſt ſuper omne nomen, tamen in nomine Ieſu duntaxat ſelectitur omne genu; cuius cauſam aſignat ibidem Bonauentura dicens, quod Filius Dei nominat perſonam in diuina natura tantum. Chriſtus autem, & Ieſus nominat perſonam in duabus naturis, ſed diuerſimodè. Chriſtus enim nominat perſonam in humana natura relata ad diuinam, quia dicitur vnctus. Sed Ieſus nominat perſonam diuinam relata ad humanam, quia Ieſus interpretatur Saluator. Et ideo in nomine Ieſu debet omne genu curuari, in ſignum gratitudinis, quod noſtram naturā aſſumpſit, & in ea nos redemit. Hoc igitur nomen erit merito in deſiderio anime, quia per illud propriè conſtituitur ſpōſus anime, qui maxime reſgratiandus & diligendus eſt.

Ioan. 5.
Matt. 13.
Nomen
Ieſu.Coloſ. 2.
Phil. 2.
Ioan. 1.

Philip. 2.

Filius Dei
Chriſtus
Ieſus.

Phil. 2.

Iſaia 26.

Ieſus nomen quomodo luceat, pascat, leniat, vngat: filium Dei
effici quid. Cap. XII.

D 4.

Oleum

Virtus no-
minis Iesu
quanta.
Oleum.

*O*leum effusum nomen tuum, ideo adolescentula dilexerit te. Nam effundamus oleum, vt sentiamus eius virtutem, & videamus cur oleo comparetur sponsi nomē. Nam oleum est lux, cibus, & medicina. Lucet enim, fouens ignem: pascit vel cibatur, nutriendum carnem; & vngit, leniens dolorem.

Sic nomen Iesus, lucet prædicatum, secundum illud: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Nihil enim

Jean 1.
Iesu nomen
lucet.

Matth. 11.

1. Pet. 2.
Psal. 35.
Ephes. 5.

Nomen Ie-
su pascit.

Nomen Ie-
su leuit.
Cantic. 8.

ficaræ comprimit impetum, superbia sedat tumorem, vulnus liuoris sanat, restringit luxuriae fluxum, auaritiæ sitim temperat, & totius dedecoris pruriginem fugat, sicut nomen Iesu prædicatum. Dicit enim Bernardus: Cum nomino Iesum, hominem mihi propono miretur & humilem corde, benignum, sobrium, castum, misericordem, & omnidenique honestate & sanctitate perspicuum: eundemque ipsum Deum omnipotentem, qui suo me & exemplo prouocet, & adiutorio roborat. Nam in luce nominis huius Deus nos vocare desiderat in admirabile lumine suo, scilicet fidei, gratiæ, & virtutum, vt in lumine suo videamus lumen. Fuitis, inquit Apostolus, *aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino.* Secundò, nomen Iesu pascit recogitatum. Nihil enim sic mentem cogitantis confortat & impingat, nihil sic exercitatos sensus reparat, virtutes roborat, bonos mores & honestos vegetat, castas affectiones incorporat, sicut Iesus in vita & morte recogitatus. Aridus est omnis animæ cibus, si non hoc oleo vngatur: & inlipidus, si non hoc sale condiatur. Iesus mel in ore, melos in aure, iubilus in corde.

Hinc dicit Bernardus: O anima mea, reconditum habes electuarium in vasculo vocabuli huius, quod est Iesus. Hoc autem electuarium confectum est ex omnibus beneficijs diuinitatis eius in creatione, & humanitatis eius in recreatione, & ex omnibus virtutibus eius in exemplum sequela, præsertim ex illa ineffabili charitate nobis ostensa in mansuetissimam tam horribilis passionis & mortis perpersone, quibus, o anima, reficiaris delectabiliter, quiescas dulciter, proficias vtiliter, & consummes feliciter. Tertio, nomen Iesu lenit inuocatum & vngit.

Hoc enim & ipse desiderat in Canticis, dicens: *Pone me vt signaculum super cor tuum; vt signaculum super brachium tuum.* Habet igitur sponsa vbi medeatur & cordi suo & brachio, scilicet, in nomine Iesu: habet inquam, vnde sensus suos & affectiones seruet, ne corrumpantur; vel sanet, si corrumpantur. Habet etiam vnde suos actus vel prauos corrigat, vel minus perfectos adimpleat. Inde est quod in Euangelio

Itio dicit Ioannes, quòd *dedit eis potestatem filios Dei fieri*. Quibus? *His* Ioan. 1.
 utique, *qui credunt in nomine eius*. Igitur infideles non habet hanc potestatem, nisi fidem huius nominis recipiant: nec fideles propterea sunt filij Dei, sed *dedit eis potestatem filios Dei fieri*. Hoc enim dicit secundum Chrysostomum. Primò ad ostendendum, quòd multo studio opus sit, ut imaginem filiationis Dei in baptismo formatam, incōtaminatam semper custodiamus: ut sic dilectus ponatur *super brachium sicut signaculum*. Secundò, ad designandum, quòd hanc potestatem nullus potest nobis auferre, nisi nos ipsi eam auferamus, ne quandoque velamen excusationis pratendamus. Tertio, ad ostendendum, quòd hæc gratia non datur, nisi volentibus, & se ad hoc aptantibus, ut Christum *ut signaculum super cor suum ponant*. Hi enim soli adoptantur in filios per gratiã, sicut Christus est per naturam, de quo miratur in Canonica sua Ioannes, dicens: *Videte qualem charitatem dedit nobis Deus Pater, ut filij Dei nominemur & simus*. Quibus idem dicit Ioannes: *Scribo vobis filij, quia remittuntur vobis peccata propter nomen eius*. Nunc ergo perscrutemur quibus medijs ad hanc adoptionem pervenire mereamur. Et hoc profequitur Evangelista, dicens: *Qui sunt, scilicet nati, non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt*, scilicet per quandam affectionem diuinam, vel deiformem. Et propter hoc *Verbum caro factum est*, ut hanc adoptionem consequamur, *& habitavit in nobis*, ut ab eo modum huius filiationis consequendã disceremus. Oportet enim hanc adoptionis gratiam consequi per voluntatis & amoris in Deũ debitam transformationẽ. *Oportet nasci denudò*, non iam *ex aqua*, sed *ex Spiritu sancto*: quia qui *spiritu Dei aguntur, ij filij Dei sunt*. Veruntamen huiusmodi oportet suppeditare triplicem affectum inordinatũ. Primò, inordinatum affectum naturalem amoris, vel timoris per sanguinem significatum, propter quem multa facienda omittuntur, vel omittenda fiunt, & sic Deus deseritur, & adoptio contemnitur. Non sic Apostolus, qui dicebat: *Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an gladius?* &c. Nimirum in corde gerebat nomen Iesu, quod amoroso corde gestum dulcoratum est, etiã omnium tribulationum. Hinc *ibant Apostoli gaudentes à cõspectu concilij, quoniam digni habiti sunt, pro nomine Iesu consumeliam pati*. Secundò affectum sensibilem inordinatum, quo quis abstractus & illectus vincitur, & ad peccadũ ratione devicta miserabiliter inclinatur: quia

Cant. 6.

1. Ioan. 2.
1. Ioan. 2.Adoptionis
gratia.Ioan. 3.
Rom. 8.Affectus
inordinat.

Rom. 8.

Act. 5.

- Galat. 5. *caro concupiscit aduersus spiritum, & vincit, nisi spiritus amore diuino succentus, efficaciter resistat: sciens, quia caro & sanguis regnum Dei non possidebunt.*
1. Cor. 6. *Tertio, affectum naturalem ipsius rationis, qui secundum Augustinum dicitur esse vir in anima. Huic enim plurimi sapientes in oculis suis perniciosè satis innituntur, & decipiuntur, cum ex quadam verecundia, vel inflata superbia consilijs aliorum acquiescere nolunt. Contra quos dicit Dominus: *Vae, qui sapientes estis in oculis vestris, & apud vosmetipsum prudentes. Sapientes sunt, ut faciant mala: bene autem facere nescierunt, nec informabiles, nec ducibiles, sed lepra propriae voluntatis, & proprii sensus lethaliter infecti. Illi autem, qui natus fuerat ex Deo, in tertium caelum eleuatus, concito dicebatur: Vade ad Ananiam, & ibi dicitur tibi, quid te oporteat facere.**
- Isaia 5.
Ierem. 4.
2. Cor. 12.
Act. 9.

Candor & rubedo sponsi, secundum diuinitatem quid? Amor Spiritus sancti quid? Cap. XIII.

Cant. 5.

Marth. 3.
& 17.
Dilectus
candidus.
Sap. 7.
Heb. 1.

Filius Dei.

Sap. 7.

Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Cæc. V. Sponsa, id est amans anima, suspirans in amorem sponsi caelestis, ac inquisita: *Qualis est dilectus tuus, scilicet, secundum diuinitatem ex dilecto Patre, o pulcherrima mulierum? quia pulchritudo tua pulcherrimum ostendit, à quo tu pulchra es. Qualis, inquam, est dilectus tuus secundum humanitatem, ex dilecto, id est ex adiuncta dilecti diuinitate? Cõfidenter responder: Dilectus meus in vtraque natura candidus & rubicundus, electus ex millibus.* Quia solus mediator exceptus ex omni numero, tam Angelorum, quam hominum, de quo Pater ait: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Nam dilectus meus primò dicitur candidus secundum diuinitatem, quia candor est lucis aeterna, & speculum sine macula Dei maiestatis, imago bonitatis eius. Hinc dicit Apostolus: *Qui cum sit splendor gloriae, id est, Patris, scilicet coaeternus Patri, ut splendor Soli.* Ponit enim simile quale potest. Nam cum in creaturis nihil sit aeternum, ponit simile in coetuis ad probanda aeterna. Filius enim procedit de Patre sicut splendor de sole, qui splendor est soli coetuis, & esset coaeternus, si sol esset aeternus. Est enim Filius fontalis radius, paternam gloriam in se manifestans. Vnde dicitur in libro Sapientiae, quod est vapor virtutis Dei, & emanatio quaedam claritatis omnipotentis Dei sincera, & in se permanens omnia in nouat, ac per nationes in animas sanctas se transfert, & amicos Dei Prophetasq; constituit. Est enim.

enim speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum inuenitur prior. Hic est ergo dilectus tuus, o amica amorosa. De quo Bernardus: Quid est Deus? Ex quo omnia, per quem omnia, & in quo omnia. Quid est Deus? Quo nihil melius cogitari potest. Quid est Deus? Voluntas omnipotens, benevolentissima virtus, æternum lumen, incommutabilis ratio, summa beatitudo, inuisibilis & inaccessibilis in se, & in suis spectaculis solus mirabilis. Secundo, *dilectus meus est rubicundus* secundum diuinitatem, & hoc propter illam eminentissimam charitatem, qua nos participes facere voluit omnium bonorum suorum. Nam diuina pulchritudo & dulcedo in se, vel in sua similitudine, finis est elicites omne desiderium, quia Philosophus in contemplatione optimi diligibilis ponit vltimam felicitatem hominis. Et ideo infinita bonitate sua Deus rationalem creauit spiritum sua imagine insignitum, ac bonitatis suæ capacem, vt super omnia summam amet essentiam, sicut ipsa summum bonum est: immo, vt nihil amet præter illam, aut nisi propter illam. Si ergo (vt dicit Anselmus in Monologion) Deus ex nihilo dedit rationalem essentiam, vt amans esset, quid dabit amanti, si amare non cesset? Si tam grande est, quod amori famulatur; quantum grande est, quod amori recompensatur? Et si tale est amoris fulcimentum, quale est amoris emolumentum? Nam si rationalis creatura, quæ sibi inuitis est sine hoc amore, sic eminet in omnibus creaturis; utique nihil potest esse præmiū huius amoris, nisi quod supereminet in omnibus creaturis. Etenim id ipsum bonum, quod se sic amari exigit, non minus ab amante se desiderari cogit. Quid ergo summa bonitas retribuet amanti & se desideranti, nisi seipsam? Nam quicquid aliud tribuit, non retribuit, quia nec compensatur amori, nec consolatur amanti, nec fatiat desiderantē. Hæc ille. Porro, quia, secundum Dionysium, de natura boni semper est effluere, & ideo à Patre æterno (qui fons est totius bonitatis) erit semper emanatio perfectissima, quæ est generatio. Erunt & emanatio iucundissima, quæ est per modum benignitatis & liberalitatis, quæ scilicet emanatio est amor, qui Spiritus sanctus est, à Patre Filioque procedens. Et sic confitemur in vnitæte diuinæ nature Trinitatem personarum, ita quod Trinitas personarum non excludit ab essentia vnitatem, simplicitatem, immensitatem, æternitatem, incommutabilitatem. Amor autem, qui à Patre Filioque procedit, Spiritus sanctus dicitur, quia amor est primum donum, quod à liberalitate procedit, cum sit donum intrinsecum in ipso dante, in quo scilicet omnia

Alias prior.
 1. Cor. 8.
 Rom. 11.
 Deus quid sit.

Ethica 2.

Diuinorum
 nominibus.
 cap 4.

Trinitas.

Amor.

Spiritus
sanctus.

alia dona donatur. Pro quo notandum, quod Spiritus sanctus est amor: essentialiter, in quantum cum Patre & Filio vnus est Deus. In quantum enim tres personae sunt vnum in essentia, amore se diligunt essentiali, qui Spiritui sancto appropriatur. Est etiam amor personaliter, in quantum est nexus Patris & Filij. De quo dicit Anselmus: Ineffabilis quidem est complexus in illa Trinitate, non genitus, sed genitoris genitius; suauitas, ingeniti largitate perfundens omnes creaturas pro captu earum. Est etiam amor exemplariter, quia non solum est causa efficiens

Amor duplex.

amoris gratuiti, qui in nobis est, sed etiam exemplar atque finis. Vnde duplex distinguitur amor, scilicet increatus: & creatus, & vterque est nobis necessarius ad salutem. Increatus, quo diligamur: & creatus, quo diligimus. Primus autem Deus est, & secundus Dei donum est, & vterque simul infunditur animae. Nam corpus mysticum viuificari non potest,

Bonum hominis.

nisi sit vnum per amorem. Oportet enim quod prius vnijatur vno amore increato, qui est Spiritus sanctus. Et rursus totum bonum hominis consistit in eo, quod eo fruatur quod fruendum est, & vtatur eo quod venditum est. Ad quod requiritur praesentia fruibilis, id est praesentia Spiritus sancti, & etiam dispositio debita fruentis, id est donum sancti Spiritus, scilicet amor creatus. De quo dicit Hugo de arca Noe, quod Deus creauit spiritum rationalem charitate, nulla necessitate: vt cum suae beatitudinis participem efficeret. Et vt aptus esset tanta beatitudine perfrui, fecit in eo dilectionem spiritualem; palatum quodammodo per hanc illum sensificans ad gustum internae dulcedinis, quatenus per ipsam dilectionem ei infatigabili desiderio inhareret. Per dilectionem ergo copulauit sibi Deus rationalem creaturam; vt illi semper inharendo, ipsum, quo beatificanda erat, bonum, & ex ipso quodammodo per affectum sugeret, & de ipso per desiderium biberet, & ipsum per gaudium possideret. Fuge ergo fidelis anima tumultum saecularium, quaerens in solitudine dilectum, vt fugas & bibas dulcoris illius inenarrabilem suauitatem: immergere, replere, & inebriare; quia nescit ille deficere, si non incipias fastidire. Adhære denique fortiter, & inhære suauiter, quia si gustus sempiternus fuerit, sempiterna quoque beatitudo erit. Ecce cur dictum reor: *Dilectus meus cadidus, & vnicundus, electus ex milibus.* Sed hic quaeri potest: Vtrum principalior actus charitatis sit diligere dilectum hunc amore amicitiae vel concupiscentiae, praesertim cum actus, quo Deus vt obiectum beatitudinis diligitur, est principalissimus, quia sub tali ratione est obiectum: charita-

Amor vnicundus.

tis.

tis Sed sic eum diligere, est velle ipsum ad fruendum habere, quod est ipsum amore concupiscentiæ diligere. Ad hoc dicendum secundum Richardum super librum Sententiarum tertium, quod Deum diligere ut obiectum beatitudinis, intelligi potest dupliciter. Vno modo, quod diligens ad hoc ipsum diligit, ut suam perfectionem per ipsum consequatur. Et sic Deum diligere non est actus principalissimus charitatis, nec est sub ista ratione charitatis obiectum principale. Alio modo, quod ideo diligitur, quia in ipso sunt omnes perfectiones simpliciter quod requiritur ad hoc, ut aliquid perfecte sit obiectum beatitudinis: & sic diligere Deum, est actus charitatis principalissimus, & est dilectio amicitiae: quia sic diligens principalius habere vult Deum omnes perfectiones, quas habet, quam velit aliquid aliud. Nam qui ex charitate vult frui Deo, quod est ipsum amore concupiscentiæ diligere, hoc ideo principaliter vult, ut Deus honorificetur & glorificetur in se, quod est ipsum amore amicitiae diligere, quia sic amans, Deo principaliter vult gloriam & honorem. Per charitatem enim amor concupiscentiæ respectu nobilissimi amati (quod Deus est) ordinatur ad amorem amicitiae sicut ad finem, & ideo, simpliciter loquendo, amor amicitiae nobilior & principalior actus est charitatis.

Candor & rubedo in dilecto secundum humanitatem quid? Agni cornua septem, quae? Cap. XIII.

Dilectus meus candidus, secundum humanitatem, omni-
 moda puritate & innocentia: & rubicundus, quia passus
 & sanguine perfusus ex charitate. Dicit Anselmus libro
 de Meditatione redemptionis humanae cap. 5. Excute fa-
 tidium tuum, o homo, & fac vim cordi tuo, inten-
 de in hoc mentem tuam, ut gustes bonitatem Redemptoris tui. Ac-
 cendere in amorem Salvatoris tui. Mande fauam verborum, fuge
 plus quam mellitum saporem; gluti salubrem decorem. Mande co-
 gitando, fuge intelligendo; gluti amando & gaudento. Dicit enim
 Linconiensis in Sermone de pastoribus: Quod licet cera mollis fortiter
 applicata sigillo recipit imitatoriam similitudinem omnium formarum &
 figurarum sigillo inscriptarum: sic anima per amoris copulam forti-
 ter ad Deum applicata, non a quali, sed cum summa imitatoria simili-
 tudine ipsius pulchritudinis recipit conformitatem. Et cum apud summam
 pulchritudinem nulla desit pulchritudo, etiam in anima per amoris
 copulam

copulam à summa pulchritudine impressa, nō erit alicuius pulchritudinis absentia, sed in illa refulgebit imitatoriè pulchritudo, quæ super ipsam est impressa, vt ei veraciter sponsus dicere valeat: *Tota pulchra es, amica mea, & macula non est in te.* Primo igitur dilectus eius candidus est per innocentiam & puritatem. Quapropter à Ioanne vocatus est *Agnus Dei*, quia innocens in se ipse & mansuetè tulit peccata mundi. O Agne Dei, qui tollis peccata mundi, quàm magnis ea laboribus, pœnis, & angustijs exsoluisti, quàm exiguis suspirijs semper hominibus indulxisti! *Omnes enim errauimus & unusquisque in viam suam declinauit, & Dominus in eo posuit iniquitates omnium nostrum. Sicut ovis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tondente se obmutuit, & nō aperuit os suum. Quem agnum petiit Isaias, dicens: Emitte agnum Domine dominatorem terræ.* Nimirum hic Agnus in Apocalypsi sponsus cœsetur: *Veni, inquit, ostendam tibi sponsam, uxorem Agni.* Et lucerna cœlestis Hierusalem. Sicut hic: *Lux enim est illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum. Lucerna inquit, eius est Agnus.* Secundò verò dilectus eius est rubicundus, vtpote ex charitate passus, & sanguine perfusus, quæ non rapuit exsoluens. Vnde est illud B. Petri Apostoli: *Sequimini vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.* Vidit enim Ioannes agnū stantē tanquam occisum, habentem cornua septem, scilicet contra septem peccata mortalia, & oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram. Septem cornua sunt, humilitas contra superbiam, paupertas contra avaritiam, temperantia contra gulam, castitas contra luxuriam, patientia contra iram, charitas contra inuidiam, fortitudo contra acediam. His cornibus sicut Christus, ita Christianus diabolum debellare debet. Vide nunc quia fortis est vt mors dilectio, imò fortior morte, quia mortē mori cœgit in morte amantissimi Redemptoris nostri. O insuperabilis amor charitatis, qui insuperabilē superasti, & cui omnia subiecta sunt, omnibus quodammodo subiecisti, dum victus amore Deus seipsum humiliavit, serui formam accipiens: non modò inuentus vt homo, sed vt opprobrium hominum, & abiectio plebis. Vnde testatur apud Hieremiam: *Reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam. Dedi dilectam animam meam in manus inimicorum eius. Quid ultra debui facere, & non feci?* Quapropter dicit Chrysostomus de reparatione lapsi, quòd nemo amatorum carnalium, etsi sit in hoc supra modum infaniens, sic exardescere potest in amorem dilectæ suæ, sicut Deus effunditur in amorem animarum nostrarum.

Quo

Cant. 4.
I. Candor
dilecti.
Ioan. 1.

Isaie 53.

Agor. 8.
Isaie 16.Apoc. 21.
Ioan. 1.II. Rubedo
dilecti.
Psal. 68.
1. Pet. 2.
Apoc. 5.Cornua
Agai.

Cant. 8.

Phillip. 2.

Psal. 21.
Ierem. 12.
Isaie 5.

Quo scilicet amore deuictus, quam foedam inuenit, balneo proprii sanguinis emundauit. Inde miratur Bernardus super Cantica, dicens: Quam dulciter Domine Iesu cum hominibus conuersatus es, quam abundanter multa & magna bona hominibus largitus es, quam fortiter tam indigna, tam aspera & dura pro hominibus passus es: dura uerba, duriora uerbera, durissima mortis supplicia. O duri & indurati & obdurati filij Adam, quos non emollit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor amoris, tam uehemens amator, qui pro uilibus sarcinulis tam pretiosas margaritas expendit. O bone Iesu, quid tibi & morti? Nos debuimus, & tu solus: peccauimus, & tollis. Opus sine exemplo, gratia sine merito, charitas sine modo. Agnosce nunc o homo, quod nihil tantum ad illius amoris inflamat, sicut beneficiorum eius in mensa donatio. Ex hoc enim quod ipsum tam liberale cogitas ad largiendum, non solum sua, sed etiam seipsum secundum omnem affectum & modum, ipsum te nimium diligere cogitabis. Nihil autem ad amoris recipi tantum excitat, sicut amari. Quod si diligis te, qui te destruxisti, quomodo non diliges eum, qui te redemit? Considera quanta fuerit erga te dilectio Dei, quod uellet Deum hominem, & hominem Deum quodammodo fieri; & sic te post lapsum querere, & post offensam plus quam prius exaltare. Nunquid exaltatione culpa meruit? Certè non. Sed ne ab eo amplius fugeremus, naturam nostram inseparabiliter sibi unire uoluit. Si ergo nos, qui nihil sumus, imò qui mali sumus, in tantum diligit, cur eum, qui summè bonus est, non diligimus? eum nihil in suo beneficio quaesiuit, nisi ut amore suo nos inebriaret, ac sibi nos amoris vinculo inseparabiliter colligaret, ac aeternaliter beatificaret. Merito ergo dilectus meus cæcilius & rubicundus, electus ex millibus. Merito, inquam, dilecto dilecta dicat: *Trabe me post te, ne scilicet euagari incipiam, sed anima mea renuat consolari in alijs, & dicat: Memor sui Dei, & delectatus sum.* Hoc enim sequitur: *Curremus in odorem unguentorum tuorum.* Quid putas

Amor Dei
ad homines
quantus.

Cant. ii.

Psal. 76.

refectus ait: Odor tuus Domine Iesu excitauit in me concupiscentias æternas. O odor, quàm es effluens longe, lateque diffuens, & in amorosis cordibus dulciter omnia disponens ac suauiter adimplens?

Baptisma & Circuncisio quare à Christo accepta: Circuncisio spiritualis quæ? Cap. XV.

Heb. 2.

Baptismi
effectus
qui.
Lucæ 3.

Matth. 3.

Baptismus
Christi.

Rom. 6.

Trinitas.

Lucæ 7.

Dilectus meus candidus & rubicundus. Candidus est dilectus Baptismali ablutione, & rubicundus legali circuncisione. Nō quia indiguit, sed quia voluit præceptis legis & gratiæ subiici, & per omnia fratribus assimilari, absque peccato. Nā primò Christus candidari & baptizari voluit, vt baptismum, quo nos baptizaremur, consecraret. Quapropter ea demonstrari debuerūt in baptismo, quæ pertinent ad efficaciam baptismi. Ad quam primò cooperatur virtus quædã celestis: & ideo *caelum est apertum baptizato Christo*, ad ostendendum quòd de cætero virtus celestis baptismum consecraret. Secundò, fides Ecclesiæ, & eius qui baptizatur. Nam baptizati fidem profitentur per se, si sint adulti; vel per alium, si sint paruuli. Et ideo baptismus dicitur fidei Sacramentum. Per fidem autem inspiciuntur celestia, quæ sensum & rationem humanam excedūt. Ad quod designandum *aperti sunt cali*, Christo baptizato. Tertiò per Christi baptismum nobis specialiter aperitur introitus regni celestis, qui per peccatum homini primo præclusus fuerat. Ideo baptizato Christo, *cali aperti sunt*, vt ostenderetur quòd baptizatis via patet in cælum. Licet enim per Christi passionem & mortem cælum hominibus aperiebatur, sicut per communem causam apertionis calorum: oportebat tamen hanc causam applicari singulis ad hoc, quòd singuli introeant, quòd fit per baptismum, secundum illud Apostoli: *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, per mortem ipsius baptizati sumus*. Et ideo potius fit mentio de apertione calorum in baptismo, quàm in passione. Nam obstacula, quibus prius obstitentibus animæ defunctorum cælos introire nō poterant, per passionem Christi totaliter sunt ablata; sed in baptismo sunt aperta, quasi manifestata iam via, per quam homines in cælum erant intraturi. Cæterum summæ Trinitatis mysteriū in Christi baptismo demonstrabatur, quia fideles in inuocatione & virtute summæ Trinitatis baptizantur, & sanctificantur. Filius enim in humana natura baptizatur. *Spiritus sanctus* in habitu columbæ descendit: vox Patris Filio testimonium perhibentis audirur. Vnde dicit Hilarius in

Matthæ.

Matthæum, quod super Iesum baptizatum descendit Spiritus sanctus, & vox Patris est audita, dicentis: *Hic est Filius meus dilectus, ut ex ijs, quæ* Math. 3.
 consummabantur in Christo cognosceremus, per aquæ laueri & de
 celestibus partibus sanctum in nos aduolare Spiritum, & paternæ vocis
 adoptione filios Dei fieri. Nec quidem species columbæ, in qua demō-
 stratus est spiritus sanctus; naturaliter fuit Spiritus sanctus: nec speci-
 es hominis, in qua demonstratus est Dei Filius, fuit ipsa natura Filij
 Dei: nec vox ipsa pertinet ad naturā verbi, vel Patris loquentis, sed sic
 ut ipsam columbam, & etiam humanam naturam à Christo assumptā,
 sicutiā vocis formationem tota Trinitas operata est. Fuit autē conue-
 niens, quod super Dominum baptizatum Spiritus sanctus descende-
 ret, quia quod circa Christum in eius Baptismo factum est, pertinet ad
 mysterium omnium, qui postmodum baptizandi fuerant. Omnes
 autem, qui baptizantur Christi baptismo, Spiritum sanctum recipiunt,
 si non fictē accedunt. Præterea (sicut ait Augustinus 2. de Trinitate) *Spi-* Spiritus san-
ritus sanctus descendisse dicitur super Christum *corporali specie sicut co-* dus dicitur
lumba, non quod ipsa substantia Spiritus sancti videretur, quæ est inui- in bap-
 sibilis illa creatura in vnitatē diuinæ personæ assumeretur. Nec enim tismo.
 dicitur, quod Spiritus sanctus sit columba, sicut dicitur, quod Dei Filius
 est homo ratione vnionis. Non ergo Spiritus sanctus descendisse di-
 citur super Christum ratione vnionis ad columbam, sed vel ratione
 ipsius columbæ Spiritum sanctum significantis, quæ descendendo su-
 per Christum venit, vel etiam ratione gratiæ spiritualis, quæ per mo-
 dum cuiusdam descensus à Deo deriuatur in creaturam, iuxta illud
 Iacobi: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, de sursum est,* Iacob. 1.
descendens à Patre luminum. Spiritus enim sanctus, qui *Spiritus veri-*
tatis dicitur, vt nullam ostenderet fictionem, formauit veram colum- Ioan. 16.
 bam, in qua appareret, licet ipsam in vnitatē personæ non assumeret.
 Vnde dicit Augustinus in lib. de agone Christiano, quod omnipotenti
 Deo, qui creaturam vniuersam ex nihilo fabricauit, non erat difficile
 verum corpus columbæ, sine aliarum columbarum ministerio figura-
 re, sicut non fuit difficile verum corpus in vtero Mariæ sine virili se-
 mine fabricare, cum creatura corporea, & in viscerib⁹ femine ad for-
 mandum hominem, & in ipso mudo ad formandum columbam, im-
 perio Domini voluntariq; seruiret. Nam propt̄ tria descendit Spiri-
 tus sanctus in specie columbæ: primo, propter dispositionem, quæ re-
 quiritur in baptizato, vt scilicet non fictus accedat: quia *Spiritus san-*
ctus

- Matth. 10. *Etus disciplina effugiet fictum.* Est enim columba simplex animal, astutia carens & dolo. Ideo dicitur apud Matthæum: *Estote simplices sicut columba.* Secundò, propter effectum baptismi, qui est remissio peccatorum, & reconciliatio ad Deum: quia mansuetum est animal. Unde Chryostomus: Cum oportebat delictis ignoscere, quod fit in baptismo, mansuetudo erat necessaria, quæ demonstratur in columba, sicut in diluio apparuit, *olivæ ramum* ferens, & communem orbis terrarum tranquillitatem annuntians. Tertiò, ad designandum dona Spiritus sancti, quæ suis proprietatibus columba designat. Nam pro cantu gemitum habet, quod pertinet ad donum timoris. Felle caret, quod pertinet ad donum pietatis, per quam Sancti carent ira & rancore cordis amaricati. Secus fluentia libenter residet, ut accipitre viso fugiat, & sic euadat: quod pertinet ad donum scientiæ, quia timorati libenter secus sacræ Scripturæ fluentia resident, ut incursum diaboli euadant. In cavernis petra nidificat, quod pertinet ad donum fortitudinis, quia Sancti in plagis mortis Christi tanquam in petra firma ponunt nidum, id est, totam spem suam & refugium. Alienos pullos nutrit: quod pertinet ad donum consilij, quo Sancti nutriunt alios exemplo & doctrina, qui fuerunt aliquando pulli diaboli. Rostro non ledit: quod pertinet ad donum intellectus, quo Sancti sanum intellectum habent, non deprauatum, erroneum, vel deceptum. Grana meliora semper eligit: quod pertinet ad donum sapientiæ, qua Sancti viam regiam perfectionis incedentes, semper eligunt Deo magis placita, & sibi ipsis salutifera. Secundò, *dilectus* est *rubicundus* circumcisione legali. Voluit enim Christus circumcidi propter multa. Primò, ut veritatem humanæ naturæ ostenderet contra Manichæum, qui dixit eum habere corpus phantasticum: & contra Apollinarem, qui dixit Christi corpus esse diuinitati consubstantiale: & contra Valentinum, qui dixit Christum de cælo corpus attulisse. Secundò, ut approbaret circumcisionem olim institutam, & ostenderet se filium obedientiæ, & de genere Abrahæ, qui circumcisionis mandatum accepit in signum fidei, quam de Deo habuerat. Nam circa tempora Abrahæ videtur idololatria exordium sumpsisse. Voluit igitur Deus habere distinctionem inter fideles & infideles: quapropter Abrahæ dedit circumcisionem propter fidei eminentiam. Tertiò ut qui *in similitudinem carnis peccati* venerat, remedium, quo caro peccati mundari consueverat, non respiceret, sed *per omnia fratibus* assimilaretur, & Iudæis excusationem tolleret, si eum non recipere-

Genes. 8.

Columba
proprietates.Dona Spiritus
sancti.Circumcisio
Christi.

Luca. 2.

Genes. 15.

& 17.

Idololatriæ
exordium.

Rom. 8.

Heb. 2.

recipere-

reciperent. Quarto, ut omnis legis in se suscipiens, à legis onere ceteros liberaret, iuxta illud Pauli *Misi Deus Filium suum factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret.* Unde postea baptismum suscepit, ut ad illud nos prouocaret, quia in illo datur gratia maior, tam ad operandum bonum, quam ad resistendum malo: & etiam utilitas communior, quia circumcisio determinatum habuit populum, sexum, & tempus. Vult tamen Dominus nos spiritualiter circumcidi, dicens apud Hieremiã: *Circumcidimini Domino, & auferite preputia cordum vestrorum.* Et in Deuteronomio: *Circumcidet Dominus cor tuum, & cor seminis tui, ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, ut possis vivere,*

Galat. 4.

Circumcisio
mythica.
Iere. 4.
Deut. 10.

Transfiguratio & agonia in Christo quid fuerint. Cap. XVI.

Dilectus meus candidus & rubicundus. Candidus est dilectus claritate transfigurationis, & rubicundus agonia prolixæ orationis. Pro primo notandum, quod ante passionem suã Christus transfigurari voluit, ut gloriam suam omnibus hominibus notificaret, & ad eam desiderandã omnes efficacius incitaret. Porro, quia per Christum ad hanc perducuntur gloriam, tam ij, qui eum præcellerunt, quam illi, qui post eum fuerunt: ideo de præcedentibus Moysen & Heliam testes assumpsit, & de sequentibus Petrum, Iacobum & Ioannem, ut in ore duorum vel trium testium staret omne verbum. De qua transfiguratione dicit Hieronymus super Matthæum: Nemo putet Christum per hoc, quod transfiguratus dicitur, pristinam formam & faciem perdidisse, vel assumpsisse corpus spirituale, vel æreum; sed quomodo transformatus est, Euangelista demonstrat, dicens: *Resplenduit facies eius sicut sol; vestimenta autem eius facta sunt alba velut nix.* Vbi splendor faciei ostenditur, & candor vestium describitur, non substantia tollitur, sed gloria commutatur. Unde claritas in transfiguratione corporis Christi deriuata est à diuinitate ipsius, ut dicit Damascenus, & à gloria animæ eius. Sicut etiam claritas gloriosi corporis ab animæ claritate deriuatur, ut dicit Augustinus in epistola ad Diocorum. Quod autem à principio conceptionis Christi gloria animæ eius non redundaret in corpus, ex quadam dispensatione diuina factum est, ut in corpore passibili nostræ redemptionis experet mysteria. Non tamen adempta fuit Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus, quod ostendit in transfiguratione, quantum ad claritatem;

Transfigu-
ratio Chri-
sti.

Deut. 17.

Matth. 17.

Claritas
Christi.

aliter tamen quam in corpore glorificato. Nam ad corpus glorificatū
 redundat ab anima claritas, sicut quaedam qualitas permanens corpus
 efficiens. Vnde fulgere corporaliter in corpore glorificato, non est mi-
 raculosū. Sed ad corpus Christi in transfiguratione derivata est cla-
 ritas à diuinitate, & ab anima eius, non per modum qualitatis immā-
 nentis, & ipsū corpus efficiētis, sed magis per modū passionis tranf-
 euntis, sicut cūm aer illuminatur à sole. Vnde fulgor ille tunc in cor-
 pore Christi apparens, miraculosus fuit, sicut & hoc ipsū, quòd ambu-
 lauit super aquas, quòd exiuit de clauso Virginis vtero. Claritas
 igitur illa, quam in transfiguratione Christus assumpsit, fuit quidem
 claritas gloria, quantum ad essentiā, non tamen quantum ad modum
 essendi. Fuit, inquam, claritas gloria, sed nō fuit claritas gloriosi corpo-
 ris, quia corpus Christi nondū erat immortale. Denique, vt dicit ibidē
 Gloss. bene cōuenit mysteriū secundā regenerationis, quæ scilicet erit in
 resurrectione, vbi corpus resuscitabitur, cum mysterio primæ, quæ est in
 baptisate. Nā in baptisate Christi operatio totius Trinitatis osten-
 sa est. Fuit enim ibi Filius incarnatus, apparuit in specie colūbæ Spi-
 ritus sanctus, & Pater fuit ibi in voce declaratus. Similiter & in trans-
 figuratione (quæ Sacramentum est secundā regenerationis) tota Tri-
 nitas apparuit. Pater in voce, Filius in homine, & Spiritus sanctus in
 nube. Quòd si queritur, cur ibi Spiritus sanctus in colūbā, hic in nube
 declaratus est. Dicendū, quòd dona sua per species declarare solet. Do-
 nat autem innocentiam in baptisate, qui per auem simplicitatis de-
 signatur. Daturus est autem claritatem & refrigerium in resurre-
 ctione; & ideo in nube refrigerium, in fulgore nubis claritas resurgenti-
 um coporum figuratur. Et ideo conuenienter secundū Hierony-
 mum, qualis futurus est tempore iudicandi, talis tunc Apostolis appa-
 ruit. Et Beda ait: Qualis tunc Apostolis apparuit, talis post iudicium
 tunc tunc apparebit electis. Vnde meritò dicebat Petrus: *Domine, bonum
 est nos hic esse.* Nec solum in transfiguratione; sed omni tempore vite
 mortalis fuit *speciosus forma vte filius hominum.* Vnde Chrysostr. Certe
 fulg. r. ipse diuinitatis & maiestatis occultæ deitatis, quæ in humana
 facie relucebat, ex primò aspectu poterat ad se trahere omnes iam cre-
 dentes. Nisi enim in vultu suo speciosissimo sydereum quiddam & di-
 uinum habuisset, nunquam eum Apostoli statim ad primam vocem
 secuti fuissent. Sequebantur etiam eum; & adhærebant ei populi, affa-
 tu pariter & aspectu illius delectati: vt pote cuius vox suavis, & facies
 decorā.

Corpus
glorificatū.

Iuan. 6.

Iuan. 3.

Matth. 17.

Lucæ 9.

Matth. 17.
Fla. 44.

Matth. 4.
Lucæ 6.

dēcora, & iuxta vocem sponse, rotus erat desiderabilis. Pro secundo vero sciendum, quod Christus oratus, procidit in faciem suam super terram, ut humilitatem mentis ostenderet habitu corporis, & oravit dicens: *Abba Pater, si possibile est, salva congruentia redemptionis humane; quod mors moriatur, me secundum carnem non moriēte, et ansfer calicem hunc, id est experimentum passionis, dme.* Per quam scilicet orationem offerebat spiritum Deo Patri. Et subiungens: *Verumamen non mea, sed tua voluntas fiat,* offerebat voluntatem. In qua oratione transfiguratur in se suos, & qui nihil aliud vult, quam Pater, docet nos priuatam corrigere voluntatem, & dirigere iuxta diuinam. *Et factus in agonia,* id est, in certamine contra mortē, vel in anxietate mortis, quam quasi præsencē prouidebat. Vel dici potest certamen sensualitatis & rationis, quia mirabili pugna certabant in eo: vna mortem abhorrens & recitans, altera diuinę voluntati penitus obtemperare desiderans, & mortem pro humana salute zelans, quia virtute diuina quaelibet pars agere & pati permittebatur, quod ei propriū erat. Quod indicare volens, dixit: *Tristis est anima mea usque ad mortem:* quia sua tristitia tantum erat intensa, quantum esse poterat citra mortem, & sic usque ad horam mortis durabat. Ex qua nimirum agonia factus est sudor eius feruētissimus, in modum sanguinis erūpens, & in terrā decurrens, ita quod ex apprehensione periculi iam imminētis, & ex anxietate vehemēti sensualitatis, apertis poris efflueret copiosē sudor sanguineus, qui fuit sanguis verus & naturalis de purissima carne Christi, licet miraculosē effusus: quia (secundum Bedm) est contra naturā sudare sanguinem: sicut aqua & sanguis effluens de latere Christi iam mortui, fuit aqua vera & sanguis verus, sed miraculosē de mortuo corpore effluerunt. Et quia nunquam aliquis mortaliū legitur ob mortis horrorem sudorē fudisse sanguineum, satis claret, nunquam eius similem fuisse dolorē. O Iesū fidelis amator animarum, vnde animę tuę ram vehemēs tristitia, tantū sudoris anxietas, & tam anxia supplicatio? Nonne penitus voluntarium Deo Patri sacrificium obtulisti, & nihil inuitus pertulisti? Vtique Domine. Sed vt maioris erga te gratitudinis & amoris stimulos haberemus, sciens nos amore tuo beatos, naturalem infirmitatem carnis, & omnimodam promptitudinem spiritus, talibus indicijs in te expressisti, quibus doceremur, quod *verē languores nostros portasti, & cum maximo sensu doloris passionū sentes percuxisti, & tamen libera voce subiunxisti, dicens: Fiat voluntas.*

Cant. 5.

Matth. 26.

Marc. 14.

Lucæ 22.

Matth. 26.

Lucæ 22.

Christi sudor sanguineus.

Ioan. 19.

Istae 11.

Matth. 26.

Lucæ 22.

tua. Tantum enim pro nostra salute laborasti, quòd sudorem sanguineum effudisti; nec solum oculis, sed omnibus membris fletum etiam sanguineum emisisti, ut totum corpus tuum mysticum (quod est Ecclesia) totius corporis tui naturalis lachrymis purgaretur. Tanto namque deuotionis ardore, & humanae salutis amore spiritus tuus incalcescebat, ut totus in corpore sanguis velut alludens spiritui se pronum & promptum exhiberet ad exsudandum. Electe puer Domini mei, dulcis amator animae meae, quid tanta amaritudine, quid tanta confusione dignum commiseras? Prorsus nihil. Ego homo perditus, totius confusionis & doloris tui causa extiti. Ego sum, qui *unam acerbam comedi, & obstupuerunt dentes* tui, innocenter exsoluentis, quae non rapuisti. Amor tuus o dulcissime Iesu, & iniquitas mea, sic te fecerit anxietate & miseria plenum. Maledicta sit tanta iniquitas, pro qua descendenda tanta sustinuit tua bonitas. Vnde ait Augustinus: Descendisti huc vita mea, & tulisti mortem meam de abundantia vitae tuae, & intonuisti clamans dictis, factis, morte, vita, descensu, ascensu, clamans Dominus Deus noster, ut redeamus ad te.

Verbum Dei quomodo animam viuificet, confirmet, illuminet, oblectet. Cap. XVII.

Cibus animae quis.

Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Cantic. V. Boni comedunt, dum spirituales consolatione percipiunt, dum amore Christi pascuntur, dum in fide illuminantur, dum in spe consolantur, dum charitate accenduntur, dum iustitia, castitate, veritate, ceterisque virtutibus delectantur. Qualibet enim virtus mentem pascit, dum hanc tua delectatione reficit. Cibus etiam bonorum est sacra Scriptura, dum teritur & masticatur, quia latent in ea spirituales sensus, qui mentem erudiunt & pascunt: in qua tot inueniunt refectioes, quot spirituales sententias. Per hanc enim sciunt consolari in aduersis, *humiliari* in prosperis, *facurrari & esurire, abundare & penuriam pati.* Et quamuis in Psalmo inimici dicantur, qui etiam *ex adipe frumenti* satiantur, mystica & interna percipientes, quia Deus, quod amoris est, etiam indignis saepe facit, non tamen spirituales cibum in ea percipiunt, sed morsum: nec sumunt adificationem, sed inflationem, & damnationis accumulatiorem. Nam huiusmodi, velut ignari gratiae, saepe mouetur carnali gaudio, vel naturali alacritate, cum tamen arbitrantur se moueri spiritu-

Scriptura cibus.

Ph lip. 4.
Psal. 77.
Psal. 147.

Deuotio malorum.

liu-

si incunditate & consolatione, sæpeq; sentiunt aliquid ab inimico, vel à corde proprio, quod esse credunt à Spiritu sancto. Hinc dicit Bernardus: Solam animam, quã videris relicta omnibus, verbo Dei votis omnibus adherere, verbo viuere, verbo Dei se regere, de verbo concipere, talem puto coniugem Dei esse. Alioqui (vt dicit Gregorius) cibus quidem mentis est verbum Dei. Et quasi cibus acceptus stomacho languescente, rejicitur, quando verbum auditum in ventre memoria non tenetur. Quisquis autem alimenta non retinet, huius vita desperatur. Vnde denuo Bernardus: Sjc igitur serua sermonē Dei, quomodo melius seruare poteris cibum tui corporis. Nam ille panis viuus est, & cibus mentis est. Panis terrenus, dum est in arca, potest à fure tolli, potest à mure corrodī, potest vetustate corrumpi. Vbi verò comederis, quid horum times? Hoc modo custodi verbum Dei: quia beati sunt, non qui audiunt, sed qui custodiunt illud. Traiiciatur igitur in viscera quadam animæ tuæ, transeat in affectiones tuas, & in mores tuos. Comede bonum, & delectabitur in crassitudine animata tua. Ne oblitiscaris comedere panem tuum, ne corarescat tuum, sed adipe & pinguedine repleatur anima tua, sicut ille, qui ait: *Quam dulcia fuerunt meis eloquia tua super mel ori meo.* Et sicut vetus Adam effusus totum hominem occupauit, ita Christus modò totum hominem obtineat, qui totum creauit, totum suscepit, totum redemit, & totum glorificabit, vt per virtutem peruenias ad gloriam: quia *Dominus virtutum ipse est rex gloria.* Sicut enim ex escis carnalibus corpus alitur, sic ex diuinis colloquijs & orationibus interior homo pascitur, & nutritur, dicente Domino: *Non in solo pane viuunt homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Veruntamen secundum Bernardum, aliter afficitur mens fructificans verbo, & aliter fruens verbo. Illic enim sollicitat necessitas proximi, hic inuitat suauitas verbi. Et quidem lata mater est in prole, sed in amplexibus latior est sponsa. Chara sunt pignora filiorum, sed oscula plus delectant. Quam necessarius iste cibus est, indicat Dominus, dicens: *Non in solo pane viuunt homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei,* quia secundum Rabanum, sicut humanum corpus sine terreno cibo non viuunt, sic anima sine Dei verbo viuere non potest, quod est cibus mentis. Hinc, secundum Augustinum, sicut nullum est maius signum æternæ prædestinationis, quam Dei verba libenter audire, sic nullum peius est signum, quam illa contemnerē. Ideo dicitur in libro Prouerbiorum: *Qui declinat aures suas ne audiat*

Verbū Dei
quomodo
custodien-
dum.

Ioan. 6.

Lucæ 11.

Esa. 55.

Psal. 62.

Psal. 118.

Psal. 23.

Deut. 8.

Matth. 4.

Marth. 4.

Prou. 28.

diu legem, ad hunc scilicet finem, ut inde regular vitam, oratio eius erit execrabilis Hæc enim auersio contingit ex rerum similibus illectione, qua scilicet humanus affectus à diuinis auersus ad inferiora, turpius infigitur. Cum enim omnis humana cognitio trahatur à sensibilibus, homines terreni & sibi ipsis derelicti, ea frequenter hauriendo, sic eis immergantur & illicuntur, ut de intellectualibus, & præsertim de diuinis nec audire nec loqui curât, sed *qui de terra est, de terra loquitur.* Insuper, ut dicit Petrus Rauennas, Diabolus primordia sanctitatis, scilicet loquelam, & auditum, quantum in eo est, extinguere nititur, scies quia iam ea subuertere fundamenta non potest. Tam necessarium enim est a anima verbum Dei, quod dicit Augustinus, & habetur i. q. 1. can. Interrogo vos: Quid plus esse vobis videtur, Verbum Dei, an Corpus Christi? Si vultis respondere verum, hoc utique dicere debetis, quod non minus est verbum Dei, quam corpus Christi. Et ideo non minus reus est, qui verbu Dei negligenter audierit, quam qui corpus Christi sua negligentia in terrâ cadere permittit. Quod sanè, secundum Thomam, intelligendum est, non referendo comparisonem ad ipsa collata, sed ad nos, quo ad fructum, quem vtrumq; efficit in nobis. Et maxime verum est de verbo necessitatis. Et quia (secundum Philosophu) actus actiuorum sunt in patiente prædisposito, ideo verbum hoc fructificat secundum dispositionem recipientium. Deus enim cum humanam mentem occupauerit, vnamquaq; iuxta proportionem sui profectus internis inspirationibus alloqui non cessabit. Nam incipientibus ut iudex loquitur, dicens: *Venite filij, audite me: timorem Domini docebo vos.* Proficientibus verò, sicut misericors pater, loquetur *pacem in plebem suam. Et super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor.* Perfectis autem ut sponsus: *Ducam, inquit, eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor eius.*

Ioan. 3.

Psal. 33.

Psal. 84.
Osc. 2.Verbū Dei
vt viuificet
animam.Psal. 118.
Ecclesi. 1.

Deniq; Dei verbum tanquã cibus spiritualis in nobis quatuor spiritualiter perficit. Primò viuificat affectum hominis, peccati vulnera sanans. Nam multi gratia vita carentes, ex gustu panis huius concipiunt contritionis spiritum, & consistendi, satisfaciendi, ac à peccatis abstinendi verum propositum, & sic Deus per gratiam intrans, animã viuificat, & eius vulnera sanat, iuxta illud Psalmista: *Eloquium tuum viuificabit me.* Hoc enim verbum, quali semen in intellectu seminatũ, crescit in cognitionem sui: & inde dolor: quia, ut dicit Ecclesiastes: *Qui addit scientiam, addit & dolorem* in cognitione mundi, & inde timor;

mor: quia totus mundus in maligno positus est: ut dicitur in libro Sapientie: *Creatura Dei facta sunt in odium, & in tentationem animabus hominum, & in musculam pedibus insipientium:* in cognitionem quoque Dei (& inde amor, qui est animæ vita.) Nam quomodo potest cognosci Deus & non amari, in quo concurrunt vniuersæ causæ diligendi? Hinc secundum Augustinum, mentem hominis iuxta substantiam mentis nihil implere potest, nisi creatrix Trinitas solus Deus: quamuis secundum operationem & volutatem vel affectionis instinctum duntaxat, impletur anima quandoque etiam ab his quæ sunt creata, sicut implet Satanas cor alicuius non ingrediendo, sed malitiæ suæ virus infundendo, & fraudulentis deceptionibus ingerendo. Secundo confirmat cor hominis penitentis, iuxta illud Psalmistæ: *Et panis confirmat cor hominis,* scilicet ad ambulandum cum Helia, de virtute in virtutem, usque ad montem Dei, id est, perfectionem omnium virtutum. Unde sicut bonum semen in Evangelio, Dei verbo comparatum, terram, in qua seminatur, mundat, humores ad se trahens, qui conuerterentur in herbas malas & infructuosas: sic Dei verbum virtutem habet mundatiuam, viscositatem inordinatorum affectuum ad se trahens, ex qua nascerentur actus mali & vitiosi. Unde Apostolus ad Hebræos: *Verbo, inquit, virtutis suæ purgationem peccatorum faciens.* Et ideo comparatur aquæ sapientiæ salutaris: *Cibabit, inquit, illum panem vite & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potabit illum:* ut sic Dei verbum sit esca & potus, desolatos dulciter consolans, & tentationibus pusillanimitatibusque fatigatos, in bono concepto confortans.

Verbū Dei
vt confir-
met animā.
Psalm. 103.
Lucæ 8.

H. b. r.

Ecclesi. 15.

Tertio cor hominis proficientis illuminat, iuxta illud Psalmistæ: *Declara ratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis.* Illuminat enim mentes humiles experimentali cognitione Christi formam virtutum, & omnium agendorum, cauendorum, & perferendorum.

Verbū Dei
vt illumini-
net mentē.
Psalm. 108.

Quarto cor hominis perfectionem attingentis mirabiliter oblectat, in se continens omne delectamentum, & omnis saporis suauitatem. Quem gustans Petrus, respondit: *Domine ad quem ibimus? Verba vite æternæ habes.* Et Psalmistæ: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo?*

Verbū Dei
vt oblectat
animam.
Sapient. 16.
Ioan. 6.
Psalm. 118.

Sacramentum in generali quid: Quis eius effectus: Quatenus Sacramenta suscipienda. Cap. XVIII.

G

Comedi.

- Ca. 5.** **Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.** Hæc verba secundo possunt intelligi de sacramentali sumptione corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, unde musto inebriantur charissimi. In illorum namque corde, secundum Fulgentium, fontes gratiarum fluunt & resurgent in aeternum, & *fluminis impetus latiscat civitatem Dei.* In quorum persona immediate præmittitur in Canticis: *Comedi fauum cum melle meo.* Vbi dicit Origenes: Fauus est cera virginea; distincta cellulis melle repletis. Quid est ergo, *Comedi fauum cum melle meo*, nisi manducati corpus virgineæ carnis, dulcissima diuinitate repletum? Et sic per gustum humanitatis peruenitur ad gustum diuinitatis. Et ille, secundum Anselmum, plus manducat, qui plus amat, & plus amando rursum plus manducat & amat: licet huius amoris gustum in hac vita non nisi ut pignus quoddam capiamus, in futuro seculo plenitudinem eius in præmium expectantes. Quantalibet enim nos spiritus abundantia pinguescat, non tamen pari iucunditate sumit cortex Sacramenti, & ad eum frumenti, fides & res, memorabilia & præsentia, aeternitas & tempus, vultus & speculum, imago Dei & forma serui: quamuis in hac vita nunquam maius gaudium & refrigerium quis expertus fuerit, quam dignè accedens in sumptione corporis & sanguinis Christi fideliter degustauit: qua sumptione deuota mens in Deum transmutatur, & eorum gratiarum fonte potatur. Videndum est
- Sacramentum quid sit.** igitur primo de Sacramentis in generali. Nam Sacramentum, secundum Thomam, proprie dicitur, quod est signum alicuius rei sacræ pertinentis ad homines: ut scilicet proprie dicatur Sacramentum rei sacræ signum, in quantum est hominem sanctificant. Ordinatur enim ad significandum nostram sanctificationem, in qua tria notari possunt, scilicet causa sanctificationis nostræ, quæ est passio Christi; forma sanctificationis nostræ, quæ consistit in gratia & virtutibus; ac vltimus finis sanctificationis nostræ, qui est vita aeterna, quæ omnia habentur per Sacramenta. Vnde Sacramentum est signum & rememoratio eius quod præcessit, scilicet passionis Christi; ac demonstratiuum eius, quod in nobis efficitur per Christi passionem, scilicet gratiæ; & *απορυσιστικόν*, id est, prænuntiatiuum futuræ gloriæ. Nam Sacramenta nouæ legis per aliquem modum in nobis causant gratiā, quia per ea Christo incorporamur: quod fieri non potest, nisi per gratiam.
- Causa agens.** Pro quo notandum, quod duplex est causa agens, scilicet causa principalis,

cipalis, quæ operatur per virtutem suæ formæ, cui assimilatur effectus, sicut ignis suo calore calefacit. Sed hoc modo non potest causare gratiam nisi Deus: quia gratia non est aliud, nisi quædam participata similitudo diuinæ naturæ. Et est causa instrumentalis, quæ non agit per virtutem suæ formæ, sed solum per motum, quo mouetur ab agente principali: & ideo effectus instrumento non assimilatur, sed principali agenti: sicut domus non assimilatur securi, sed arti, quæ consistit in artificis mente. Et hoc modo Sacramenta nouæ legis causant gratiam. Adhibentur enim hominibus ex ordinatione diuina ad gratiam in eis causandam. Gratia nanque sacramentalis aliquid addit super gratiã communiter dictam, & super virtutes & dona quoddam diuinum auxilium ad consequendum Sacramenti finem. Pro quo sciendum, quod gratia secundum se considerata perficit essentiam animæ, in quantum participat quandam similitudinem diuini esse. Et sicut ab essentia animæ fluunt eius potentia, sic à gratia fluunt quædam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes & dona, quibus potentia perficiuntur in ordine ad actus suos. Ordinantur ergo Sacramenta ad quosdam effectus speciales in vita Christiana necessarios, sicut Baptismus ad spirituale regeneratione, qua vitis homo moritur, & Christi membrum efficitur: qui scilicet effectus est aliquid spirituale præter actus potentiarum animæ: eadem ratio est in alijs Sacramentis. Sicut igitur virtutes & dona super gratiã cõmuniter dictam addunt quandam perfectionem determinate ordinatam ad actus proprios potentiarum, sic etiam gratia sacramentalis, vt dictum est. Ceterum, interiorem Sacramentorum effectum Christus operatur in Sacramentis, secundum quod est Deus per auctoritatem: & secundum quod est homo, operatur efficienter & meritorie, sed operatur instrumentally, in quantum humanitas est instrumentum ipsius diuinitatis: quia passio eius, quæ conuenit ei secundum humanam naturam, est causa nostræ iustificationis meritorie & effectiue. Vnde virtus salutifera deriuatur à diuinitate Christi per eius humanitatem in ipsa Sacramenta. Hæc ergo Sacramenta specialiter virtute habent ex passione Christi, cuius virtus quodammodo nobis copulatur per susceptionem Sacramentorum. In cuius signum de latere Christi pendentes in Cruce fluxerunt *agua & sanguis*. Quorum vnum pertinet ad Baptismum, aliud ad Eucharistiam, quæ sunt potissima Sacramenta. Ea ergo intentione & deuotione, secundum Chrysostrum, percipere debemus Ec-

Gratia
quid.Gratia Sa-
cramentalis.Gratia ef-
fectus.Sacramen-
torum ef-
fectus.Sacramen-
torum vis
vnde

Ioan. 19.

clēsæ Sacramēta, ac si nobis de latere Christi profuerēt. Vulnus enim lateris Christi est ostium Sacramentorum: quia sicut de latere primi Adæ formata est Eva, sic de latere secūdi Adæ formata est Ecclesia. Hinc secundū Augustinū Euangelista vigilanti verbo vsus est, dicens: *Aperuit*, vt innuat, quod ibi quodammodo ostium vitæ apertum est: quia inde Ecclesiæ Sacramenta manauerunt, sine quibus ad veram vitā non intratur. Et præcipuè de Christi latere duo Sacramenta manauerunt, sine quibus vitam intrare non possumus, scilicet Sacramentū redemptionis & ablutionis. Primum pertinet ad Sacramentum Eucharistiæ, quod significatur per sanguinem: imò est idem ipse sanguis, quē quotidie sumimus, & qui de Christi latere fluxit. Secundum pertinet ad Sacramentum Baptismatis, quod significatur per aquam. Vnde dicit Augustinus: Ille sanguis effusus est in remissionē peccatorum. Aqua illa salutaret temperat poculū. Hæc & lauariū præstat, & potum. Voluntas ergo Dei sit in omnibus, & super omnia nobis accepta, eò quod cor Christi sic vulneratum sit amoris vulnere propter nos, quatenus nos per amorem reciprocum intrare possimus per ostiū lateris ad cor eius, & ibi omnem amorem nostrum ad amorem suum diuinum cōiungere: & sicut metalla diuersa igne liquefacta, & cōiuncta in vnā formam appositā effluunt, sic omnia desideria sua debet homo fideliter, amore Christi, fundare & ordinare in Deū. Clamat enim clauus, clamat vulnus lateris, quod verè Deus sit in Christo, mundum reconcilians sibi. Patet arcanum cordis per foramina corporis. Patet magnum illud pietatis Sacramentum. Patent *viscera misericordie Dei nostri, in quibus visitasti nos Oriens ex alto. Maiorem enim miserationem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro inimicis suis impijs & damnatis redimendis.* Vnde dixit Alexander de Hales super Cant. lib. 2. De corde dulcissimo Christi duos fontes emanare conspicio, scilicet sanguinis & aquæ: Fons sanguinis delicias feruentis amoris ministrat Ecclesiæ. Fons aquæ mundat & refrigerium præstat contra incētiū vitiorum. Aperiat terra sancta *maris Ecclesiæ os suum, & suscipiat sanguinem Abel iusti, quia sanguis iste clamat pro nobis ad Patrem interpellando.* Et Augustinus: *Vulneratus est, inquit, propter delicta nostra.* Tuta & firma requies infirmis peccatoribus in vulneribus Saluatoris. Patent mihi per vulnera misericordie viscera, & quicquid ex me mihi deest, datur mihi ex visceribus Domini mei: quia misericordia affluunt, nec desunt foramina per quæ effluant. Ier foramen corporis mihi.

Sacramen-
torū ostiū.
Gene. 2.
Ioan. 19.

Sacramenta
duo fluxisse
ex latere
Christi.

Cor Christi
quare vul-
neratum.

2. Cor. 5.

Luca 4.
Ioan. 15.

Fons late-
ris Christi
duplex.

Genes. 4.
Pom. 8.
Ier. 55.

mibi patet arcanum cordis. Vulnera Iesu Christi plena sunt misericordia, plena pietate, dulcedine & charitate. Per has rimas gustare mihi licet, quàm *suaus est Dominus Deus mens*. Hæc ille. Disce nunc ô fidelis anima, quo Iesus ardebat amore cui cordis amplissima regio non suffecit, quin amoris flamma diffusius euaporaret per corporis aperturas. Fecit sibi fenestras ignis ille diuinus, vt effluendo medullas hominum penetraret. Voluit insuper aperiri latus illud sanctissimum, vt amica Christi quasi columba fidelissima nidificaret in ore foraminis, iuxta illud Canticorum: *Veni columba mea in foraminibus petrae, in cauerna macerie*: vt, inquam, quasi turtur amoris castissimi bonorum operum suorum & exercitiorum pullos illic abscondat, ne prædæ pateant. Surge nunc amica Christi, & os cordis appone vulnere laterali, vt fugas dulcedinem inenarrabilem, & haurias aquas salutare omnium diuinorum charismatum & gratiarum.

Psal. 33.
1. Pet. 2.
Fossionis
lateris Christi
ratio.
Cant. 2.

Sacramentum Eucharistiæ triplicem habere significationem: conferre gratiam: tria quoque contineri in eo, ac de ineffabili amore ostenso in hoc benedicto Sacramento. Cap. XIX.

Momedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Iam de Sacramento Eucharistiæ prosequendum est, quod est potissimum inter omnia Sacramenta. Dicit enim Dionysius cap. 3 hierar. celestis, quod non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, nisi per diuinissimam Eucharistiã. Nimirum cum in eo Christus substantialiter, & in alijs tantum continetur quædam virtus instrumentalis à Christo participata.

Cant. 5.

Habet autem hoc Sacramentum triplicem significationem. Vnam respectu præteriti, in quantum est commemoratiuum Dominicæ passionis, quæ fuit verum sacrificium. Et secundum hoc vocatur sacrificium. Nam quia non solum est Sacramentum, sed etiam Ecclesiæ sacrificium, in quantum continet Christum passum, ideo non solum sacerdoti sumenti proficit, sed etiam toti Ecclesiæ: imò & illis, qui sunt in Purgatorio. Aliã significationem habet respectu rei præsentis, scilicet Ecclesiasticæ vnitatis, cui per hoc Sacramentum homines congregantur: & secundum hoc vocetur Communio. Dicitur enim Communio secundum Damascenum, quia comunicamus per ipsam Christo, & quia participamus eius carne & deitate: quia comunicamus & vnimur ad in-

Sacrificiũ.

Comunio.

uicem per ipsam. Per eius enim perceptionem, quasi membra Christo feliciter incorporamur, & omnes vnum in Christo efficiamur, ac per consequens spiritualiter viuificamur: quia sicut vita naturalis est in membris, eò quòd vniuntur capiti, à quo recipiunt influentiam sensus, & motus; sic in fidelibus, qui sunt membra Christi, vita spiritualis conseruatur, eò quòd vniuntur capiti Christo per hoc amoris Sacramentum. Tertiã significationem habet respectu futuri, in quãtum est præfiguratiuum diuinæ fruitionis, quæ erit in patria: & secundum hoc dicitur viaticum, quia præbet nobis viam illuc perueniendi. Et secundum hoc etiam dicitur *εὐχαριστία*, id est, bona gratia: quia gratia Dei est vita æterna, vel quia realiter continet Christum, qui dicitur plenus *gratia*. Quamuis enim omnia. Ecclesiæ Sacramenta remedia sunt, per quæ quis in spiritualem creaturã regeneratur, fouetur, & nutritur: de Sacramento tamen Eucharistiæ peculiarius & excellentius emanare dignoscitur fluius quidam gratiæ celestis, & radius diuini amoris, fideles animas feliciter incendens, & suauiter inebrians. Hoc igitur Sacramentum ex seipso virtutem habet conferendi gratiam. Nec quis habet gratiam ante Sacramenti huius susceptionem, nisi ex aliquali voto ipsius, vel per seipsum, sicut adulti, vel voto Ecclesiæ, sicut paruuli. Ex efficacia namque virtutis ipsius est, quòd etiam ex voto ipsius gratiam aliquis consequatur, per quam spiritualiter viuificatur. Ex his etiam restat, quòd per eius debitam frequentiam gratia augetur, & spiritualis vita perficiatur, scilicet per cõiunctionem ad Deum. In Græco verò dicitur *μετέωπις*, id est, assumptio, quia secundum Damascenũ, per hoc Filij deitatem assumimus. Cæterum, dicit glossa Brixienis de conf. dist. 2. can. Sicut in sanctificando, quòd in Sacramento Eucharistiæ tria continentur, scilicet, forma visibilis panis & vini, veritas corporis & sanguinis Christi, & virtus spiritalis, scilicet unitatis & charitatis, id est, æterna coniunctio & dilectio Christi ad Ecclesiam. Primum est Sacramentum tantum, & non res Sacramenti. Secundum est Sacramentum & res Sacramenti: quia verũ corpus Christi, quod de Virgine Maria contraxit, est res significata, & in hoc Sacramento contenta. Tertium est res Sacramenti tantum, & nõ Sacramentum: quia corpus Christi mysticũ, quod capiri per charitatẽ coniungitur, est res in hoc Sacramento non contenta, sed tantũ significata. Quantum igitur ad primum, circa materiã huius Sacramenti, multipliciter quidã errauerunt. Aliqui enim, vt dicit B. Augustinus lib. de

hæresi-

Errores cir-
ca Euchar.

heresibus, errauerunt; offeretes in hoc Sacramento panem & caesure, dicentes à primis hominibus oblationes in fructibus terræ & ouium fuisse celebratas. Quidam verò de sanguine infantis, quem de toto eius corpore minutis punctiõnum vulneribus extorquent, quasi Eucharistiã suam perficere perhibentur, miscendo eum farina, panem inde facientes. Quidam etiam aquam solam sub specie sobrietatis in hoc Sacramento offerunt. Et in Canonibus, de cons. dist. 2. can. Cùm omne crimen, extirpantur quatuor errores, qui fiebant circa Eucharistiã. Primus erat, quòd lac pro vino in diuinis sacrificijs dedicabant. Secundus, quòd intinctã Eucharistiã in sanguine populis pro complemento Communionis porrigebant. Tertius, quòd botrum offerentes & sanctificantes, solum vinum se offerre credebant, ac post consecrationem vinum exprimebant. Quartus, quòd pannum lineum musto intinctum per totum annum seruabant, & in tempore sacrificij aqua partem eius lauabant, & sic offerebant. Omnes autem istos errores Christus excludit, cùm hoc Sacramentum instituit sub specie panis & vini: quæ duo sunt materia conueniens huius Sacramenti, utpote quibus communis homines resciantur. Oportet tamen vinum aqua misceri, tum propter institutionem, tum propter Dominica passionis representationem, de cuius latere profluxit utrumque, tum etiã propter significationem: effectus huius Sacramenti, qui est unio populi Christiani ad Christum quia per aquam populus, & per vinum Christus significatur. Vinum igitur aqua mixtum offertur, ut ostendatur quòd caput & membra, Christus & Ecclesia, Deus & anima unum efficiuntur, non quidem quodlibet unum, sed id ipsum, quod est Deus, eo modo quem deifica beatitudo requirit. Ceterum, ut dicit glossa Brixienfis, de consec. dist. 2. can. Comperimus: Impossibile est corpus Christi sine sanguine sumi, & vice versa. Nam siue speciem panis, siue vini quis sumat, utrumque sumit: & dicuntur duo Sacramenta & unum. Unum quidem propter unum contentum, quamuis reuera sint plura Sacramenta. Nam accidentia panis sunt tantum Sacramentum corporis Christi, & accidentia vini sunt tantum Sacramentum sanguinis Christi: quamuis sub specie panis est totus Christus, simul & sub specie vini. Nec tamen est ibi duplex sumptio corporis & sanguinis Christi, nec superfluit hæc vel illa sumptio: quia species panis ad corpus, & species vini refertur ad sanguinem, cùm vinum sit Sacramentum sanguinis, in quo est sedes animæ: ideoque sumitur sub utraque specie, ut significetur quòd

hie Sacra-
mentum.

Materia Sa-
cramenti
Eucharistiæ:
apta.

Ioan. 19.

Accidentia
Sacramenti.

Transub-
stantiatio
Sacramenti.

Figura Eu-
charistiae.
Genes. 12.

Dulcedo
bonitatis
diuinae in
Eucharis-
tia.

Contem-
platio.

verumque; Christus assumpsit, scilicet carnem & animam, & quod tam animae quam corpori participatio valet. Panis ergo tantum transubstantiatur in carnem, & vinum tantum in sanguinem, quamuis ubique sub specie panis est Christi corpus per transubstantiationem vel conuersionem, ibi etiam est sanguis per connexionem, & anima per coniunctionem, ac deitas per vnionem. Haec enim quatuor non possunt diuidi, nec ab inuicem separari. Et eodem modo est dicendum de sanguine. Huius autem Sacramenti figura fuit vitulus tenerimus, quem Abraham praeprauit tribus Angelis. In quo ut dicit Bonauentura) consideratur dulcedo paterni amoris, qui per Abraham intelligitur. Hic enim *vitulum tenerimum*, id est, vnicum Filium suum secundam carnem occidendo, summam Trinitati praeprauit, quae per tres viros intelligitur, licet Pater & Filius ab ipsa Trinitate non distinguuntur. In hoc igitur apparet ineffabilis dulcedo diuinae bonitatis, quod ad iustitiam Deo famelente, propter nimiam benignitatem proprium iudicium reflexit in assumptam humanitatem: alioqui iustitiae fames totam deuorasset humanam naturam, quia nec homo, nec Angelus illi appetitui satisfacere potuit; nisi tenerimus iste vitulus, quem exposuit inexpressibili contemptui, passioni & morti, ad satisfaciendum pro filio prodigo, qui simul accedit ad conuiuium cum ipsa Trinitate, qui fuerat reus in morte.

Considera nunc o anima mea, viscerosam Christi dilectionem, qua maiorem ostendere non poterat. Nam ex quo corporaliter in passione pretium exfoluens pro nobis ad Patrem recessurus erat, suis relinquere voluit corpus & sanguinem suum, ut nos vniret sibi vnione huius Sacramenti, qua strictior non inuenitur in via. Vnde dicit Bonauentura: O quam admirabilis est tua dilectio Domine Iesu, cum non possit ab hominibus separari. Nonne qui iam ascensus eras ad dexteram Patris tui, potestatem hominibus dimisisti, ut te cum velint, habeant in altari? Et hanc potestatem antequam mori inciperes eis tribuisti, ne amittere te timerent. Nec tibi suffecit ad ostensionem ardentissimi amoris tui, quod semel corpus & sanguinem tuum exponeres in pretium nostrae redemptionis, nisi quotidie denuo effundatur in Sacramento altaris, ut qui quotidie peccamus, in eo quotidie mundaremur. Et quod est summe complectendum, sese pro nobis exponit manibus cuiuscunque sceleratissimi sacerdotis, dumtaxat Catholici: ita quod nec pro cuiuscunque malicia vel iniuria sibi illata violari possit eius

eius presentia, quin semper ibi sit, ritè factis quæ circa consecrationem fieri debent. Cuius ratio est, quia licet celebrans tanto se fecit indignum Sacramento, noluit tamen Christus, quod in alijs fidelibus eius impediretur effectus, se potius eligens iniuriari, & iterum spiritualiter crucifigi, quàm suos fideles tanti Sacramenti fructu fraudari. Unde mille quadringentis annis, & eo amplius, tantam elegit in hoc Sacramento sustinere contumeliam ab indignè conficientibus & sumentibus, ut vel sic vnam fidem animam satiare, cui nihil sufficit, quod Deo minus est. O quantum est hoc in effusione diuini amoris.

Sacramentum Eucharistiæ remittere culpam, delere reatum, augere vitam spiritualem, vnire corpori mystico, vnire summo Deo. Cap. X X.

Emedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Iam de effectibus ipsius Sacramenti breuiter videamus, quos quintuplices distinguere placuit. Conscientiam tamen habens peccati mortalis, hunc effectus consequi non videtur, nec est conueniens susceptor huius Sacramenti, quia non viuunt spiritualiter, & ideo nutrimentum spirituale suscipere non potest, quod non est nisi viuientis, nec etiam vniri potest Christo. Nam sicut passio Christi prodesse potest omnibus ad remissionem culpæ, & adaptionem gratiæ, & gloriæ, quantum ad sufficientiam: tamen effectum non habet, nisi in illis, qui passioni Christi coniunguntur per fidem & charitatem. Sic & hoc Sacramentum vel sacrificium (quod est memoriale Dominicæ passionis) non habet effectum nisi in illis, qui per fidem & charitatem huic coniunguntur.

Eucharistia
quibus pro-
fit.

Primus igitur effectus eius est, remissio peccatorum, quod ad culpam: quia sumitur ibi sanguis Christi, qui effusus est in cruce in remissionem peccatorum. Unde Chrysostomus super illud Ioan. 19. *Exiuit sanguis & aqua*, dicit: Quia hinc sacra mysteria suscipiunt, cum accedit homo ad tremendum calicem, velut ab ipsa bibiturus Christi costa, sic accedit, ut ipse Dominus dicit: *Hic est sanguis, qui pro vobis fundetur in remissionem peccatorum*. Et ideo mundatur ex hoc ab omni macula peccatorum, etiam mortalium obliuorum: si tamen quis fecit, quod in se fuit, in debito modo confitendi & conterendi, ac in debito proposito satisfaciendi. In cuius etiam argumentum ante sumptionem huius Sacramenti facta est lotio pedum à Domino Iesu:

Effectus Eu-
charistiæ
quintupli-
ces.

Matth. 26.

Ioan. 13.

H

quia

1. Cor. 11.

quia pedes affectuum nostrorum debent esse purificati. Hinc ait Apostolus: *Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat. & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit.* Secundus effectus eius est, deletio totius reatus, quia recipit animam Christi, praeventam omni benedictione caelesti. Veruntamen ad hoc requiritur feruens deuotio, & omnium peccatorum plena tam affectualis, quam actualis detestatio. Nam. (secundum Thomam in lib. 3. Senten.) tanta potest esse comunicantiu deuotio, quod ab omni scoria & reatu peccatoru reddantur immunes, licet admodum pauci tali deuotione ferantur in ipsum Sacramentum. Alij vero purgantur magis vel minus, secundum mensuram deuotionis in sumente. Pro quo notandum, quod Eucharistiaratione habet & effectum tam Sacramenti quam sacrificij. Habet enim effectum Sacramenti in eo qui sumit, ad quem scilicet est institutum, vt spiritualiter nutriat per vnionem ad Christum, & ad eius membra: sicut & nutrimentum vnitur nutritio. Et haec vnio fit per charitatem, ex cuius feruore quis consequitur remissionem culpa & etiam poena; secundum modum sui feruoris. Effectum vero sacrificij habet in eo qui offert, vel in his pro quibus offertur, scilicet vt satisfaciatur pro peccatis. Sed quia in satisfactione magis attenditur affectus offerentis, quam quantitas oblationis, sicut Dominus in Euangelio ostendit in vidua, quae obtulit *duo minuta*: ideo quamuis hoc sacrificium sufficeret ad satisfaciendum pro omni poena, tamen est tantummodo satisfactorium secundum quantitatem deuotionis ipsius offerentis: vnde & de se virtutem habet ad peccato praeseruandi, quamuis non auferat homini possibilitatem peccandi: sicut etiam charitas, quantum est de se, praeseruat hominem a peccatis, secundum illud ad Romanos: *Dilectio proximi malum non operatur.* Et tamen ex mutabilitate liberi arbitrij contingit, quod aliquis post habitam charitatem peccat. Tertius effectus eius est, augere vitam spirituale in virtutibus, & praecipue in charitate: cui proprium est transformare amantem in amatum. Corpus enim Christi pro nobis expositum omnibus aduersitatibus, miserijs, opprobrijs, & poenalitibus ex infinita sua dilectione, datur in hoc Sacramento tanquam memoriale perenne puri amoris, in quo se dulciter ad omnem familiaritatem, imo in cibum totaliter incorporandum, & per modum cibi & potus frequentandum praestat, & ideo omnem effectum, quem cibus & potus materialis facit, quantum ad vitam corporalem, scilicet sustentando, reparando, augendo, dele-

Luc. 21.

Rom. 13.

delectando: hoc etiam totum facit istud Sacramentum, quantum ad vitam spirituales, ut de eo verificetur illud Evangelicum: *Caro mea vere est cibus*. In qua vtiq; totus Christus sumitur, qui est abyssi quædam diuini amoris, & ideo sumentē manducando & rememorando merito totaliter ignire debet & inebriare, & in ipsum crucifixū amoris vehemētia totaliter trāsformare: quia nihil maius, dulcius, & amabilius nobis relinquere potuit, q̄ seipsum. In vehemētia namq; charitatis perfectio cōsistit Christianæ religionis: quia per hęc Ecclesiæ membra coniunguntur ad inuicem, & capiti Christo summoq; Deo. Hinc etiam Christus in cena dixit: *Mandatum nouum do vobis. Nouum*, inquam, non quantum ad substantiam, sed quantum ad mandati formā, scilicet, *ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos*. Hac enim via sequēsus est Deus, ut ex dilectione *pro fratribus* animam nostram ponamus. Et bene dicitur *nouum*, quasi renouatum in Christi passione, quia nimis fuit antiquatum, ita quod nulli sapiebat, sed iam renouatum renouat animas, omnem verum Christianum nouum faciens: qui secundum Deum creatus est. *Pone me*, inquit, *sicut signaculum super cor tuum, & super brachium tuum*: per affectum pariter & effectum, viscerose diligendo, & studiose imitando. Signaculum enim formam suam imprimi rei quæ sigillatur. Et vera insignia militiæ Christianæ, sunt insignia charitatis Dei & proximi, non quæ ostenduntur verbo & lingua, sed opere & veritate. Nam sicut carbo mortuus igni appositus ignitus efficitur; sic hoc Sacramentū dignè frequentatum, taquam ignis verus charitatis animam totam igneam reddit sua virtute, non solum conferens habitus virtutum, sed etiam excitans eos in actum, iuxta illud; *Charitas Christi urget nos*. Et inde est, quod anima spiritualiter ex huius Sacramenti virtute reficitur, per hoc quod anima in omnibus bonis spiritualibus delectatur, & in dulcedine diuinæ bonitatis inebriatur, quod etiā amara pro dulci sumit. Quartus effectus eius est, nos vnire spiritualiter corpori Christi mystico, ita quod *unum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane, & de vno calice participamus*, cuius caput est Christus. Et hoc significat, quod panis fit è multis granis, & vinum confluit ex multis racemis: & quia sumimus vitam cum corpore, ideo spiritualiter viuimus, in mystico corpore vniti perfecte cum capite. Sicut enim vita naturalis est in membris, eod quod vniuntur capiti, a quo recipiunt influentiā sensus & motus; sic in fidelibus (qui sunt membra Christi) vita spiritualis conseruatur, eod quod vniuntur

H 2 capiti

Perfectio
Christianif-
mi in quo.
Ioan. 19.

1. Ioan. 2.

Cant. 2.

Insignia
militiæ
Christianæ.

2. Cor. 5.
Refectio
animæ.
1. Cor. 10.

Vita animæ
in quo

Ioan. 6.

capiti Christo per hoc amoris Sacramentum. Vnde Christus ait: *Qui manducat me, viuit propter me.* Dicit enim Cyrillus, quod viuificatum Dei Verbum vnies seipsum propriae carni, fecit ipsam viuificatiuam, & ideo conueniebat eam quodammodo nostris vniri corporibus per Sacramenta, id est, carnem & pretiosum sanguinem, quem accipimus in benedictione viuificatiua in pane & vino. Ex his etiam sequitur communis participatio, omnium Deum timetium, tam in vita gratia, quam gloria. Quintus effectus eius est, nos vnire summo Deo, & totaliter intimare, & vnum cum eo efficere, sicut ad Patrem Christus orans dicebat: *Oro Pater, vt sint vnum in nobis, sicut & nos vnum sumus.* Vnde in hoc Sacramento ostenditur excessus diuinæ largitatis in summo gradu. In omnibus enim alijs Dei donis inter donantem & eum cui datur, semper aliqua diuisio remanet: sed cum se dat in cibum & potum, ad omnimodā se confert vnionem, sicut cibus & cibus in vnione corporis vniuntur. Cibus enim conuertitur in carnem & sanguinem cibati, vt iam vnus ad alterum non sit aliqua separatio. Veruntamen iste cibus non conuertitur in comedentem, sed e contra

Ioan. 17.
Largitas
Dei in Eucharistia.

Animā mutari in Christum quid.

comedentem conuertit in cibum, sicut ait Dominus ad Augustinum. *Cibus sum grandium. Cresce, & manducabis me. Nec me mutabis in te, sicut cibus carnis tuæ; sed tu mutaberis in me.* In Christum enim anima mutatur, cum Christo magis ac magis in gratia & charitate ceterisque virtutibus assimilatur. Factus est inquam, cibus & potus quotidianus, in quo totū quod ipse est & habet, cum spiritu suo nobis in summo communicat: cum tamen natura diuina totum quod est optimū in se naturaliter habet. Et hæc offert quocunque loco, quocunque tempore, & à quocunque Sacerdote Catholico, ritè quod agendum est perficiente, vt sic summa Trinitas in hoc Sacramento singulis animabus amorosis se totam ad fruendum Sacramentaliter exhibeat, & eidem se veraciter vniat vnione, qua strictior & gloriosior non inuenitur in via. In cuius argumentum Christus in similitudine se dicit fermentum; & nos farinam, quia pasta post fermentationem est de natura fermenti. Dicit etiam, se vitem, & nos palmites, non faciens gradū, seu vnionem.

Ioan. 15.

Passionem Dominicam portandam semper in memoria, in imitatione: deque amore Christi patientis. Cap. XXI.

Fascic.

Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Cant. I. Fasciculum vocat totā congeriem Dominicæ passionis, quæ Christi vestigia veraciter imitanti inter vbera per iugem memoriam cōmorari debet, ne vagari tandem incipiat post greges fœdalis suorum. Quasi diceret: Dei Filius factus homo pro nostra dilectiōe, fasciculus myrrhæ factus est mihi in sua passione, id est, exemplar omnis amaritudinis, & sustinendæ passionis ex amore illius. Omnes, inquam, quas in cruce passiones Christus sustinuit, quasi myrrhæ fasciculus inter vbera mea cōmorabitur per subtilem intelligentiam, per iugem memoriam, per amorosam compassionem, & affectuosam complacētiam. Et bene dicitur fasciculus diminutiue, propter amoris magnitudinem, eò quod amanti leuis est etiam amaritudo mortis. Et quia parvulus natus est nobis, & filius ad crucifigendum datus est nobis: Nec sunt condigna passiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Est autem fasciculus myrrhæ, qui componitur ex infantilibus necessitatibus, quas in præsepio sustinuit; ex laboribus, quos in prædicandō pertulit; ex fatigationibus, in discurrendō: ex vigilijs, in orandō: ex tentationibus, in ieiundō; ex lachrymis, in compatiendō; ex insidijs, in colloquendo. Insuper ex spuris, colaphis, verberibus, flagellis, & alijs innumeris, quæ pro salute generis humani pertulisse dinoscitur. Sed & myrrhæ potus & vnctus est, vt nihil desit amaritudinis in operatione nostræ salutis. Hæc igitur commorari debent inter vbera amorosæ compassionis, & studiosæ imitationis. De primo vbere dicit Dominus: Recordare paupertatis, & transgressionis meæ, absque hinc & illinc. Et sponsa: Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea. De secundo vbere dicit Apostolus: Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, id est, eandem humilitatem, patientiam, benignitatem, &c. Christus enim omnia bona terrena contempsit, vt nobis contemnenda monstraret: & omnia terrena mala sustinuit, quæ sustinenda præcepit, vt nos peccatores patienter similia pateremur, vt nec in bonis terrenis quæreretur felicitas, nec in malis terrenis timeretur infelicitas. Vbi enim gloriatio nostra, spes nostra, & læticia cordis nostri, nisi in pretiosissimo thesauro Dominicæ passionis, in quo balsamum illud amoris diuini vbertim exprimitur? Delectet igitur eam semper in corde retinere, semper in ea occupari, nec vnquam marcescat in cordibus nostris, sed rediuita pulululatione noua semper exsistat. Nam qui salutē æternam & meritōrū

H 3; afflu-

Cant. I.

Fasciculus
myrrhæ.Isaie 9.
Rom. 8.Matth. 27.
Vbera spō-
sæ duo quæ.
Thien. 3.
Ibidem.
Phil. 2.

Passio Do-
mini qua-
tenus rumi-
anda.

2. Cor. 12.

1. Cor. 2.
Galat. 6.

Philip. 2.

affluentiam desiderat, qui cunctarum virtutum arcem exoptat, qui scientiam & sapientiam obtinere desiderat, qui aequanimiter inter aduersa & prospera stare, securamque viam inoffenso pede perambulare affectat, hunc fasciculum myrrhæ scilicet passionis Dominicæ, iugiter portare studeat in pectore, non solum compatiendo, sed etiam imitando. Est enim liber vitæ, continens omnia salutis necessaria, proficiens efficaciter ad contemptum mundi & sui, ac proficiens in amore Dei. Hinc gloriosum illud lumen omnium Ecclesiarum diuinitatis arcanum tam singulariter attingens, ac diuinæ claritatis abyssum oculis purioribus intuens, verbaque secretissima, *qua non licet homini loqui*, percipiens, nihilominus ad ima mellito quodam affectu declinans, passionis huius præconium de thesauro cordis in mediis eructauit, dicens: Nihil arbitratus sum *me scire inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum*. Et iterum: *Mibi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi*. Nimirum cum secundum Augustinum non solum quicquid boni gessit Christus in terra, sed etiam quicquid mali sustinuit, totum disciplina morum fuit. Passio namque Dominica complectitur in cunctam perfectionem homini in hac vita possibilem. Et omnia perfectionis opera, quæ Christus in Euangelio verbo docuit, in sua passione perfectissime pariter & exemplo compleuit. Vide nunc, quid egerit vnigenitus Dei Filius, ut multos Dei filios efficeret, vel fratres acquireret. Emit enim sibi fratres sanguine proprio, ne solus rediret in regnum. Probauit ille, qui fuit reprobatus; redemit ille, qui fuit venditus; honorauit ille, qui fuit iniuriatus; viuificauit ille, qui fuit occisus. Et *cum esset in forma Dei, formam serui* pro seruorum futurorum salute suscepit: & in ligno crucis, cum esset ipse lignum vitæ, appensus est, quasi semetipsum pensaret in pretium perditorum. Vnde ait sanctus Bernardus: O indebita miseratio, o gratuita & probata dilectio, o inopinata dignatio, o stupenda dulcedo, o inuicta mansuetudo, Regem gloriæ, Dominum maiestatis pro tam despiciatissimis vermiculis crucifigi? Pudeat membra sectari gloriam, quibus caput suum tam inglorium exhibetur: pudeat sub spinato capite membrum fieri delicatum. Sed quid tibi Domine respondeam aut retribuam, quia fecisti mihi de corpore tuo spectaculum animæ meæ, balsamum salutis meæ, tabernaculum gloriæ, & habitaculum perpetuæ vitæ? Si igitur, o anima mea, quietem desideras, si securitatem affectas, si fecunditatem amas, pennas assume sicut columbæ, & volans, in vulneribus Iesu nidifica;

fica: nusquā quies gravior, nusquā securitas tutior, nusquam fecunditas vberior. Ibi enim hauies, quod pullis ministros. Et sicut columba, cōfugiens ad arcā salutis, porta tecum *oliveransū virū tribus folijs*, id est, amorosā voluntatē bonis operibus plenā. Ibi namq; sicut columba fecunda nidificans in foraminibus petrae, secunda parturis opera lucis. Vnde Bernardus super illud Canticoꝝ: *Fulcite me floribus, stipate me malis; quia amore langueo*, dicit quod anima amorosa cernit regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua, cernit Vnicū Patris crucem sibi baiulantē, cernit cæsum & consputū Dominum manifestatis, cernit auctorem vitæ & gloriæ clavis confixum, lancea transfixum, saturatū opprobrijs: tandem illam dilectam animam suam ponere pro amicis suis. Cernit hæc, & suam magis animā gladius amoris transueberat, & dicit: *Fulcite me floribus, stipate me malis; quia amore langueo*. Hi flores, & hæc mala, quibus se fulciri postulat & itipari, sunt interiores virtutum perfectiones, & exteriores passionum exercitationes, quas Christus ante mortem ostendit & sustinuit. Nam talis anima nō solū malis exteriorū passionū, sed etiā floribus interiorum virtutum, quibus omnia volens sustinuit, de crucis arbore collectis, per memoriā & imitationem iungi cupit, quorū fragrantia sponsum crebrius ad se reuifendū inuitet. Gaudet enim sponsus talibus odoramentis, & cordis thalamū libenter ingreditur, quod istiusmodi respersum floribus, & refertū fructibus inuenit. Hæc igitur fidelis sponsa spiret inhianter, & in huius memoria requiescat suaviter, ac donec idonea fiat Dei gloriam reuelata facie speculari, de crucis ac passionis eius ignominia gloriatur, sponsum nudum in cruce pendentem amplectens, & considerans eius abyssalem abiectionem, mansuetissimam patientiam, ac omnium virtutum perfectionem vltra omnē humanam æstimationem, præcipuè tamen eius eminentissimā dilectionem, qua diuinitatem suam nostræ naturæ tam inseparabiliter vniuit, ac omni refrigeratione diuini influxus semota, cunctas penalitates, & iniurias amore nudo decertauit, gloriose de omnibus amore nostri victoriam reportando, vt copiosam redemptionem tribueret, ac perfectissimæ conuersationis nobis formā ingereret, dicens: *Exemplū dedi vobis*. Hanc igitur amoris imaginē tecum fer, o fidelis sponsa, quocunque permanseris, in omni loco, tempore, opere, otio & occupatione. Si comedis, intinge quālibet buccellam in corde illius. Si bibis, cogita potum, quem tibi de suis vulneribus propinavit. Si dormis pone caput

Genes. 8.

Cant. 2.

Cant. 3.

Ierem. 17.

Iohan. 15.

Flores virtutum.

2. Cor. 9.

Iohan. 13.

Peroratio.

trum super spineam coronam, & corpus super crucis dimensionem. Talia charius amplectere, crebrius recolle, & per affectum te totam immerge, cui te totam offerre, totam conformare, totamque vnire desideras, à quo te totam transformari & incorporari exoptes feliciter.

Memoria passionis Christi vt grata sit menti amorose, quatenus que imitanda: de eius que nigredine exteriori, & decore interiori. Cap. XXII.

Aspiculus myrrha dilectus meus mihi. De quo dicit Sanctus

Bernardus: Super omnia, Domine Iesu, te mihi reddit amabilem calix quem bibisti, opus redemptionis nostrae. Hoc enim amorem nostrum facile vendicat sibi: hoc, inquam est, quod deuotionem nostram & blanditus allicit, & iustius exigit, & arctius stringit, & vehementius afficit. Multum enim in hoc opere laborasti, nec in omni fabrica mundi tantum fatigationis assumpisti. In illa namque dixisti, *& facta sunt mandasti, & creata sunt.* In hoc autem opere sustinuisti in dictis contradictores, in factis obseruatores, in tormentis illusores, in morte exprobratores. Et si de nihilo nos fecisti, non tamen de nihilo redemisti, quia triginta annis operatus es salutem nostram in medio terra, laborasti sustinens, sustinuisti patiens. Plus igitur mihi contulisti redimendo, quam creando. Nam creando me mihi dedisti. Redimendo vero te dedisti, ubi me mihi reddidisti. Et ideo si me totum debeo pro me facto, quid iam addam pro me refecto, & refecto hoc modo? Nec enim tam facile sum refectus, quam factus. De omni namque, quod factum est, dixisti, *& facta sunt.* Sed vt me reficeret, dixisti multa, egisti mira, pertulisti non solum dura, sed etiam indigna. Quid igitur gratiarum, quid retributionis dignè pro his omnibus tibi retribuam puluis & cinis? Quid enim pro me facere debuisti, & non fecisti? cum ab imo pedis vsque ad verticem capitis te totum in aquas passionum demersisti, vt me totum de illis extraheres, & intrauerunt vsque ad animam tuam, quam in mortem perdidisti, & meam perditam mihi reddidisti, meque triplici debito obligasti. Pro eo namque, quod in creatione animam meam mihi dedisti, quam per me perditam in redemptione mihi reddidisti, me ipsum debeo, & bis debeo. Sed pro eo, quod mei causa tuam animam perdidisti, quid tibi reddam Domine Iesu? Nam & si millies meam animam rependerè possem, quid sum ad Deum meum?

Psal. 32.
& 148.

Psal. 73.
Isaia 1.

Psal. 32.

Isaia 1.

Psal. 63.

Homo Dei
debitor tri-
faciam.

meum? Reddam tamen quod possum, reddam totā animam meam, rependam totam dilectionem meam. Diligendus enim es mihi Domine Iesu toto corde, tota anima, tota mente, tota virtute. Sed quomodo fiet hoc in me, nisi per te? Adhæreat *animi mea post te*, quia tota virtus eius penderet ex te: & ad passionis tuæ gloriosa inūgnia, quibus salutem meam operari dignatus es, me totum inclino, tuæ victoriosæ crucis regale vexillum in nomine tuo suppliciter inuoco: tuum spinei diadema, tuo ruberes sanguine clauos, immerfam tuo sacro lateri lanceam, tua vulnera, tuum sanguinem, mortē & sepulturam, tam victoriosam resurrectionem & glorificationem Christe, supplex adoro & glorifico. Odorem enim vitæ mihi spirant hæc omnia. Quorum odore viuifico Domine Iesu, spiritum meū à peccati morte resuscita, & eorū virtute ab astutijs Sathane me custodi & conforta, vt fiat mihi *uicium* tuum *suauis*, & *onus leue*; ac vestigia tua sequens, fideliter portem crucem tuam, quæ *vitalignum est his, qui apprehenderunt eam*. Hinc merito dixerat sponsa fidelis: *Nigra sum*, scilicet exterius, tãquàm crucifixo conformis, sed formosa, scilicet interius. Non enim erubescit sponsa nigredinem, quā in sponso præcessisse non ignorat. Cui similitari summæ gloriæ est. Nihil enim sibi gloriosius putat, quàm Christu portare opprobrium. Inde vox illa prorsus exultationis & salutis: *Mibi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo*. Grata est illi crucis ignominia, qui crucifixo non est ingratus. Nigredo est, sed forma & similitudo Domini. Niger erat, cui non erat *species & decor*. Niger, quia *vermis*, & non homo: & si homo, tamen *opprobrium hominum, & abiectio plebis*. Nigrescebat enim candoris zelo & lucro pulchritudinis alienæ. Multos enim candidos facit vnus denigratio, cum non culpa contingitur sed cura afficitur. *Expedu* siquidem, quodd vnus denigretur pro omnibus similitudine carnis peccati, & non tota gens condemnatur in nigredine peccati. Candor æternæ vitæ nigrescat in carne pro purganda carne, obscuretur in passione, turpetur in cruce, pallefcatur in morte. Ex toto non sit *ei species, neque decor, vt sibi speciosam & decorā sponfam acquirat, sine macula, sine ruga: nigredinem habeat, sed foris, non intus*: Nam incus diuinitatis candor, virtutum decor, gloriæ splendor, innocentie puritas. Sed hæc interim tegat despicabilior infirmitatis color, & velut *absconditus vultus eius & despectus*, dum tentaretur per omnia pro similitudine absque peccato. Niger factus es, Domine Iesu, sed

Matth. 22.
Psalm. 62.

Matth. 16.

Prover. 2.

Cant. 1.

Nigredo.

inuitada.

Galat. 6.

Isaie 3.

Psalm. 21.

Ioan. 21.

Isaie 53.

Ephes. 5.

Isaie 53.

Heb. 4.

sed oculis insipientium. Fidelium enim mentibus formosus es valde in tua nigredine. Et beati, qui te hominem inter homines conuersantem, in ihs, qui te denigrauerunt diligenter obseruantes, seipfos imitatores tui pro viribus exhibent, vt internam formositatem consequantur. *Omnis enim gloria talium ab intus est; non foris, vt veraciter dicat: Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae: vt conscientia si t solus arbiter Deus, cui soli placere desiderant, & cui placere sola vera & summa gloria est, in qua dignatur gloriari rex gloriae. Iam enim adhaerent soli Deo, vt spiritus vnus fiant cum eo: ac in diuinum quendam mutantur affectu, ita quod iam nec sentire, nec sapere cupiunt, nisi Deum. Deus autem charitas est: & quanto coniunctiores sunt Deo, tanto pleniores sunt charitate, quae suffert omnia, credit omnia, sperat omnia. Vis agnoscere interiorem sponsae decorem: Rationalis enim quaedam est sponsae species ac spiritalis effigies, ipsaque aeterna: quia aeternitatis imago, decor eius. Verbi gratia. Charitas est, quae nunquam excidit; & iustitia, quae manet in seculum seculi: sic patientia pauperum non peribit in finem. Paupertas autem & humilitas, nonne altera regnum aeternum, & altera exaltationem promeretur aeternam? Sic timor Domini sanctus, permanet in seculum seculi. Sic prudentia sic temperantia, sic fortitudo, & si quae sunt aliae virtutes, in aeternum permanent, quae non nisi margaritae quaedam sunt in ornatu sponsae splendore perpetuo coruscantes: quia sedes & fundamentum perpetuitatis haberi non potest, nec omnino locus est in anima perpetuae beatitudinis, nisi medijs interiectisque virtutibus. Has igitur margaritas anima sibi diligenter colligat, tanquam flores caelestes de rosario Dominicae passionis, quibus suffulta, confidenter dicat: *Laua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Super quo dicit Bernardus in libro de diligendo Deum: Merito in his sponsa gloriatur, in laua representans recordationem illius charitatis, qua nulla maior est, quam quod animam suam posuit etiam pro inimicis suis, vt amici fierent. Merito in laua admirabilis illa memorata, & semper memoranda dilectio collocatur, vt super eam sponsa requiescat, donec iniquitas transcat, ne incuruetur, & inclinetur ad carnalia & secularia desideria, quae militant aduersus animam. Merito sit haec laua sponsi sub capite sponsae, super quam reclinet, caput suum, hoc est, intentionem mentis suae sustentet. Quid enim aliud facient considerata tanta & tam indebita misericordia, tam gratuita & sic probata dilectio, tam inopinata dignatio, tam*

stupen-

Psal. 44.
2. Cor. 1.

1. Cor. 6.

1. Ioan. 4.
1. Cor. 13.

1. Cor. 13.
Psal. 111.
Psal. 9.

Psal. 18.

Gen. 2.

Ioan. 15.

Psal. 36.

1. Pet. 2.

Suppedita dulcedo, nisi vt considerantis animum ab omni prauo peccato vindicatum amore, mirabiliter ad se rapiant, vehementer afflicta, t, perfecteque contemnere faciant, quicquid nisi in contemptu horum appeti non potest? Horum igitur vnguentorum odore sponsa currat alacriter, amet ardentem, & sibi parum amare sic amata videatur, etiam cum se totam in amore constrinxerit. Quid enim magnū, si puluis exiguus se totum ad redamandum collegerit, quando illa maiestas in amore praeueniens, tota in opus salutis eius intensa cōspicitur?

Vesper memoriam passionis Christi potissimè quis moritur peccato, & viuere Deo, quantoque deformior, tanto nobis amabilior apparet. Cap. XXXIII.

E Asciculus myrrha dilectus meus mihi. Quam dulciter Domine Iesu cum hominibus conuersatus es, quam abundanter multa & magna bona hominibus largitus es, quam fortiter tam indigna, quam aspera pro hominibus passus es, ita vt liceat sugere mel de perra, oleumq, de saxo durissimo: duro ad verba, duriori ad verbera, durissimo ad horrenda mortis supplicia, quia in omnibus his sicut agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. Vides igitur quam verum dixit ille, qui ait: Dominus sollicitus est mei. Pater, vt seruum redimeret, Filio nō pepercit: Filius seipsum libentissimè tradidit: Spiritū sanctum vterque mittit. Ipse Spiritus pro nobis gemitibus inenarrabilibus postulat. O duri & indurati & obdurati filij Adam, quos non emollit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor amoris, tam vehemens amator, qui pro vilibus sarcinulis tam pretiosas merces expendit. Non enim corruptilibus auro vel argento, sed pretioso sanguine suo nos redemit: quem effudit abunde, quia largiter vnde sanguinis de corpore lesu per quinque partes emanauerūt. Quid igitur à te requirit o homo, qui tanta sollicitudine te quaesuit, teque redemit, nisi sollicitum ambulare cum Deo tuo? Quod potissimè fit per iugem memoriam Dominice passionis. Dicit enim Gregorius super illud, Mortificate membra vestra, que sunt super terram: Certum, inquit, est, quod vbi mors Christi circumfertur, non potest regnare peccatum. Est enim tanta suauitas crucis Christi, vt si coram oculis ponatur, & in mente fideliter teneatur, ita vt in ipsam Christi mortē intentus oculus mentis aspiciat, nulla carnis concupiscencia, nulla libido, nullus furor, nulla pec-

Deut. 32.

Isa. 53.

Act. 8.

Psal. 39.

Rom. 8.

1. Pet. 1.

Mich. 6.

Coloss. 3.

cati possit inuidia superare. Nam qui de morte Christi assidue cogitat, extinguitur in eo concupiscentia carnis, & effugatur peccatū: & hoc modo dicitur quis mori peccato, & viuere Deo. Quid enim est viuere Deo, nisi in pace, in patientia, in iustitia, in sanctificatione, in charitate, ceteri: que virtutibus, quæ omnia Christus est? In his ergo quicunque viuit, simul cum Christo in æternum viuit. Quam felix igitur & salubris Dominica passionis memoria, quia carnem suā dedit in cibum, & sanguinem in potum, animā in pretium, vulnera in remediū, brachia in refrigerium, crucem in clypeum, sudorem in medicamentum, clauos in salsamentum, coronam spineam in ornamentum, & cor apertum in amoris indicium, aquam lateris in suaue balneum, totam vitam & mortem in exemplum, scilicet cruciformis perfectionis, vt in cruce virtutum cor nostrum sit affixū, in sensu carnis deleatur, & spiritualiter impinguetur nostra affectio pariter & dilectio. In cruce denique humilietur superbia nostra, dilatetur charitas nostra, prolongetur perseuerantia nostra, exaltetur spes & expectatio nostra, totumq; cor nostrum, os & opus illi cruciformiter conformetur: sicut ex sola sua stupenda charitate pro nobis redimēdis mori dignatus est. O summa dulcedo diuinæ bonitatis & benignitatis, o immensa charitas diuinæ largitatis, o stupenda prodigalitas Dei, & hominis Iesu Christi, apud quem est plena peccatorū remissio, pietatis exhibitio, meritorū augmentum, infirmorum remediū, lapsorum refrigerium, tentatorum refugium, sanorum incolumitas, quietorum serenitas, & fortunatorum felicitas. O speculum munditiæ, virtutū & gratiarū omnium pulchritudinum obiectū, ab impijs crucifixoribus tam multipliciter deturpatum. Quis dabit cordi meo tam precipuum cōpassionis affectum, vt immensitate sua omnium amore singulari flagrantium votiuas superet cōpassiones? Nam quanto magnitudine doloris & amoris in morte pallens, obfuscatio e quadam mortifera deformior apparuisti, tanto cordi amoroto, & menti bene dispositæ amabilior fuisti. Sicut enim amās redamari naturaliter appetit, sic & ab amato sui amoris manifestationē requirit. Propter quod exterior in cruce tua deformitas, maxima reputatur formositas: quia nō qualis apparuisti, sed qualia sustinuisti rememorandū est, vt tua deformitate nos formosos efficeres, ralesertim cum ex charitate nimia cuncta pertulisti, vt nos redimeres, & tuo luxore nos sanares, tuaque morte nos feliciter viuificares. Hinc passionis tuæ memoria tanta spiritus deuotione distil-

Rom. 6.

Passionis
Dominicæ
memoria,
quæ sit salu-
bris.

Ioan. 6.

Sap. 7.

Isa. 53.

lat, quod mentes recolentium *a dīpe & pinguedine* replere videatur: quia charitatem tuam nō tam ex passione pia mens humana pensare debet, quā ex animo patientis. Sic enim *semel* passus es mortē pro nobis, vt paratus esses, si porteret, mille millies mori pro nobis. Sic passus es mortem, vt paratus esses pōenam incomparabiliter morte grauiorem pro nobis mille millies sustinere: sed paratus non permisisti, quia non oportuit. Et ideo si millies moriamur, ac omnes vires tā animæ, quā corporis expendamus, nihil tamen adhuc dignū gerimus ad ea, quæ de tua dilectione percepimus, gloriosā beneficia. Versemur ergo iugiter in huiusmodi cogitationibus. *Beatus* enim, qui repleuerit desiderium suum ex ipsis: quia scribitur in libro de Mixtionibus elementorum, quod si interfecto illum videt, quem interemit, statim interfecti vulnera emanant sanguinem. Sic si deuotionis oculo. Christum rursū a nostris sceleribus crucifixum, per memoriā passionis eius fideliter intueamur, sanguinem eius recentem per verā compassionem emanare sentiemus. Sicut enim ex reflexione radiorum solis in speculo concauo faciliter ignis incenditur in panno; sic ex reflexione humanæ intelligentiæ in speculum passionis Dominicæ, cōsiderando qualiter nos dilexit Deus, in affectione faciliter incenditur ignis diuini amoris, quia dicit Apostolus: *Commendat autem Deus charitatem suam in nobis, quoniam cū adhuc peccatores essemus, secundū tempus, Christus pro nobis mortuus est.* De quo mirantur & Angelici spiritus, dicentes: *Magna & mirabilia sunt opera tua Domine Deus omnipotens. Iusta & vera sunt viae tuæ Domine, rex* sanctorum.* Eius enim opera magna fuerunt per potentiam: quia postquam omnia quæcunque voluit, fecit in celo, & in terra, in mari, & in omnibus abyssis, addidit & illud opus magnum, quo mortale & immortale fecit idem, ac duo maximè distantia in vnius personæ simplicitatem sine cōpositiōe copulauit. Fuerunt etiam mirabilia per sapientiam: quia postquam cuncta, sicut voluit, disposuit, addidit per sapientiam disponere omnia *suauiter*, mirabilem inueniens suæ passionis & humanæ redemptionis convenientiam, quæ fuerat impossibilis ex parte creaturæ, quæ patiēdo non sufficiebat ad redimendū: & etiā ex parte Creatoris, qui inhabilis erat ad patiēdum, & moriēdum. Fuerunt etiā iusta per æquitatem: quia postquam omnem inæqualitatem ab operibus suis exclusit, tandē iustitiam rigidissimā cum maxima tamen misericordiā cunctis ostēdit. Nam vt iniustitia humana non maneret inulta, nec diuina misericordia

Dulcedo in
passione
Domini.
Psal. 62.
1. Pet. 3.

Psal. 126.

Rom. 5.

Apo. 15.
* Al. secun-
dum Iou. n.

Psal. 134.

Sap. 8.

Ioan. 5.
Petoratio.

dia maneret vacua, iustum Dei Filium, vt feruum redimeret, tantis supplicijs, opprobrijs, & angustijs tradidit, crucisque suspendio tanquam genere mortis despectissimo, pro peccatis nostris abolendis accepit in sacrificium satisfactionis. *Sic enim Deus dilexit mundum, vt Filium suum unigenitum daret in eius redemptionem, & reconciliationem.* Erige nunc oculos tuos, o anima mea, ad fontem lucis huius ardentis, vt ignorantia tua indagatone passionis eius illustretur, & detestanda tepiditas incalcescat. Quod si quid aduersi patimur, si persecutiones, si detractiones, infirmitates, vel alias angustias, & aduersitates quascunque, iuxta Apostolum ad Hebraeos: *Aspicientes in authorem fidei, & consummatorem Iesum, per patientiam curamus ad propositum nobis certamen, qui propositio sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta.* His, inquam, te totam immerge, quia frequenter his occupari, dixi sapientiam: alioqui est impossibile peruenire quempiam ad perfectam acquisitionem veri luminis virtutis, aut diuini gustus, seu sensus, & gratiae singularis. *Verbum enim crucis sicut peregrinis quidem stultitia est, sic his, qui salui sunt, Dei virtus & sapientia est.* Vgitur anima mea conuerrere in requiem tuam, id est, in Deum tuum, affectione pariter & imitatione, vt in te, tanquam in speculo, suam imaginem expressè representet, & in te ineffabiliter delectetur, tibi familiariter congratuletur, te cleuet innouando, te innouet decorando, te decoret amando, te amet inhabitando, te à casu futuro conseruet precauendo, & te laetificet de conuersione gratias agendo.

Heb. 12.

3. Cor. 1.
Psal. 114.

Quod Christus commendat in passionis opere patientiam, in modo humilitatem, in causa charitatem, in fructu reparatam humanam dignitatem. Cap. X X. II II.

Patientia
Christi.
Psal. 113.
Psal. 21.

Aspiculus myrrha dilectus meus mihi. Dicit sanctus Bernardus: In Christi passione tria conuenit specialiter intueri, scilicet opus modum, & causam: nos autem & quartum addamus, scilicet fructum illius. Primum namque commendatur in opere patientia singularis: quia cum supra dorsum eius sic fabricaret peccatores, cum sic extenderetur in ligno, quod dinumeraretur omnia ossa eius, cum fortissimum illud propugnaculum, quod custodit Israel, vndiq; foraretur, cum foderentur manus eius & pedes, velut agnus ad occisionem ductus est, & tanquam ovis coram tendente se, non aperuit os suum: non aduersus Patrem murmurans, à quo missus est: non aduersus genus

Isaie 53.
A. & c. 3.

nus humanū, pro quo, quæ non rapuit, exfoluebat; nec cōtra po; ali-
 sibi peculiarē, à quo pro tātis beneficijs tanta mala recipiebat: sed econ-
 tra flagellis cesus, spinis coronatus, clavis cōfossus, patibulo cōfixus,
 opprobrijs satiatus, omniū tamen dolorū & iniuriarū immemor. *Pater* Lucæ 23.
inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid faciant. O quàm multus es Isaie 55.
 Domine *ad ignoscendū,* & quàm magna multitudo benignitatis tuæ, quan- Psal. 146.
 do in ipsa elatione *manuum* tuarū, cum iam *sacrificium matutinū* tran-
 sires in holocaustum *vesperinum:* in ipsa, inquam virtute incensi, quod
 cælos ascendebat, terram operiebat, inferos respergebat, exaudiendus
 pro tua *reuerentia, lachrymis* perfusus, clamans dixisti; *Pater ignosce* Lucæ 15.
illis. Clamant illi, *Crucifige,* tu clamas, *Pater ignosce.* O quàm lon-
 gæ sunt *cogitationes* tuæ à cogitationibus nostris? Quàm firmata est
 etiam super nos impios misericordia tua? Hinc multæ miseræ corpo-
 ris, hinc multæ miseræ cordis, hinc dolores, hinc liuores, hinc pla-
 gæ, hinc guttæ sanguinis decurrentis in terram. Sed vincant *miseri-*
cordia tua antique Domine. Magna illorum iniquitas, sed multo maior Psal. 88.
 per omnē modū pietas tua Domine: quia *charitas* patiens est, vt inimi- 1. Cor. 13.
 cum sufferat, *benigna* est, vt etiā inimicū diligit, ac malum in bono vin-
 cat. Et si quæris: An non valuit opus suum reparare Creator sine tali
 difficultate & iniuria sui? Dico, vtiq; valuit: sed cum iniuria sui taliter
 reparare maluit, ne pessimū ingratitude vitium occasione de cætero
 reperiret in homine. Multū enim fatigationis assumpsit, quo multæ
 dilectionis hominem debitorem teneret, cōmoueretq; ad gratiarum
 actiones difficultas redēptionis, quem minus deuotum fecerat facili-
 tas conditionis. Nam homo gratis est conditus sine grauamine, vel la-
 bore auctoris. (Siquidem *dixit, & facta sunt,*) sed non gratis est redem-
 ptus: quia de Domino seruus, de diuite pauper, de Verbo caro, de Dei
 Filio filius hominis pro redemptione hominis fieri nō despexit, ac tri-
 ginta annis eius *salutē* operari dignatus est *in medio terre,* in labore & Psal. 73.
 siti, in frigore & nuditate, in ieiunio & oratione, in vituperio & obfu-
 scatione. Sustinuit dura verba, duriora verbera, durissima mortis sup-
 plicia. Secundò verò commendatur in modo humilitas. Nam in hu-
 militate iudicium eius sublatū est, cum nec ad tātas blasphemias, quas
 sibi objiciebant, nec ad crimina responderet, sed potius illud Prophe-
 ticum reuoluebat: *Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut* Psal. 53.
mutus non aperiens os suum, quoniam ego in flagellis paratus sum. Psal. 37.
Vnde in modo eius passionis, & nostræ redēptionis fuit omnimoda despe-

ctio, & extrema exinanitio, qua pro nobis seipsum exinaniuit usque ad carnem, crucem, & mortem. Quis enim dignè poterit astimare, quanta fuerit humilitatis, & exinanitionis Dominum maiestatis carnem indui, cruce turpari, morte multari? *Vidimus*, inquit, *eum* non habentem speciem neque decorem, nec speciosum *forma praefilijs hominum*, sed opprobrium hominum, & despectum tanquam leprosum, & nouissimum virorum, virum dolorum, & percussum à Deo, ac humiliatum. O nouissimum, & altissimum: o humilem, & sublimem? o opprobrium hominum, & gloriam Angelorum. Illo nemo sublimior, nemo humilior. Nihilne merebitur vel ista humilitas, quae hunc habet modum, imò quae tam est ultra modum? Sicut enim eius patientia est singularis, sic & humilitas admirabilis, vtraque sine exemplo; digna tamen in Redemptore humilitas tam admirabilis, & patientia tam insuperabilis, vt sui ab eo perfectè discerent: quia *mitis est, & humilis corde*. I aliis odoramentis refoue viscera tua, o fidelis sponsa, vt abundes his vnguentis, non minus suauibus, quam salutaribus, vt dicere valeas: *In odorem vnguentorum tuorum currimus*. Tertio, proinde commendatur in causa diuina charitas: quia videns Deus, quòd nec per amicos, nec per pretium nos ipsos redimere poteramus, se fecit fratrem nostrum, nostram naturam allumendo de purissimis sanguinibus beatae Virginis dorsum accipies, vt verberaretur pro peccatis nostris, qui secundum quod Deus erat, non habuit vbi verberari posset. Dedit & sanguinem effusum in pretium, vt nos redimeret, sicut petijt Psalmista, dicens: *Redime me Domine, & miserere mei, quia vnicus & pauper sum ego*. *Vnicus*, non habens amicos: & *pauper*, non habens denarios. Et cum liberare nos posset ex potentia, maluit tamen hoc facere potius ex misericordia, vt amore nos adstringeret, & eius iustitiae satisfaceret. Vnde merito dicitur, quòd *propter nimiam charitatem qua dilexit nos Deus*, vt seruum redimeret, nec Pater Filio, nec Filius libi ipsi pepercit. Verè *nimiam*, quia mensuram excedit, modum superat, & supereminet virtutibus vniuersis. *Maiorem*, ait, *charitatem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis*. Tu tamen maiorem habuisti Domine, ponens eam pro inimicis. *Cum enim adhuc inimici essemus, per mortem tuam, & tibi reconciliati sumus, & Patri*. Vix pro iustis quis moritur: tu pro iniustis, ab iniustis, & cum iniustis passus es, moriens propter delicta nostra, qui venisti gratis peccatores iustificare; sei uos facere fratres, captiuos heredes, exules reges. O Domine Iesù, quid est homo

homo, quia sic magnificat eum? aut quid sic apponit erga eum cor tulum? Job 7.

Redemisti enim eum per supplicium, quo nullum iniustus: quia passus es iustus pro iniustus, cum in iustis, & ex causis iniustis, sub iudicibus, & pœnis iniustus. Redemisti eum, inquam, per opprobrium, quo nullum vilis, ut ultra nūquam apponat se homo magnificare super terram. Psal. 9.

Redemisti proinde eum per pretium, quo nullum pretiosius, scilicet anima & corpore, vita & sanguine, & quicquid preti fuerat in homine Deo.

Redemisti nos etiam per mysterium, quo nullum est profundius, cuius nec longitudinem, nec latitudinem, nec sublimitatem, nec profunditatem humana capit intelligentia. Redemisti denique per exemplum, quo nullum perfectius. Passio namque Christi cōplectitur omnem perfectionē homini possibilem in hac vita. Hinc ait Petrus: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplū, ut sequamini vestigia eius.* 1 Pet. 2.

Quartò cōmendatur in fructu humanæ naturæ reparata dignitas, propter quam reparandā summa sapientia voluit à stultis illudi, summa innocentia voluit ab impijs flagellari, & præ filijs hominum speciosus forma voluit à vilibus conspui, vitaque nostra perpetua voluit tam pœnaliter mori, ut vel sic tandem plenum fructum suæ passionis consequeremur. Talem, inquam, fructum, qualem ipse promisit, dicens: *Mensuram bonam, & confertam, & coagulatam, & superfluentem, id est, mensurā sine mensura: quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, cum Iesus glorificatus erit omnia in omnibus, ut pote rationi plenitudo veritatis, volūtati plenitudo charitatis, & memoriæ cōtinuatio æternitatis. O veritas, o charitas, o æternitas, quando replebis in his bonis desiderium meum? ut verè dicam: Dilectus meus inter vbera mea commorabitur.* 1 Cor. 2.

Psalm. 102. Cant. 1.

Quòd Christus crucem ascendit sponte propria, ex charitate maxima, & ex Patris obedientia: ex quibus passio reddebatur summè fructifera. Cap. XXV.

Dixi: Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Cant. VII. Dixi, ait Dominus, id est, ab æterno dispositi, ex intima charitate, & spōtanea voluntate, quòd ascendam in palmam, id est, in crucem, cuius pars, ut creditur, erat de palma, & erat in altum crux eleuata sicut palma, ut in ea Iesus exaltatus traheret ad se omnia. Antiquitus etiam victoria designabatur in palma, quam gloriosè Christus in cruce triumphans

Palma cur crucē Christi designet. Ioan. 12.

K

Dixi: Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Cant. VII. Dixi, ait Dominus, id est, ab æterno dispositi, ex intima charitate, & spōtanea voluntate, quòd ascendam in palmam, id est, in crucem, cuius pars, ut creditur, erat de palma, & erat in altum crux eleuata sicut palma, ut in ea Iesus exaltatus traheret ad se omnia. Antiquitus etiam victoria designabatur in palma, quam gloriosè Christus in cruce triumphans

Palma cur crucē Christi designet. Ioan. 12.

K

umphant adeptus est. *Et apprehendam fructus eius*, qui sunt fructus humanae salutis, ut scilicet ibidem pro te, & anima, mortem sustineam, aqua lateris mei te lauando pulchram efficiam, effusoque sanguine meo copiose te redimam. *Apprehendam etiam fructus eius*, qui sunt fructus corporis mei, scilicet illius glorificationem, resurrectionis accelerationem, ascensionis gloriosam ostensionem, nominis mei manifestationem, ac iudiciali potestatis adeptionem. Dicat etiam fidelis Christianus: *Ascendam in palmam*, id est, in Crucem, Christi passionem iugiter rememorando, dolenter compatiendo: viuaciter inuiscerando, & fideliter imitando: quia *Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut eadem cogitatione nos armantes, sequamur vestigia eius, Et apprehendam fructus eius*. Non solum fructus nostrae redemptionis, gratis existendo, & gratias agendo, sed etiam fructus exemplaris perfectionis fideliter imitando perfectionem illam omnium virtutum. Vnde Anselmus lib. de Meditatione redemptionis humanae. An aliqua necessitas coegit Christum, ut in passione se sic altissimus humiliaret, & omnipotes ad perficiendum opus salutis nostrae tantum laboraret, in doloribus angustijs, & opprobrijs? Sed omnis necessitas, & impossibilitas eius subiacet voluntati. Quippe quod vult, necesse est esse: quod autem non vult, impossibile est esse. Sola igitur voluntate haec fecit, & per tulit. Et quia voluntas eius semper est bona, sola fecit haec bonitate. Non enim Deus egebat, ut hominem hoc modo saluum faceret: sed humana natura indigebat, ut hoc modo Deo satisfaceret. Non indigebat Deus, ut tam laboriosa pateretur: sed indigebat homo, ut ita Deo reconciliaretur. Nec indigebat Deus, ut sic humiliaretur: sed indigebat homo, ut sic de profundo inferni erueretur. Nam cum peccare est Deum inhonorare. (quod homo facere non debuerat, etiam si necesse fuisset perire, quicquid est, quod Deus non est) ideo exigebat ratio, quod peccans aliquid maius redderet Deo pro honore ablato, quod sit hoc, pro quo illum exhonore non debuit. Quod quia natura humana non habuit, ne iustitia Dei in suo regno peccatum relinqueret impunitum, Dei bonitas subuenit, & humanam naturam in suam personam Dei Filius assumpsit, ut in ea persona esset Deus homo, qui haberet, quod superaret, non solum omnem essentiam (quae Deus non est) sed etiam omne debitum, quod peccatores soluere debebant. Et hoc, cum nihil pro se deberet, pro alijs solueret, qui quod debebant, reddere non habebant. Pretiosior est enim vita hominis illius, quam omne quod Deus non est.

& su.

1. Pet. 2.
1. Pet. 4.

& superat omne debitū, quod peccatores pro satisfactione debebāt, vel debere possent. Mors enim eius superat omnem magnitudinem, & multitudinem peccatorū, quæ excogitari possent extra personā Dei. Quam quia non debuit, eod quod peccator non fuit, sponte tamen ad honorē Patris passioni, & mortī se obtulit, & inferri permisit, vt alijs ostēderet iustitiā Dei non esse deserendā propter mortē, quā quandoq; soluere deberet ex necessitate, cum ipse, qui nō debebat, illatam iniuste propter iustitiā spontē sustineret, vt hominē perfectē liberaret, & primā dignitati restitueret. O fortitudo Dei abscondita, hominē in crucē pendentem, aeternā suspendere mortem, genus humanum premittentem: hominem ligno confixum, diffigere mundum perpetuē mortī affixum. O celata potestas, hominem damnatū cum latronibus, homines saluare damnatos: hominem in patibulo extensum, omnia trahere ad seipsam. O virtus occulta, vnam animā emissam in tormento, innumerabiles extrahere de inferno: hominē mortē corporis suscipere, & animarū mortē perimere. In his omnibus non est humiliata natura diuina, sed exaltata humana: nec illa immutata, sed ista misericorditer adiuta. Nec humana natura passa est aliquid vlla necessitate, sed sola libera voluntate. Nec violentiæ succubuit, sed ad honorē Dei, & hominū vtilitatē, quæ illi mala voluntate sunt illata, spontanea bonitate misericorditer sustinuit: nec vlla cogente obedientia, sed potēti disponēte sapientia, quod Patri placitū, & hominibus profuturū intellexit, hoc sponte fecit, obedientiā Patri liberā exhibēdo. Fuit igitur passio Christi ex obedientiā, & tamen ex voluntate spontanea. Nam ex obedientiā Patris mortē suscepit, iuxta illud Apostoli: *Factus est obediens Patri usque ad mortē, mortē autē crucis.* Et illud Ioannis: *Potestatem habeo ponēdi animā meam, & potestati habeo iterum sumendi eam.* Et hoc mandatū accepi a Patre meo, scilicet eam ponendi, & iterum sumendi. Et hoc fuit conuenientissimum. Primō, humanæ iustificationi: vt sicut per vnius hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi, sic per vnius hominis obedientiam, iusti constituentur multi. Secundō, diuinæ ad homines reconciliationi, iuxta illud Pauli: *Reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius,* in quantum scilicet Christi mors, Deo Patri sacrificiū erat acceptissimum, secundum illud: *Tradidit semetipsum oblationem pro nobis, & hostiam Deo in odorem suauitatis.* Omnibus autē sacrificijs antefertur obedientia, quia dicitur 1. lib Reg. *Melior est obedientia quā victima.* Et ideo conueniens erat, quod sacrificium

Mors
Christi vir-
tus quanta

Obedientia
Christi.
Philip. 2.
Ioan. 10.

Rom. 5.

ibidem.

Ephes. 5.

1. Reg. 15.

Prou. 1.

Psal. 59.

Ioan. 14.

Ephes. 5.

Ioan. 4.

passionis & mortis Christi procederet ex obedientia. Tertiò, fuit conueniens eius victoria, qua de morte & auctore mortis gloriose triumphauit. Sicut enim miles, qui vincere desiderat, debet esse obediens duci; sic & homo Christus per hoc victoriã obtinuit, quòd obediens Deo Patri fuit, quia, vt dicitur in libro Prouerborũ: *Vn obediens loquetur victorias*. Nihilominus tamen ex dilectione Patris animam suam posuit, & ex dilectione nostra, vt obedientia voluntaria esset, & veraciter dicere posset: *Voluntarie sacrificabo tibi*. Nam secundum Augustinũ 10. libro de Ciuitate Dei: Verum sacrificium est omne opus, quod agitur, vt sancta societate Deo adhareamus, relatum, scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus. Christus autẽ (vt subdit ibidẽ) in passione seipsum obtulit pro nobis. Et hoc ipsum opus, quo voluntarie sustinuit passionem, Deo maxime acceptum fuit, utpote proueniens ex maxima charitate Dei Patris, & proximi. Vnde subdit Augustinus: Huius veri sacrificij multiplicia variaq; signa fuerunt prisca Sanctorum sacrificia, cum hoc vnum per multa figuraretur, tanquã verbis multis res vna diceretur, vt sine fastidio multitudini commendaretur. Et cum, vt dicit Augustinus libro 4. de Trinitate, quatuor in omni sacrificio considerentur, cui scilicet offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, & pro quibus offeratur: Idẽ ipse, qui vnus verusq; mediator est, per sacrificiũ pacis reconciliauit nos. De eo, vnum cum illo manens, cui offerebat; vt vnum in se faceret, pro quo offerebat; vnus ipse esset, qui offerebat, & quod offerebat. Quòd autem prompta voluntate, & ex charitate sacrificium suã passionis offerebat, ostendit apud Iohannem, dicens: *Vi cognoscat mundus, quia d'igo Patrem. & sic ut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Surgite, eamus hinc*, scilicet ad locum passionis. Quòd etiam ex dilectione nostra passionem illam assumpsit, ostendit Apostolus ad Ephesios, dicens: *Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit se et ipsam pro nobis*. Tanto namque charitatis affectu ferebatur in ipsam passionis, & mortis ignominiam, quòd diceret: *Meus cubitus est; vt facerem voluntariẽ Patris mei, qui misit me*. Eadẽ namque ratione Christus ex obedientia, & charitate passus est, quia præcepta charitatis non nisi ex obedientia impleuit, & ex dilectione ad Patrem præcipientem obediens fuit.

Hæc igitur, o fidelis sponsa; mande & rumina: hæc sugat & glutinat cor tuum, cum eius carnem & sanguinem accipit os tuum. Recole, quia captiua eras, & hoc modo redempta; ancilla, & sic liberata; exul,

& re-

& reducta; perdita, & restituta; mortua; & resuscitata. Per hæc enim, & non nisi per hæc, manebis in Christo, & Christus in te. Considera quid tibi erat, & quid tibi factum sit, & pensa quis tibi hoc fecit, quo amore dignus sit. Intuere necessitatem tuam, & bonitatem suam, & vidè quas gratias reddas, & quantū eius amori, & sollicitudini debeas.

De quatuor voluntatibus in Christo, ac de earum diuersitate, & conformitate in sua passione. Cap. XXVI.

Dixi: Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Ad euentiam eorum, quæ iam dicta sunt, sciendum est, secundum Richardum in libro 3. Sententiarum, quod in Christo fuerunt plures voluntates: & si numerentur secundum naturas, tunc sunt duæ, scilicet diuina & humana: si verò secundum potentias, tunc sunt tres, scilicet voluntas diuina, voluntas animæ rationalis, & voluntas appetitiua sensitua, quæ extenso nomine voluntas dicitur, quia monetur post apprehensionē: quamuis propriè non inuenitur voluntas, nisi in rationali parte. Si deniq; numerentur secundum modos volendi, sic sunt quatuor; quia diuiditur voluntas rationalis in deliberatiuā & naturalem, quam Hugo vocat voluntatem pietatis, in libello de voluntatibus Christi, vbi sic ait: Fuit in Christo voluntas diuinitatis, voluntas rationis, voluntas pietatis, & voluntas carnis. Voluntas diuinitatis per iustitiam sententiā dictabat: Voluntas rationis per obedientiam veritatem approbabat: Voluntas pietatis per cōpassionem in alieno malo suspirabat: Voluntas carnis passionem in malo proprio refugiebat. Et sic cōparauit Hugo voluntatem ad modum volendi. Si ergo queritur: Vtrū in Christo fuit conformitas voluntatum? Dicendum secundum Bonauenturam, quod talis conformitas in duobus cōsistit. Primò cōsistit in volito, vt quando vnum & idem volūt: & hoc quandoq; est de necessitate, quandoq; de congruitate, quandoq; præter necessitatem & congruitatem: quia possibile est, quod voluntates sunt conformes, ita quod vna subit alteri, & tamen non volunt idem, quia voluntas superior non vult inferiorem velle quod ipsa vult, sed magis contrarium. Secundò, consistit in ratione vel modo volendi, vt quando eodem modo volunt, vel altera vult illud eodem modo, quo superior vult eam velle: & hoc secundum est ad perfectam conformitatem.

Conformitas igitur in modo, vel ratione volendi, fuit in omnibus

K. 3,

volunt-

Voluntates
quatuor in
Christo.

Conformi-
tas in quibus
consistat.

Voluntatis
diuersitas
in Christo.

voluntatibus Christi, quamuis ex parte voliti non esset identitas, quia vnaqueque voluntas volebat, quod suum erat. Nam diuina voluntas, quod iustum erat, volebat. Voluntas rationis iustitiae consentiebat, & eam apprebabat. Voluntas pietatis sine odio infimae miseriae condolebat. Voluntas carnis iustitiam non accusabat, sed penam recefabat: & sic vnaqueque voluntas, quod suum erat, operabatur, & quod ad se pertinebat, sequebatur. Voluntas diuina iustitiam, voluntas rationis obedientiam, voluntas pietatis misericordiam, voluntas carnis naturam: nec tamen istae voluntates à diuina voluntate, vel in minimo discordabant, quod sic pater: Nam voluntas deliberatiua rationis nunquam discordabat à voluntate diuina; nec in voluto, quia volebat quicquid sciebat diuinam velle voluntate; nec in forma, vel modo volendi, quia quicquid volebat, ex charitate volebat, & sic volebat, sicut eam Deus velle volebat. Ex hoc enim quod Christus ipsam passionem acceptauit grater, & voluntarie, voluntate deliberatiua rationis, meruit & sibi, & nobis omnibus; quod meritum fuit in actu voluntatis formaliter, & in passione materialiter, in quantum ipsa fuit voluntati materia merendi. Quamuis enim in passione Christus non meruit, in quantum comparatur ad causam suam efficientem, tamen multum meruit, in quantum comparatur ad Christi voluntatem, eam ex maxima charitate patienter sustinentem, & acceptantem, quod sic pater: Quia per alium modum, quam per suam mortem humanam naturam potuit liberare. Sicut enim nullis meritis precedentibus per meram liberalitatem ita naturam humanam exaltauit, quod eam sibi vniuit in vnitatem personae: sicuti voluisset, eam reparare potuisset absque omni satisfactione. Sed per propriam mortem liberare, & exaltare voluit, quia nullus alius modus ita conueniens fuit. Per hunc enim modum ad nos vim suae dilectionis efficacius ostendit. Vnde Lucas dicit, quod in transfiguratione Domini Iesu apparuerunt Moses & Helias, *visi in maiestate, & dicebant excessum eius, quem completurus erat in Ierusalem.* Nam ibi complete ostendit amorem excessiuum, quem ad nos habebat, propter quem assumpsit & sustinuit excessiuos dolores, angustias, pressuras, miseriae, ignominias, & confusiones. Quod enim tali vituperio tractatus, & tali morte damnatus est homo Deus, fuit stupendae humilitatis abyssus, & stupendae dignationis excessus. Et haec omnia suscepit & sustinuit ex amore propter electos. Vnde dicit Alexander de Hales in lib. 3. Sententiarum, quod passio Christi propterea fuit meritoria,

Luca 9.

Amor
Christi ex-
cessiuus ad
nos.

toria, quia fuit in parte rationali sicut volitum & placitum. Erat autem inestimabile gaudium, & delectatio in superiori parte animæ suæ, in qua fruebatur. Non enim fuisset virtuosus eius dolor, nec Deo gratus, si doluisset inuitus: quinimò sicut alijs fruebatur virtutibus, sic & ista virtutum suarum summa fruebatur. Nam in illum dolorem, quem assumpsit & sustinuit, sicut in rem sibi placidissimam, & à se inestimabiliter dilectam, toto mentis conatu ferebatur. Hæc ille. O inestimabilis amor Christi, quo tanto affectu propter nos adhuc inimicos, & totis viribus repugnantes, tam desideranter cucurrit ad poenas, & crucem, ut diceret *Baptismo habeo baptizari: & quomodo coardor, donec perficiatur.* Considerans enim meritum suæ passionis, & fructum suæ sanctissimæ crucis, paratus erat, si oporteret, in æternū cruciari, & infinitis doloribus angī, tam ob amorem paternum, quam etiam ob amorem & utilitatem fraternam: ac per hoc tantum meruit apud Patrem, ac si fuisset æternaliter cruciatus, quia per voluntatem, & desiderium totam vitam suam dilatauit ad vnum quoddam infinitum, & ad tolerantiam infinitæ mereræ mortis, ut suo æterno perfectius Patri satisficeret, & nos perfectius cum Deo pacificaret. Et in hoc apparet ex parte circa nos incomprehensibilitas immensissima suæ charitatis. Secundò, voluntas naturalis rationis in Christo, non discordauit à voluntate diuina in aliquo, quod patet. Primò, quia formalis ratio, sub qua voluntas naturalis in Christo mortem refugiebat, & illa ratio, sub qua voluntas deliberatiua mortem optabat, non discordabāt, quia voluntas naturalis mortem refugiebat, in quantum erat aliquod malū naturæ secundum se, sed voluntas deliberatiua volebat eam, in quantum apprehendebatur, ut utilis ad redemptionem humani generis secundum ordinationem diuinam. Esse autem aliquod malum naturæ secundum se, & illud esse bonum in ordine ad aliquem finem, nullam importat repugnantiam. Secundò, quia qui vult, quod alius vult eum velle, nō discordat ab eo in volendo: sed illud, quod voluntas naturalis volebat in Christo, voluntas deliberatiua volebat eam velle, quia volebat, quod secundum motū suum naturalem moueretur. Et quia conformitas voluntatis ad voluntatē non solum attenditur secundum assimilationē, sed etiam secundum subiectionē, ideo Deus à voluntate naturalis rationis non requirebat cōformitatē assimilationis, ut idē vellet, quod ipsa voluntas deliberatiua vellet: (illam enim tulit, cum in oratione dixit: *Non sicut ego volo*) sed conformitatem subiectionis, ut Math. 26.

vellet illud, quod Deus ordinavit eam velle. Unde Christus obtulit conformitatem subiectionis, ostendens, se velle divinae voluntati subesse, subdens: *Sed sicut tu*. Similiter appetitus sensitivus in Christo non discordabat a voluntate deliberativa rationis in aliquo, quamvis non appeteret id, quod voluntas deliberativa volebat, sed penam & mortem corporis refugiebat, quam illa volebat; quia quod refugiebat, ad imperium voluntatis deliberativae refugiebat, & contrarium appetebat, quia per hoc in Christo maior pressura dolorum, & angustiarum refurgebat, nec tamen per talem motum contrarium voluntatis rationis naturalis, & appetitus sensitivi retardabatur in aliquo, vel impediebatur appetitus deliberativae voluntatis. Hinc in Christo (secundum Bonaventuram super 3. lib. Sententiarum) dolor & tristitia non solum ad partem inferiorem rationis pervenerunt, sed usque ad portionem superiorem se extenderunt: ita quod tota illa anima benedicta patere-tur cum corpore, ut sic tota peccatrix anima curaretur, quamvis etiam in anima Christi secundum supremam partem rationis fuerat gaudium fruitionis. Et hoc teneatur tanquam verum, quamvis difficile sit ad intelligendum, qualiter in anima Christi secundum eandem potentiam, & eundem statum potentiae fuerit immensus dolor, & immensum gaudium, nec dolor superueniens discontinuaverit gaudium, nec contrario, ut videbitur infra.

De triplici dolore in Christo, scilicet in sensu exteriori, in appetitu sensitivo interiori, & in ratione tam inferiori, quam superiori. Cap. XXVII.

Dixi: *Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius*. De dolore Christi, quem habuit in passione sua, prosequendo, Sciendum (quod secundum Richardum super 3. lib. Sententiarum) in Christo fuit triplex dolor, & quilibet eorum, licet non fuit maximus simpliciter, eo quod dolor damnatorum sit maior, (ut etiam sentiunt Thomas & Bonaventura, & alij) fuit tamen maximus inter omnes dolores huius vitae, & omnes hi dolores unam causam privativam maioris intentionis habebant, quia vires inferiores a superiori portione non recipiebant aliquam mitigationem, quae multum in alijs Sanctis alleviabat dolores virium inferiorum, quod est divina dispensatione factum. Nam quia Christus venerat ad curandum dolores nostros, dolorem intentissimum assumere voluit, ut
verifi-

verificaretur illud propheticū: *Verè dolores nostros ipse portauit.* Cum enim secundum Hubertinum, in cæteris electis Dei, propter amorem diuinum decertantibus, influxus diuini dulcoris ferè totam supportauit, & temperauit illati doloris vehementiam, solus ipse Iesus, quantum ad hoc, præter cæteros in passionibus est derelictus, vt tam immense pateretur sine aliquo refrigerio, quantum illa natura passibilis pati poterat. Et hunc sensum tangit Glossa super librum Leuiticum, loquens de hirco emissario: *Tempore, inquit, passionis Christi, diuinitas in cælum abiisse dicitur, non quidem locū mutans, sed virtutem cohibens, vt possent impij contummare passionem.* Et hæc poena derelictionis fuit ei grauior omnibus alijs pœnis, quinimò sine hac nulla fuisset ei poena. Quæ profectò derelictio sumpsit initiū, vt rationaliter creditur, cum præ angustia spiritus sudorem emisit sanguineū, in egressu animæ eius superbenedictæ terminanda. Et hoc ostendit, cum dixit: *Deus meus, Deus meus, vt quid me dereliquisti?* Quod verbum secundum Hubertinum, excelsiū præ tendit amorē, quia cum eadem sit derelictio & expositio Patris & Filij, non videtur aliud dicere Patri: *Vt quid dereliquisti me?* quàm respectu reciproco super amorem cōuerti, & admirari, ac alijs admirabilem proclamare stupendam sui expositionem ad tam horribile genus mortis pro sic impijs & ingratis, cuius nulla ratio potest assignari, quàm sua inestimabilis charitatis incomprehensa mensura. Primus igitur dolor Christi fuit in sensu exteriori, qui maximus fuit in genere suo, tum propter vehementissimum sensum læsionis corporis. (Nam propter magnā æqualitatem & nobilitatē complexionis, sensus tactus fuit in eo viuacissimus. Vnde sicut nullus potest ei æquari, nec in æqualitate complexionis, nec in viuacitate sensus, sed illius dolor sensibilis tam exterior q̄ interior fuit omnium dolorum acutissimus.) Tum etiam, quia patiebatur in membris maximè sensibilibus, scilicet in manib⁹ & pedibus, vbi est magna neruorum abundantia, in quibus maximè viger sensus tactus. Mors enim in cruce confixi iudicatur acerbissima, quia talis configitur in locis maximè neruosis, & sensibilibus, & pondus corporis pendentis auget continuè vim doloris, quāuis illud genus mortem protrahat pendentis. Tum denique, propter vniuersalitatē doloris, quia passus fuit per totum corpus, vt à *planta pedis vsq; ad verticem capitis non esset in eo sanitas*; quod tandem erat in cruce sic extensum, quòd dinumerari poterant *omnia ossa eius*: qui dolor continuabatur

Isaia 53.

Leuit. 6.

Lucæ 22.

Matth. 27.

I.
Christi primus dolor sensus exterioris.

Isaia 1.

Psal. 21.

L batur

batur per suspendiū in crucetribus horis, vt copiosa fieret redemptio, & suae charitatis perfectissima exhibitio. Cuius etiam doloris magnitudinem ex hoc colligere possumus, quia Christus ex sola memoria iam imminētis passionis, praecordis angustia, sudorem emisit sanguineum. Vix enim credibile foret alicui viuenti, quales angustias natura delicata mortem horrendo pensasset, cum tam crudelia supplicia sibi iam imminere cognouit. In cuius argumentum dixit: *Tristis est anima mea usque ad mortem*: quia tristitia illa tantum erat intensa, quantum esse poterat citra mortē. Vbi nunc es, o fidelis sponsa, iam imagine Dei tui nobiliter insignita? Velis, obsecro, Christo Iesu pro tua salute suppliciter oranti, sudanti, gementi, lachrymanti, & agonizanti, fideliter assistere. Noli dormire illi, qui non dormiuit tibi, sed in corde tuo collige guttulas sanguinis sui, quas pro te sudando copiose fudit in terram. Secundus verò dolor fuit in appetitu sensitiuo interiori, qui speciali nomine tristitia dici debet, qui fuit etiā in eo maximus in genere suo: quia nimirum apprehendebat se mori pro inimicis, & ingratis etiā crucifixoribus, qui passionē illam sibi iniuriosissime inferebant. Plus enim tristatur homo de passione sibi iniuste & iniuriose illata, quam de iuste & quasi cōpassiue illata: imò ipsa anima secundum omnes potētias eius & vires inferiores patiebatur, eò quod in singulis animae virib⁹ inferioribus, quae circa temporalia operatur, aliquid inueniebatur, quod erat causa doloris Christi. Hic tamen sciendum, quod in Christo fuit verus dolor passiōis & cōpassionis, & vterq; dolor fuit intensissimus, quia multū in se doluit, & multū in nobis condoluit, & vterq; dolor fuit in sensualitate, & ratione, sed ordine permutato. Nam dolor passionis, & carnis prius attingebat animā secundum sensualitatē, & deinde secundum alias vires. Dolor verò compassionis primò fuit in ratione, & ex ratione redundabat in sensualitate. Nam sicut ratione nostra dolente pro peccatis, gemit & lachrymatur sensualitas: sic & Christus, quia multum pro peccatis doluit etiam de peccatis nostris fleuit. Veruntamen dolor compassionis in Christo fuit multū intensior, quam dolor passionis: quia licet in eo magna fuerit causa dolēdi in sensualitate, propter separationē animae eius à carne, & magna dispositione ad dolēdū propter optimā complexionē. (Nam corpus eius optimè fuit complexionatum, utpote sancti Spiritus operatione miraculose formatum) ideo sicut illa, quae per Christum facta sunt, miracula potiora sunt, (vt dicit Chrysolomus de vino, in quod

aquam

Luca 22.

Matt. 26.

II.
Dolor sensu interioris.

Luca 23.

Compassio maior passionis.

Ioa. 2.

aquam Christus conuertit in nuptijs) sic etiam eius corpus: & ideo maxime viguit in eo sensus tactus, ex cuius perceptione sequitur dolor. In dolore tamen compassionis, amplior erat ratio dolendi, propter in honorationem Dei, & nostram à Deo separationem. Erat etiam maior dispositio ad condolendum propter dilectionis immensitatem. Nam quanto maior dilectio, tanto maiores sunt plagæ compassionis. Hinc Christi compassio multò plus excessit aliorum compassionis, quàm passio passionis, sicut in eo fuit maior excellentia dilectionis, quàm passionis, respectu aliorum, licet utrobique multum excederet. Tertius denique dolor Christi fuit in portione partis intellectiue tam inferiori, quàm superiori, qui dicitur dolor compassionis. Qui dolor (vt dictum est) ex ratione redundauit in sensualitatem. Et in genere suo fuit dolor maximus, maiorque prædictis duobus doloribus. Pro quo notandum, quòd secundum Bonauenturam super 3. Sententiarum, Christi passio non tantum peruenit ad inferiorem rationem, sed etiam extendit se ad superiorem portionem; quia sicut anima nostra ex coniunctione sui ad corpus infectum tota corrumpitur, & inficitur secundum omnem sui vim, & omnem partem tam superiorem, quàm inferiorem: sic anima Christi ex coniunctione sui ad corpus patiens, & afflictum, tota affligebatur & patiebatur, vt sic tota peccatrix anima curaretur. Hinc in Christo fuit dolor & passio, etiam secundum supremam partem rationis, quamuis & in ea fuit gaudium fruitionis. Et hoc teneatur tanquam verum, quamuis difficile sit ad intelligendum, qualiter in anima Christi secundum eandem potentiam, & eundem statum potentie fuit dolor, & gaudium. Nec dolor superueniens discontinuauit gaudium, nec contra: sed simul fuerunt, nec (quòd maius est) dolor intensissimus fecerat gaudium minus esse perfectum: & hoc ideo, quia Christus viator erat & comprehensor, ita quòd viatoris cognitio non impediabat cognitionem comprehensoris, nec affectio affecti- onem: quòd erat in Christo singulare officium mediatoris, quo debebat experiri diuina & humana. Vnde sicut simul & semel perfecte conuerti poterat ad Deum & ad nos, ita quòd vna illarum conuersionum alteram non impediabat, vel retardabat, sic secundum eandem partem animæ simul & semel gaudere potuit in Deo, & compati corpori suo, sic quòd nec dolor à gaudio, nec gaudium à dolore pateretur aliquam diminutionem, vel remissionem. Sicut enim in penitente videmus, quòd simul dololet, & de dolore gaudet: sic anima Christi secundum naturam com-

III.

Dolor in parte intellectu.

patiebatur corpori patienti, quæ tamen de illa passione lætabatur. Et hoc maxime verum est de gaudio fruitionis. Quamvis enim omnes animæ potentia ipsius Christi patiebatur ex parte sui subiecti, quia potentia radicantur in essentia animæ, ad quam perueniebat passio corpore passio: tamen ratio superior in eo non patiebatur ex parte sui obiecti, scilicet Dei, qui non erat animæ Christi causa doloris, sed delectationis & gaudij, ita quod tota anima Christi secundum essentiam fruebatur, in quantum erat subiectum superioris partis animæ, cuius est frui, diuinitate, vt sicut passio ratione essentia attribuitur superiori parti animæ ita e conuerso, fructio ratione superioris partis animæ attribuitur essentia. Veruntamen anima Christi nõ fruebatur tota secundum omnes eius potentias, nec quidem directè, quia fructio non potest esse actus cuiuslibet partis animæ, nec per redundantiam, quia cum Christus erat viator, non fiebat redundantia gloriæ à superiori parte in inferiorè, nec ab anima in corpus, sicut e contra, nec superior pars animæ per inferiorè partem impediatur circa illud, quod est sibi proprium, ita quod Christo patiente, superior pars animæ perfecte fruebatur.

Vt magnus fuerit dolor Christi, propter magnitudinem & multitudinem nostrorum peccatorum: quia quodlibet mortale sibi fecit in corde quasi quinque vubiera. Cap. XX VIII.

Dolor maximus in anima Christi.

Dixi: Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Quia Christus omnes passiones & dolores assumpsit voluntarie propter finem humanæ liberationis à peccato, ideo tantam quantitatem dolorum assumpsit, quæ magnitudini fructus exinde sequeris esset proportionata. Nam quia non solum potestate, sed etiam iustitia genus humanum à peccatis liberare voluit, ideo non solum attedit, quantam virtutem eius dolor haberet ex adiuncta diuinitate, sed etiam quætus dolor sufficeret secundum humanam naturam ad tantam satisfactionem. Veruntamen quamvis maximam assumpsit tristitiam, non tamen excedentem rationis regulam, licet eius dolor, & passio totam occuparet animam ratione suæ essentia: eò quod tota animæ essentia corpori coniungitur, ita quod est tota in toto, & tota in qualibet eius parte: & ideo corpore patiente, & disposito ad separationem ab anima, patiebatur anima tota. Et quia vnio naturæ diuinæ & humanæ facta est in persona &

na & hypostasi, ac supposito diuino, manente tamen distinctione naturarum, vt scilicet sit eadem persona & hypostasis diuinæ naturæ & humanæ, salua tamen vtriusque proprietate naturæ, ideo supposito diuinæ naturæ attribueda est passio, non tamen ratione diuinæ naturæ, quæ est impassibilis, sed ratione naturæ humanæ. Hinc dicit Cyrillus in epistola synodali: i quis non confiteretur Dei Verbum passum carne, & crucifixum carne, anathema sit. Et iterum dicit in quodam sermone Ephesini Concilij, quod mors Christi, tanquam facta mors Dei, scilicet: per vnionem in persona, destruxit mortem, quia Deus & homo erat, qui patiebatur. Non enim natura Dei laesa est, nec mutatione sua suscepit passiones. Cæterum inexpressibile illa pressurâ doloris Christi sustinuit ex quinque causis concurrentibus, secundum Hubertinum. Prima causa fuit imaginatio, & inflictio crudelissimæ & pœnalissimæ mortis. Secunda fuit derelictio totalis, & expositio ipsius sensualitatis, quæ totaliter fuit derelicta & exposita passioni & dolori: de quibus duobus iam visum est superius. Tertia causa fuit pro damnabili tuorum obstinatione, & nimia multorum ingratitude, quia prouidebat, quantum ad maximam redimendorum partem, se Christus in vanum laboraturum; & tam amaram mortem suscepturum. Vnde tanta fuit eius mentalis passio, quantus exitit eius amor tam ad Deum, quam ad proximum. Tantum enim doluit de iniurijs Dei iniuriati, & hominis iniuriantis; quantum dilexit Deum & homines. Ad quamlibet etiam iniuriam, & contumeliam summi Patris singularem habuit aspectum, & pro singulis ac omnibus satisfecit. Similiter & multum doluit humanam ingratitude, circa beneficiû incarnationis suæ, de qua tantum dolorem in mente sua sumpsit, quantum erat humanitatis suæ beneficiû, quod ingratis contulit, & quanta fuit in hoc charitatis suæ magnitudo, qua carnem assumpsit, & pro nobis redimendis crucifigi voluit. Nulla enim natura neque Angelica, neque humana beneficij assumptionis humanitatis nostræ magnitudinem, & in mensurâ suæ charitatis incomprehensibilitatē circa genus humanum exprimeret. Dolor igitur cum amore cōmensurari debet, vt quantus fuit amor Christi erga Deum Patrem & proximum, tantus esset & dolor de Patris offensa, & homine offendente. Sed Christus vnione diuina Deum inestimabiliter amabat & proximum. Hinc hoc ipso, in quantum passibilis erat, inestimabiliter dolere debuit, sicut absque mensura dilexit. Quod si Deus esset infiniti doloris, sicut est infiniti amoris,

L. 3;

& ille:

Causæ doloris Christi quinquæ.

I.

II.

III.

Ingratitudo hominum.

& ille Christo vniretur vnione personali, cui dolores illos infunde-
 ret, nonne in infinitum doleret? Præterea Christus in anima sua tan-
 tum dolebat, quot & quantæ fuerunt mortales culpe, per quas eius
 mēbra præcidebantur ab eo; & quot & quantæ fuerunt infirmitates
 mētales & corporales præcisoriū membrorū suorū: quia *posuit in eo Pa-
 ter iniquitatem omnium nostrorum*, & peccata tam facta ab initio mundi, q̄
 faciēda vsq; ad finem sæculi nō solum saluandorū, sed etiā damnan-
 dorum, sicut non minus doluit pro malis dæmonum, (licet redemptio
 non transiret ad eos) quā pro culpis electorum: imō tanto ampli-
 us, quanto maior malitia, maiorq; iniuria Dei continebatur in illis,
 sicut ait ad Patrem, loquēs: *Et omnes fluctus tuos induxisti super me*, quia
 tunc omnia peccata in mente portauit, & eorum debita supplicia su-
 stinuit. Et tantum pro qualibet culpa sumpsit dolorem, quantū erat
 grauis æterni Patris iniuria, & quantum requirebat emenda. Cū igitur
 vnus peccati mortalis iniuria sit infinita, quanta putas tunc erat
 grauitas doloris omnium simul in Christo, quo redimere voluit mi-
 seros à peccatorum dispendio? Stupendum igitur excessum doloris
 assumpsit ex respectu gratiæ capitis, quo redemptor & emendator erat
 omnis mali, quod inflictum erat per peccatum. Vnde suscepit hæc om-
 nia vt sua, non quidem ad cōmittendum, *qui peccatum non fecit*, sed
 ad perfectè soluendum & satisfaciendum, ad quod venit. Et hoc Hu-
 bertinus ostendere volēs, dicit: quōd Christus in se recollegit omnia
 peccata perpetrata & perpetranda, tanquam expiaturus ea, quantū ad
 sufficiētia. Quia cū viator erat & comprehensor, illa omnia clari-
 us & magis distinctè cernebat, quā aliqua mens humana peccatum
 aliquod singulare videre posset & vnumquodque peccatum mortale
 respectu animæ dulcissimi Iesu fuit quasi furca ferrea quinque denti-
 bus armata, quinque ferale aperturas vno ictu perficiens. In cuius ar-
 gumentum in corpore suo benedicto quinque vulnera retinere voluit,
 ostendens, quōd mortaliter peccans eum spiritualiter denuo crucifi-
 git, secundum illud Pauli: *Iterum crucifigentes sibi met Filium Dei, &
 ostentui habentes*. Primum vulnus est, quia peccatū est diuinæ vindictæ
 prouocatiuū. Et quia Christus erat mediator pacis, vt pote *pax nostra*,
qui fecit vtraque vnum, ideo quantum dilexit pacē inter Creatorem &
 creaturam, tantum doluit inimicitia & iram diuinam ex peccato cau-
 satā. Hinc etiā pro suis crucifixoribus Patrē tam efficaciter orauit. Se-
 cundum vulnus est, quia peccatū est maximè ipsius Dei iniuriatum,
 vt pote

Gravitas
dolorum
Christi.

Isa. 53.

Psal. 87.

2. Pet. 2.

Peccatum
mortale
quinque
vulnera
Christo
inflixit.

Heb. 6.
1.

Ep. heb. 2.

Lucæ 15.
11.

vepota. diuinum mandatū contemnens, diuinam maiestatem & præ-
 ostensam charitatē vilipendens, vt meritò diceret: *Pretium meum co-*
gitauerunt repellere. Et quia Filius Dei est, ideo quantum amat diuini-
 tatis gloriā, tantum dolet peccati dedecus & ignominiam, Patrisq; in-
 iuriam. Hinc Bernardus dicit in persona Christi: Nonne fatis propter
 te vulneratus sum? Nūquid fatis pro iniquitate tua afflicus sum? Cur
 addis afflictionē afflicto? Magis me cruciat vulnera peccati tui, quā
 vulnera corporis mei. Tertium vulnus est, quia peccatū est intra ani-
 mæ imaginem inflictiuum detestandæ macula. Et quia Christus erat
 animarū sponsus fidelissimus, vt diceret de eo Chrysostomus, quod
 nemo amatorum carnalium, etiam si sit supra modū insaniens, ita ex-
 ardescere potest in amorem dilectæ suæ, quantum Deus effunditur in
 amorem animarum. Ideo quātum diligebat animæ decorem, tantum
 dolebat maculæ turpitudinē. Vidēs enim horrendā deformitatē, quā
 anima consequitur ex perpetracione mortalis culpæ, tātum doluit de
 illius deformitate, quanta fuit nobilitas & formositas imaginis ipsius
 animæ, & quāta fuit in illa diuinæ similitudinis excellētia. Et ideo tan-
 quam verus animarū sponsus, earum decorem perfectè diligens, se to-
 tum in doloribus & angustijs ac tormentis reliquit, vt lavacrum de se
 & de suo sanguine faceret, ad diluendam tantam animæ turpitudinē.
 Quartum vulnus est, quia peccatū est totius regni gratiæ & gloriæ de-
 structiuum in agente. Et quia Christus erat restaurator animarū, ideo
 quantum diligebat totum regnum gratiæ gloriæ, tantum dolebat de
 eiusdem destructione. Vnde Bernardus in persona Christi: O homo,
 vide quæ pro te patior; non est dolor, sicut quo crucior. Ad te clamo,
 qui pro te morior. Vide pœnas, quibus afficio; vide clauos, quib; cō-
 fodior. Et cum sit dolor tātus exterior, tamen interius est plāctus gra-
 uior, cum te tam ingrātū experior. Quid enim tam ingrātū, sicut in se
 tam dedecorose destruere, quod Christus in se studuit tam laboriose
 reformare? Quintum vulnus est, quia peccatum est æternæ pœnæ ob-
 ligatiuū. Et quia Christus omnium hominum Redemptor erat, quan-
 tum ad sufficientiam. Ideo quantum rationalis creaturæ quietem in
 auctore suo diligebat, tantū de eius à Deo separatione, & æterna da-
 mnatione dolebat. Propter hæc, secundū Bernardū, si Christus tot
 mēbra habuisset, quot sunt stellæ in celo, & quodlibet membrū corpus
 habuisset, omnia illa corpora ad lignā crucis ex amore dedisset, ante-
 quā vnā animā damnandā (quantū in se est) reliquisset. O amor omnia

Psal. 68.

III.

IIII.

V.

vincens, quousque saeuies in tuam originem? quousque persequeris in fontem? quousque cunctis gratus, suavis & amplectendus, in eum, qui te genuit, solum crudelis inueniris? cum nec dulcis Iesus tanto discrimine retrahatur, nec tanta pœnalitate dolorum & angustiarum moueatur, nec tanta opprobriorum irrogatione in concepto proposito te pescat; sed inexpressibili quodam desiderio salutis animarum immobiliter perseverat. Nullus enim vnquam sitiens potum, vel moriturus vitam cunctis mortalibus optatam sic affectauit, sicut ex amore sitiuit Christus peccatores saluos facere, & se eis amabilem exhibere.

Ve magnus fuerit dolor Christi propter pœnalitates quasunque, tam Martyrum, quàm aliorum iustorum, & præcipue suæ Matris per veram compassionem, & de doloribus B. Virginis Mariæ. Cap. XXIX.

Doloris
Christi cau-
sa quarta.
LIIL.

Ixi: Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius.

Ioan. 10.

Compassio
Christi erga
suos.

A Ro. 9. &
22.

Magnitudo
dolorum
Christi.

Quarta proinde causa doloris & tristitiæ in Christo fuit, quia non solum omnia tormenta Martyrum, sed etiam omnes labores, miseras, pœnalitates, dolores, angustias, confusiones, irrisiones, & pressuras interiores & exteriores omnium iustorum (quorum ipse caput erat) in se pœnaliter pertulit, compatiendo tanquam verus amicus, quos vtique sicut animam suam dilexit: vt pote pro quibus *animam* suam ponere paratus erat. Nec solum pro illis, & cum illis, qui tunc fuerunt, sed etiam qui præcesserunt, & qui futuri sunt vsque in finem sæculi, tunc simul patiebatur: & quod post resurrectionem non potuit, pro tunc adimplere voluit. In cuius argumentum ad Saulum contra suos saeuientem ait: *Saule, Saule, quid me persequeris? Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris.* Eum enim persequabatur in membris suis.

Omnes igitur & singulas aduersitates & pœnalitates omnium electorum suorum Christus clarius & magis distinctè cognouit, quàm aliqua mens humana aliquod singulare posset intelligere. Et ex his in anima Christi tantus generabatur dolor, quanta fuerunt omnium aliorum iustorum pœnalitates & anxietates. Omnium enim Martyrum & aliorum iustorum dolores ita suscepit Christus per compassionem, quod eius cordi dolorosius infixæ fuerant, quàm in Martyribus & alijs electis, qui illa supplicia sustinuerant. Et omnium dolores in corde suo non solum excepit in generali, sed etiam singulariter singulos multò distin-

distinctius & perfectius, quam iij. qui pro suo nomine illos sustinuerunt, ut sic in omnibus electis, & cum eis pateretur, & sua compassione omne poenale & dolorosum fructuosius redderetur. In cuius argumentum, cum iam sacrificium eius esset consummandum, tam efficaciter etiam pro crucifixoribus exoravit, ut etiam eis in profectum & meritum cederet, dicens: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.* Luc. 23.
 Et quod maius miraculum hac benigna pietate? Hoc enim verbum magna patientiae & mansuetudinis, magni amoris & indicibilis bonitatis, magni dulcoris & venie fuit. Tantam enim mansuetudinem feruans in contumelijs, tantam patientiam exhibens in tormentis, tam ineffabilem benignitatem reddens impijs crucifixoribus, euidens se declarauit esse Filium summi Patris. Non ergo desperet amplius quisque poenitens. Quid enim conuerso non ignoscitur, cum fusus Christi sanguis agnoscatur? Quis homicida desperet, si reditus est in spem, a quo & Christus occisus est? Vnde ait beatus Anselmus: In his omnibus considera peccatus illud dulcissimum, quam tranquillitatem feruat pietatis. Non suam attendit iniuriam, nec reputat poenam, nec sentit contumelias: sed potius a quibus patitur, illis copatitur, a quibus vulneratur, illis medetur: vitam procurat, a quibus occiditur: cum qua mentis dulcedine, cum qua deuotione, in qua charitatis plenitudine clamat: *Pater, ignosce illis.* Vnde Augustinus ait: Vide charitatis affluentiam, & mirabilem patientiam. Pro inimicis facit orationem, remittit, & non expetit ultionem. Cur ergo formica, festuca, puluis, & fauilla vindictam expetis, remissionem protrahis, cum videas regem gloriae, dominum maiestatis remittentem iniurias, contumelias, & blasphemias, & condonantem omnes poenarum & crucis molestias?

Quinta denique causa doloris in Christo, fuit maternorum viscerum inexpressibilis dolor & angustia, propter nimiam compassionem. Stabat enim Maria *iuxta crucem* corpore, sed in Crucetota migrauerat mente, tota angustia cordialiter, ut ipse: nimirum cum dilectio Matris ad Christum excessit omnem dilectionem mortalis naturae. Tum, quia sciebat certissime, quod eam maxime diligebat, quem & verum Deum in utero suo incarnatum ex amore sciebat, & ab ea sola corpulentam substantiam Spiritu sancto cooperante suscepisse gaudebat; quem etiam, utpote plenum gratia & sanctitate, omni que virtute, summe diligendum esse cognoscebat. Tum etiam, quia per triginta tres annos Matri suae per exhibitionem amoris & obedientiae fide-

V.
 Doloris
 Christi causa
 quinta.
 Iohann. 19.

M lissime

Ierit. 16.
Heb. 9.

Anselmus
ad B. Mariā.

Molo: bea-
te Mariae.
quantus.

Lucā 1.

Maria re-
spondet.

lissimē adhesit, cui nunc vicem sub cruce Mater fidelissima redde-
re volebat. Vnde dicit Chrysofomus: In passione videbis altaria
duo: vnum in pectore Mariæ, aliud in Christi carne. Christus carnē
Maria immolat animam. Optat quidem ipsa ad sanguinem Filij san-
guinem addere carnis suæ, & cum Domino Iesu corporali morte re-
demptionis nostræ consummare mysterium. Sed hoc solius erat sum-
mi Sacerdotis priuilegium, vt cum sanguine intraret in Sancta sancto-
rum, ideo nec Angelo, nec homini potuit in recuperatione hominis ef-
se communis auctoritas. Vnde Anselmus ad Beatam Virginem ait: Ve-
rē tuam animam pertransiuit gladius doloris, qui tibi amarior extitit
omnibus doloribus cuiusuis corporeæ passionis. Quicquid enim cru-
delitatis inflictum est corporibus Martyrum, leue fuit, aut potius ni-
hil, comparatione tuæ passionis: quæ nimirum immensitate sua trans-
fixit penetralia benignissimi tui cordis. Obsecro Domine, indica ani-
mæ meæ, vel potius me fac sentire per amorem Filij tui, quantus tibi
dolor inerat, cum videbas Filium tuum vultu lachrymabilem, facie
despicabilem, in Cruce distractis membris erigi, & hostiam illam pre-
tiosam in altari Crucis pro nobis omnibus offerri. Videbas, inquam,
vultum eius amabilem factum omnibus indecorum, genas & os eius
gloriosum præ mortis eius angustia pallidum. Videbas caput illud tre-
mendum deorsum inclinatum, & præ dolore fatigatum. Videbas eum
denique pœnis & miserijs multis obuolutum, nec ei præstare valebas
solatium vllum, vel auxilium. In nullo profus ei aliquam subue-
nire potuisti. Quantam ergo tristitiam habuisse putamus te Matrem
eius secum per omnia participantem? Nam mensuram doloris vehe-
mentis naturam mortalem comprehendere posse non credo; quia ra-
tio dicitur, experientia probat, & vis magni amoris approbat, quod
multū dolebas, quia multum diligebas. Si enim sola passionis Filij tui
memoria nonnullos deuotos ob magnam compassionem velut exani-
mes reddit, quid fecit præsentia crudelissimæ passionis & mortis in ea,
quæ generauit ipsum mundi Saluatorem patientē? Et si sola memoria
tantum feruet in mente peccatoris, quantum æstuabat in mente san-
ctissimæ Matris? Maria. Qui me humilē ancillam ex gratia eligere di-
gnatus est in Matre, ipse cor meū ardentissimo amore cōstrinxerat, vt
nusquā nisi de ipso, & in ipso spiritus meus summā latitiā, & tristitiā
recipere posset. In eo namq; cuncta possederā, & eius dilectio fuit mi-
hi totius orbis plena possessio. Anima mea ibi erat, ybi IESVS erat;

acma

ac magis in eo, quàm in me ipsa vivebat. Inspecere speciosum *forma*
prestantis hominum, erat cordis mei plenum gaudium. Nunc autem [Gal. 4.]
omnia mihi versa fuerunt in amaritudinem. Pensa igitur quàm ama-
ris eram repleta doloribus, quantisque vexabar in corde singultibus:
tantis enim in mente vexabar angustijs, quòd pro eo mori mihi fu-
isset solatium singulare. Aspiciebam infelix & misera Filium meum
in cruce pendentem, quem nimium diligebat anima mea: & de vultu
illius omnis decor abcesserat. Ab eo videbam me deseri, quætu genu-
eram, quod erat mihi dolor maximus: Ideo vox mea periit, omnis
virtus mea evanuit, sensus recessit, & immensa me calamitas oppres-
sit. Oculos lachrymosos sursum leuavi, dilectum suspensum vidi, nec
in aliquo illi solatiū prestare potui. Respexi deorsum, & cum immenso
dolore vidi eos, qui thesaurum meum rapuerūt, & tam crudeliter cru-
cifixerunt. Defeci præ dolore, corruī præ mœnore, corde priuata eram:
quia ipse mihi cor abstulerat, & simul secum crucifixum tenebat. [Luc. 1.]
Non multa verba promebam, sed in corde talia volebam: O gau-
dium & exultatio spiritus mei, lumen ocalorum meorum, prius te
vidi cum immensa lætitia cordis mei, nunc autem cum inexpressibili
dolor & tristitia. O dolor incomparabilis orbata matris, & desol-
tutio desolata genitricis. Mori video, in quo tota vita & salus mea
consistit. O Filii mi, quis mihi dabit vt prote moriar? Moritur vnicus
Filius meus, cur secum non moritur hæc mœstissima mater eius? O
Fili mi, vltra quid faciam? quò vadam? quò me vertam? Tu mihi pa-
ter & frater, tu mihi sponsus & filius, tu mihi omnia eras. Nunc orbo
patre, viduor sponso, prole desolor, omnia perdo. Filii mi, vbi est tan-
tum gaudiū, quod in natiuitate tua habui? Væ mihi, in quantum do-
lorem versum est illud gaudiū. O benignissime Fili, desine nunc qua-
so durus esse Matri, qui cunctis benignus semper esse consueuisti, &
suscipe me Matrem tecum in cruce, vt qui vno corde viuunt, & vno
amore se diligunt, etiam vna morte pereant. Nam vira mea mori-
tur, salus mea perimitur, & omnis spes mea de terra tollitur. Cur ergo
Mater viuit post Filiū in dolore? Tu enim mortē excipis pro peccato-
ribus, & spes mea, & vnici solatium animæ meæ, & factus es mihi do-
lor & amaritudo amarissima, transfodiens cor meū gladijs acutissimis, [1a 35.]
indicibilibus scilicet pœnis tuis & angustijs Anselmus: Considerare
nūc libet bona mater, optima genitrix, fidelissima nutrix, & filia de-
solata, quis sit dolor tuus, qualis angustia tua, Vnigenitum videns

Luc 2.

crucifixum, & in nepotem mutans filium, magistrum in discipulum, regem in militem, dominum in seruum, omnipotentem in deficientem. Reuera viscera tua penetrat *gladius*, configunt animam tuam lancea & clauis, laniant mentem tuam spinarum aculei, lacerat cor tuum aspectus amorosi Filij tui. Vulnere Filij tui sunt vulnere tua, crux Filij tui crux tua, mors Filij tui, mors tua. Nutrix quomodo amittis alumnium, mater filium, ancilla dominum? Vna die orbaris omnibus bonis, & repleis omnibus malis, pernis, opprobrijs, angustijs, & miserijs. Nam dolores, quos in sua parturitione non sensisti, nunc multiplicantur in passione Filij tui. E conuerso verò, cor Filij transfigebatur gladio maternae compassionis. Vnde dicit Bernardus: O bone Iesu, magna pateris exterius in corpore, sed multo maiora interius in corde ex compassione Matris omnia tecum participantis. Vndique angustia, vndique tormenta, sentiri possunt, narrari non possunt. Et Augustinus: Cruciat te dolor tuus, sed non minus dolor eius. Non est mirum, si doles & condoles, si pateris & compateris, bone Fili in desolatione Matris, in separatione Matris, & in commendatione Matris. Nunquam enim te deseruit, non in infantia, non in adolescentia, non in passione tua. Nunquam tibi defuit eius solatium, sed nec obsequium. Lactat infantem, sequitur praedicantem, videt & comitatur patientem, contemplatur opprobria, intuetur tua vulnere, audit tua verba. Igitur merito non obliuisceris angustiae Matris, caput inclinans, & eam in matrem Iohanni commendans, ac eum in filium ei adoptans. Item Augustinus: Matri suae Dominus in cruce iam anxius, oculis & vultu annuens, ait de Iohanne: *Mulier ecce filius tuus*. Et Iohannem intuitus, ait: *Ecce mater tua*. Dum haec pauca diceret, illi duo dilecti semper lachrymas fundere non cessabant. Facebat illi duo Martyres, quia

Iohan. 19.

Luca 2.

proximio dolore loqui non poterant. *Gladius* enim doloris Christi animas utrorumque pertransiuit: sed seuerius in Matrem seueiebat, quae plus diligebat. Nam saui Christi dolores in anima Matris fuerunt seui terrores. O si vidisses in illa hora lamentabili miseriam Matris Filio compatientis, Matrem pro Filio morituro merentem, Filium Matrem desolatam dulciter consolantem, siue interno compassionis vulnere audire & videre non potuisses. Et (vt dicit Hugo) Beata Virgo nunc non solum in matrem Iohanni traditur, sed etiam toti Ecclesiae, peccatoribus scilicet vniuersis. Effecta est ergo mater Dei & hominis, ma-

ter.

terrei & iudicis. Nec decet ut inter filios discordiam esse permittat.

Denique maxime dolor augebatur maternus, ad mortem appropinquante Iesu, cum cepit facie pallescere, oculos deprimere, & caput ad Matrem suam inclinare, quasi dans illi vltimum aue. Atque, inquam, doloris & omnis desolationis, quod nec verbo poterat exprimere praenimia compassione & inextimabili dolore, quasi commendans ei corpus suum tam crudeliter confossum, & Patri spiritum suum commendans, & dicens: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.* Cum igitur voce Filij animam suam Patri commendantis & morientis cor maternum percepit, angustijs vehementissimis aestare coepit, & animam fidelissimae Matris gladius doloris pertransiuit. Manus suas sursum extendit, praecordis desiderio tangere cupiens dilectum, ut vel sic dolori & amori melius consulere potuisset. Et cum aliud solatium non haberet, sanguinem ex eius vulneribus profluentem, & vsque ad terram stillantem, nimia cum aueritate suscipiebat, illum crebrius deosculans, in tantum ut facies Matris de sanguine occisi Filij sanguinolenta redderetur. Manus erigebat sursum, amplecti cupiens Filium, sed frustra manus extensae redibant incomplexae. O quam male tunc erat piissimae Matri, grauius erat illi viuere vita tali, quam gladio mortis ab impio necari. Ideo plorans plorabat, & sine intermissione gemitus irremediabiles dabat. Interim Ioseph & Nicodemus occulti Iesu discipuli venerunt ad deponendum corpus eius. Quos dum dolorosa Mater Filium deponere volentes vidit, paululum reuixit spiritus eius, & quasi de morte confurgens, prout poterat, eis adiutorium ministrabat. Vnus clauos extraherebat, alter ne caderet, corpus exanime sustentabat. Maria vero stabat in altum brachiale uans, caput dependentiaque brachia Filij sui super pectus trahens, irremediabiliter flens, & ea deosculans. Quot autem illic lachrymas, gemitus, & suspiria fundebat vniuersi, quis explicet? In tantas enim prorūpebant lachrymas, quod vix eorum quisque verba formare poterat. Cum autem Filij corpus in terra positum fuerat, ruens super illud electa Mater praedoloris incontinentia, qui maxime tunc augebatur in amplexu & osculis Filij (sicut ait Augustinus) faciem eius & vulnera tam copiose lachrymis perfundebat, ut carnem eius cum spiritu in lachrymis solui putares: saepiusque deosculans illa felicissima membra, frequenter ingeminabat, dicens: O dulcissima Fili, quid fecisti? Cur te Iudaei crudelissimi crucifixerunt? Videbat enim corpus eius sic male tractatum ab im-

Dolor Matris ex morte Filij.

Luca 23.

Thren. 1.
Math. 27.

Deposicio Iesu.

pijs, ac laceratum, totumque cruciatum: & ideo tam copiose lacry-
mis illud irrigabat, quod super lapidem, in quo positum fuerat corpus,
defluerent, ubi postmodum eius lacrymae diu cernentibus apparuis-
se dicuntur. Nam hoc maxime doloris angustias augmentabat, quod
illum videbat morientem, totum afflictum & derelictum, totum de-
spectum & laceratum, totum anxium & sicibundum, totum oppres-
sum & violentatum: & sic perseverans in indicibili dolore, paupertate
pressa, & necessitate coacta, sub alieno tecto cogitur dies lugubres du-
cere, ac alienis eleemosynis sustentari, Mater Dei, Regina caeli, Domi-
na mundi.

*Ut amorosa fuerit Christi passio, & quam rationabiliter eam sustinuit
in cruce, ac de passionis eius gratia recordatione.*

Cap. XXX.

Ferculum
Christi
quid.

Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Labani. Cant. 3.
Quamvis per hoc *ferculum*, secundum Richardum, ibidem,
anima sancta potest intelligi, quae Christum reficit, dum
bonis operibus, studijs, ac desiderijs eius delectatur, sicut
scriptum est: *Populus meus saturavit me votis, implevit
me odorem: tamen secundum aliam significationem, per ferculū
intelligi potest, vel Virgo gloriosa, in qua Christus novē mensibus re-
quieuit, cuius uterus virginalis fuit ferculū Salomonis, utpote de quo
dicitur: Beatus venter qui te portavit: vel ipsa crux beata, in qua Chri-
stus pro nostra salute pepedit: cui & ex amore beata Virgo fideliter se
iunxit, ut de ea diceret Bernardus super Cantica: Tāta vis amoris mē-
tem Mariæ repluerat, ut cum lacrymis astans cruci, animā, & si non
posuit, tamen exposuit. O ferculū crucis felicissimū, quo Christus de-
scendit ad nostra vilissimā, ut nos traheret ad sua sublimia. Nunc enim
hoc ferculo anima sancta fertur in Deū, quo & Helias receptus est in
caelum. Hæc enim est peccatorum scala, per quam Christus ad se traxit
omnia sicut prædixit: *Ego si exaltatus fuero à terra, omnia trahā ad me-
ipsum.* Hanc enim ex intima charitate pro nobis amplectens, & sibi
baiulans crucem, cum ea simul totius mundi (quantum ad sufficientiam)
tulit offensam cum infinitis opprobrijs, exiens in eum qui dicitur
Calvarie locum. Occurre illi nunc anima mea, & vide sponsum tuum
pro te sibi Crucē baiulātem, & sub eius onere curvum, ac multum an-
xium incedentem, ad locumque, ut pro te mortem sustineat, ex amo-
re pro-*

Luce 11.

4. Reg. 2.

Ioan. 12.

Ioan. 19.

re properantem, ac tua crimina pœnis indicibilibus expiare cupien-
 tem: Et quantum potes, in tantis angustijs & ludibriorum renoua-
 tionibus positus, toto corde compatere. Nec solum totus nudus in Cru-
 ce dignatus est extendi, sed etiam Cruci voluit affigi, & sic exaltari;
 ut omnia traheret ad seipsum per eminentissimæ charitatis inditium,
 ut sic nobis suam ad nos commédaret indissolubilem charitatem, qua
 cum tanto sui dispendio firmavit nostrâ salutem. Extensis enim ner-
 uis & venis, protensis ossibus & iuncturis, extensione violenta Cruci
 est affixus, ac in manibus & pedibus crudeliter perforatus, clavis gros-
 sis cutem & carnem, nervos & venas ossiumq; compages discipantibus:
 & hoc rationabiliter. Nam quia primus homo manus extenderat ad
 lignum prævaricationis, ac pedibus accedendo confecerat chirographum
 nostræ dânationis: idèd Christus ut chirographum illud deleteret, ma-
 nibus & pedibus ligno salutiferæ Crucis affigi voluit clavis inuictis-
 simæ charitatis, per hoc *chirographum deoventi* (quod nobis erat contra-
 rium) de medio tollens, & illud Cruci affigens. O quàm libèter Crucem
 ascendit, & quanta dilectione cuncta pro nobis sustinuit, quàm gra-
 tanter obediuit, & quantum Pater in eius obedientia delectatus fuit.
 Quia nimirum tantam mansuetudinem seruans in contumelijs, tan-
 tam patientiam exhibens in tormētis, tam ineffabilem benignitatem
 reddens impijs crucifixoribus, pro quibus interpellauit clementiam
 Patris, euidentius se declarauit esse Filium summi Patris. *Respice nunc*
 & tu sanctissime Pater in faciem Christi tui, qui tibi factus est obediens
 usque ad mortem; nec ab oculis tuis recedant cicatrices eius, ut memi-
 neris, quantam pro peccatis nostris satisfactionem ab eo susceperis.
Vtinam appenderentur in statera peccata, quibus iram meruimus, & ca-
lamitas, quam passus est innocens Filius tuus. Hæc utique grauior ap-
 pareret, & magis digna, ut propter ipsam effundas misericordiam tu-
 am super nos, quàm sunt illa peccata, ut pro ipsis contineas in ira mis-
 ricordias tuas. Gratias igitur tibi referat omnis lingua super abundan-
 tia pietatis tuæ, quia vnico Filio cordis tui non pepercisti, sed ut eum
 coram te fidelissimum *aduocatum* haberemus, pro nobis illum in morte
 tradidisti: quia licet secundum naturam impassibilis & immortalis fu-
 it, eò quòd passio vel mors est pœna peccati, ipse verò sine peccato ve-
 nit, & sine peccato vixit: tamen secundum potentiam ex amore passibi-
 lis esse voluit & mortalis, ut nobis daret mercedem suæ mortis, pro
 quibus omnia gratanter sustinuit. Dedit enim nobis pro passione im-

passibilitatem, pro morte immortalitate, & pro peregrinatione aeternam patriam.

Mots Christi.

Thren. 1.

Denique in Cruce Christus mortuus est, secundum Richardum, ex violentia afflictionum sibi illatarum, concurrente vehementia doloris compassionis, quae mortem acceleravit. Hic paululum siste anima mea Christi sanguine redempta, & vide, si est dolor sicut dolor eius, ac fixis oculis in illa vulnera dulcissimi Iesu, diligenter interna pietate considera corpus illud tenerimum & immaculatum crudeli flagellatione & Crucis extensione, tam graviter laceratum. Vide corpus eius doloribus innumeris quasi quibusdam amoris signaculis tam multipliciter conformatum, quod in eo non inuenitur nec spatium unius puncti, quod non dolore & amore singulari reluceat. Vide manus eius pulchras clavis acerrime confossas, brachia tam crudeliter extensa, pedes perforatos, crura violenta quadam cancellatione constricta, & omnia delicata corporis membra tam arctae conclusioni mancipata, & sanguine perfusa. Corpus eius iuuenili decore venustum à suo decore decidit & emarcuit. Asperrimum Crucis lignum fuit delicati dorsi reclinatorium: corpus eius ponderosum clavis confixum sua mole deorsum trahitur, & inde dolor vulnerum eius augetur. Quid plura?

Isaia 1.

Thren. 3.

Isaia 53.

Planta pedis usque ad verticem capitis, sanctissimis vulneribus, & amarissimis doloribus repleuerunt eum, deducetes in lacum mortis vitam eius. Et haec omnia pro nobis cum magno desiderio cordis sustinuit, ut suo *liuore* peccatorum vulnera sanaret, & pro nobis miseris satisfaceret, ac omnes redire volentes talibus amoris sacrificijs Patri caelesti reconciliaret. Ideo licet non ignores o anima mea, quid illa passio boni conferat ad salutem, si qua tamen in te sunt viscera pietatis & charitatis, illi toto affectu compatere. Sic enim extensus est in Cruce dilectus tuus, ut omnia ossa eius dinumerari possent: & sic arctatus est vndique, quod se mouere nullatenus posset. Nam in illo tempore flebili non habuit, *vbi caput* miseris fessum reclinaret. Ecce Abel occisus est à fratre. Ecce serpens aeneus exaltatus à Mose. Ecce agnus immolatus in lege. Ecce Deus crucifixus ab homine. Ecce sponsum pro te condemnatum in morte. Ecce rex tuus suspensus in Cruce. Ecce mitis & innocens totus perfusus sanguine, totus nudus pendens in Cruce, & pallens in morte. Pendet quidem corpore nudus, sed patientia vestitus, & amoris incendijs inflammatus, intus & foris atrocissime cruciatus. Nec solum *morte* durissima condemnari voluit, sed etiam ut *maledicti*.

Psal. 21.

Math. 8.

Gene. 4.

Num. 21.

Exod. 12.

Luca 23.

Sapient. 2.

Iedictionem, quam incurramus, amoueret, mortem Crucis maledictam accepit, factus pro nobis maledictum, vt nos à maledictione paterna liberaret: quia *maledictus qui pendet in ligno*. Nihil enim inter omnia genera mortis illa morte peius fuit. Extremum igitur & pessimum genus mortis elegit, qui mortem omnium ablaturus, morte pessima mortem occidit. Et congruè satis tale genus elegit passionis, quod reatum absolueret primæ prauaricationis: vt qui per lignum vetitum cecideramus, per lignum sanctæ Crucis resurgeremus: & qui per signum prauaricationis mortui fueramus, per lignum reconciliationis ad vitam reuocaremur, vt sic morbo cõuenienter medela responderet. Expandit innocens Iesus in cruce manus immaculatas pro manibus incontinenter extensis, & pro suaui cibo ligni vetiti suscepit escam fellis & aceti, *qua non rapuit exsoluens*, & mortem in se suscipies, nostramque mortalitatem auferens. Quid commisit dulcissime Iesu? *Quæ tua noxa? quæ causa damnationis tuæ?* Ego certè sum causa doloris tui. *Quæ perpetravit iniquus seruus, soluit pius Dominus*. Ad illicita me concupiscentia traxit, ad Crucem te sancta charitas pro me traxit. Ego peccati dulcedinem, tu gustas fellis amaritudinem. O dulcissime Iesu, quò tua descendit humilitas, qui pro me factus es *obediens usque ad mortem Crucis?* O quis mihi det, vt tecum totus carne pariter & spiritu, gladio compassionis transfigar, Crucisque patibulo cum dilecto configar, nec aliud sentiam nisi Dominum *Iesum, & hunc crucifixum?* O quis mihi det Deus meus, vt moriar amore tui, qui tam affectanter mori dignatus es amore mei? Interim sit mihi dulcis lectus lignum tuæ Crucis, in quo dulciter requiescam: sit mihi corona tua spinea dulce cervical, vt caput meum in ea suauius reclinem, quia *si com-* patimur, & conregnabimus.

Galat. 3.

Psal. 68. Contem- platro.

Philip. 2.

1. Cor. 2.

Rom. 8.

Quomodo per passionem Christi liberati sumus à peccato, & à diabolica potestate. Cap. XXXI.

*R*exculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Iam de effectibus Dominicæ passionis succinctus sermo percurrat, quos tantum ad numerum quinarium extendere placuit. Primus effectus est, quia per eius passionem à peccato liberati sumus, iuxta illud Apocalypicos: *Dilexi nos, & la-* uit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Nam quia conueniens erat, quòd reparatio humanæ naturæ fieret per condignam satisfactionem, ideo

Effectus passionis Christi quinque.

Apoc. 1.

N per

I. Liberatio à peccatis. per alium modum fieri non potuit, quam per emendam factam ab illo, qui esset Deus & homo. Peccatum enim hominis erat contra bonitatem infinitam, (quæ Deus est) & infinito bono priuauit humanam naturam. Corruptis insuper rem in potentia infinitam, quia si Deo placeret, indiuidua humana natura, sine sine multiplicare posset. Ad rigorem igitur iustitiæ requiritur, quòd secundum quantitatem culpa sit quantitas emenda, iuxta illud Deuteronomij: *Pro mensura peccati erit & plagarum modus*. Sed homo purus emendam infinitam facere non potuisset, nisi tantum ille, qui Deus & homo esset.

Deut. 25.

Isaia. 53.

Psal. 24.

Et quia Christus non solum potestate, sed etiam iustitia genus humanum à peccatis liberare voluit, ideo non solum attendit, quantam virtutem eius dolortam interior quam exterior haberet ex adiuncta diuinitate, sed etiam quantus eius dolor sufficeret secundum humanam naturam ad tantam satisfactionem, ut rectè de eo dici possit illud Isaia: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit*. Hinc etiã, secundum aliquos, Christus ex condigno pro nobis aliter satisfacere quam moriendo non potuit, quia totum genus humanum duplici morte fuerat obligatum, scilicet naturæ & dånationis æternæ. Quapropter videretur aliquibus, quòd de illo peccato non potuit esse condigna satisfactio, nisi per mortem iusti venientem ex misericordiae voluntate. Hinc dicit Bonauentura super 3. Lib. Sententiarum, quòd ex parte Dei congruum fuit genus humanum reparari per mortem Christi: utpote cuius omnes *viæ sunt misericordia & veritas*, sicut ipse summè iustus & misericors est. Et ideo in reparatione generis humani, quæ fuit excellentissima viarum Dei, congruum erat, ut simul concurrerent misericordia & veritas, siue iustitia. Hinc decens fuit, quòd ab homine Deus pro iniuria sibi facta satisfactionem exigeret: quam si homo facere non posset, tunc ei diuina misericordia subuenire, quæ mediatorum fidelissimam constituit, ut pro eo satisfaceret. Et hic modus erat magis congruus, tam diuinæ iustitiæ, quam misericordiae. Quia si Deus culpam non dimisisset, eius misericordia non manifestaretur. Si verò sine satisfactione dimisisset, eius iustitia non manifestaretur. Nunc autè & seueram ostendit iustitiã, quia per passionem Filij sui secundum rigorem iustitiæ, quantum ad sufficientiam, satisfactum est pro peccatis totius generis humani: & sic homo per Christi iustitiam liberatus est, quamuis propriè loquendo, Deus contra iustitiã non fecisset, etiam si sine omni satisfactione hominem à peccato liberare voluisset. Iudex enim

salua

salua iustitia sine poena non potest dimittere culpam commissam in alium hominem, vel in totam Rempub. seu in superiorem principē. Sed Deus est supremum & comune bonum totius vniuersi: & ideo si peccatum in se commissum dimitteret, iniuriam nulli faceret. Hinc Dauid misericordiam petens, dicit: *Tibi soli peccavi*. Quasi diceret: Potes sine iniustitia mihi dimittere. Et etiam plenissimam exhibuit misericordiam, quia cum homo per se non potest satisfacere pro peccato totius humanæ naturæ, Deus illi satisfactorem dedit vnigenitum Filium suum, secundum illud ad Romanos: *Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, qua est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius*. Et hoc fuit abundantioris misericordiae, quæ si peccata remississet sine satisfactioe. Hinc dicit Apostolus idem ad Ephesios: *Deus, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuincit nos in Christo*. Et si queris, Quomodo mors Christi prodesse potuit toto humano generi? Ex eo utique, quia Christus caput Ecclesie factus est, secundum illud Ephesiorum: *Ipsam dedit caput super omnem Ecclesiam, qua est corpus ipsius*. Et ideo per passionem suam, quam ex obedientia & charitate sustinuit, nos tanquam membra sua, quasi per pretium suæ passionis a peccatis liberauit. Sicut enim naturale corpus ex membrorum diuersitate consistens, vnum reputatur corpus; sic Ecclesia tota, tam militans, quam triumphans, vnum Christi mysticum corpus existens, velut vna persona reputatur cum suo capite, quod est Christus. Hinc in sua passione instituit Christus causam nostræ liberationis, ex qua cuncta peccata nostra, tam præterita, quæ presentia & futura remitti possent, sicut medicus medicinam faciens, ex qua quicumque morbi sanari possent, etiam in futuro. Sed quia Christi passio quadam est vniuersalis causa remissionis peccatorum, oportet quod singulis adhibeat ad deletionem propriorum peccatorum, quod fit per Bap- tismum & Penitentiam, & alia Sacramenta, quæ virtutem habet ex passione Christi. Secundus autem effectus est, quia per eam liberati sumus a potestate diaboli. Dicit enim Augustinus, quod Christus innocens occisus, diabolum æquissimo iure superauit, non quia liberauit a captiuitate facta propter peccatum, suo iusto sanguine effuso iniuste. Decuit enim vt Christus sua prudentia diabolum superaret sicut hominem diabolus astutia sua deceperat. Et ideo, secundum eundem Augustinum, venit Redemptor, & victus est deceptor: qui rediit illi discipulum,

I sal. 50.

Ro n 3.

Ephes 2.

Mors Christi quomodo toto humano generi valuerit. Ephes 1.

II. Liberatio à potestate diaboli.

Iustitia
Christi vi-
ctus est di-
abolus.

2 Cor. 15.

Crucem suam, posuit quasi escam sanguinem suum, quem sitiuit infernalis sanguisuga, & captus est Crucis muscipula. Nam quia diabolus in passione Christi modum excessit à Deo sibi tradita potestatis, scilicet in morte Christi machinando, qui non habebat meritum mortis, cum esset absque peccato. Ideo secundum Augustinum 13. de Trinitate, iustitia Christi diabolus victus est eum occidendo, in quo nihil dignum morte inueniret. Iustum enim erat, ut debitores, quos tenebat, liberè dimitterentur, credentes in eum quem occidit sine vlllo debito. Et hoc fuit ad maiorem hominis dignitatè, ut sicut à diabolo fuerat homo deceptus & victus, sic etiam esset homo, qui diabolum vinceret. Et sicut homo mortem meruit, sic moriendo mortem homo superaret. Vnde Apostolus ait: *Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum.* Vnde potestas detinendi iustorum animas, nihil purgabile habètes, à diabolo totaliter est ablata, sed potestas tentandi & nocèdi sibi est restricta, & virtus nostra multipliciter adiuta: quia gratia nobis infunditur abundantius, & veritas patet euidentius, & Angeli nos custodiunt diligentius. Et licet possibilis fuisset alius modus hominem liberandi à potestate diaboli, quam per incarnationem & passionem Christi, non solum potentia absoluta, sed etiam potentia ordinata secundum rationem iustitiae: tamen non fuit alius modus redemptionis possibilis, quia redemptio contractus est iustitiae commutativae, quae consistit in aequalitate quantitatis: & ideo Christus hunc modum elegit ex obedientia summi Patris.

Effectus reliqui passionis Christi, quomodo scilicet per passionem Christi liberati sumus à peena peccati, & Deo reconciliati, ac operatam a celi. Cap. XX XII.

III.
Liberatio à
peena pec-
cati.

Erculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Præmissis duobus primis effectibus Dominicae passionis, iam ceteros prosequamur. Tertius eius effectus est, quia per eam etiam à peena peccati sumus liberati, tam directè, quàm indirectè. Directè quidem, in quantum Christi passio fuit sufficiens & superabundans satisfactio pro peccatis totius generis humani. Exhibita enim sufficienti satisfactione, tollitur reatus peenae. Indirectè verò, in quantum Christi passio est causa remissionis peccati, in quo fundatur reatus peenae. Et in hoc ostenditur diuina severitas, quae peccatum sine peena quamvis poruit, tamen inultum dimittere

mittere noluit, sed pro illo expiando Deus Pater proprium Filium crucifigendum in carne tradidit, ei voluntatem patiendi pro nobis inspirando, & ad vindictam accinctus, proprio Filio suo non parcendo. Pater etiam in hoc diuina bonitas, quia cum homo sufficienter satisfacere non posset per quamcunque poenam ab eo sustinendam, Deus ei Filium proprium satisfactorem dedit, cum (secundum Apostolum) *pro nobis omnibus illum crucifigendum tradidit.* Nam ille proprie pro offensa satisfacit, qui illud exhibet offenso, quod aequè vel magis diligit, quàm offensam odit. Sed ex obedientia & charitate Christus patiendò, magis aliquid exhibuit Deo, quàm exigeret; tum propter dignitatem vitæ suæ, quam ponebat pro satisfactione, quæ vita Dei & hominis erat; tum etiam propter generalitatem passionis, & magnitudinem assumpti doloris; tum denique propter magnitudinem charitatis, ex qua pro nobis pariebatur: propter quæ tria Christi passio fuit pro nobis superabundans satisfactio, iuxta illud Iohannis: *Ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris, non autem pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi.* Et inde dicitur *miserationes eius super omnia opera eius, quæ non rapuit exsoluens, & inimicos proprio sanguine ad amicitiam reducens.* Nam magna fuisset misericordia, si rigorem iustitiæ temperasset; maior verò, si reo poenæ iudicium penitus remississet. Sed ex misericordia voluit Deus humano generi bonitatem suam in summo communicare, vt nihil esset quod pro eius salute non acceptaret, nec iniuriaretur suæ iustitiæ. Et ideo ad subueniendum nostræ miseræ, ad satisfaciendum suæ iustitiæ, proprium Filium iudicare voluit, vt nos reos absolueret: & *in eo posuit iniquitatem omnium nostrum, vt sic peccati vindictam sumeret, & peccator vindictæ dispendium non sentiret.* Veruntamen vt hunc effectum felicissimum passionis Christi consequamur, oportet nos eidem Baptismo sacramentaliter configurari, & per conuersationem imitari, secundum illud Apostoli: *Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem, vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Hinc baptizatis nulla imponitur poenæ satisfactoria, quia per satisfactionem Christi totaliter liberati sunt. Sed quia Christus semel tantum pro peccatis nostris mortuus est, vt dicitur i. Petri, ideo non potest homo per Sacramentum Baptismi secundario configurari morti Christi. Oportet igitur quod peccantes post Baptismum, Christo patienti configurantur per aliquod poenale, quod in seipsis sustineant, Christi satisfactionem.

factione semper cooperante, licet illud penale sit multò minus sufficiens, quàm exigeret digna pro peccatis satisfactio, quod dicitur Poenitentia.

III.
Reconcilia-
tio hominis
cum Deo.
Sapient. 14.

Quartus autem effectus est, quia per eam Deo reconciliati sumus, sicut dicitur ad Romanos quinto: *Reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius*. Et hoc non solum, quia Christi passio remouet peccatum, quo Dei inimici constituimur: (secundum illud Sapientiae: *Simul odio sunt Deo, impius & impietas eius*;) sed etià, quia Deo Patri seipsum obtulit sacrificium acceptissimum: cuius proprium est placare Deum. Et iste modus reparandi & reconciliandi humanum genus fuit acceptissimus ad placandum Deum. Quia dicit Anselmus, quòd nihil asperius & difficilius homo pati potest ad honorem Dei, quàm spontè & sine debito mortem; nec potest seipsum magis dare, quàm cum se morti tradit ad honorem Dei, sicut dicitur ad Ephesios 5. *Tradidit seipsum hostiam & oblationem Deo in odorem suauitatis*. Fuit etiam modus congruentissimus ad morbum curandū: quia primus homo peccauit per superbiam, gulam & inobedienciã; sed quia contraria conerarijs curantur, ideo modus satisfaciendi congruentissimus fuit per abiectiõnis humiliationem, & per suppliciorum acerbiteriam, ac per diuinæ voluntatis impletionem, quæ cuncta plene relucet in eius passione. Et nostra reparatio ad hoc erat, vt à culpa nos reduceret ad iustitiam, à miseria ad gloriam. Sicut enim humanum genus per culpam cadens Deum inhonorauit per prauaricationem & inordinatam delectationem: sic à culpa rediens ad iustitiam, decens est vt Deū honoret sustinendo pœnam: & in hoc reparatur ad iustitiæ normam. Et rursus, sicut gloriosius est acquirere vitam æternam per merita, quàm sine meritis: sic gloriosius est reconciliari Deo per satisfactiõnem, quàm sine ea: ac in sua passione Christus vtrumque operatus est pro nobis. Et ideo Christus mediator noster & Redemptor dicitur, quia solus nos Deo reconciliare potuit secundum diuersas proprietates, in quibus communicat eum Deo & cum homine. Habet enim iustitiam & innocentiam, cum qua cum Deo communicat. Habet mortem, in qua cum homine communicat. Etdum in Christo mors iustitiæ coniungitur, homo peccator & mortalis Deo iusto & immortalis reconciliatur. Vnde quòd Christus ex obedientia & charitate voluntariè passus est, tantum bonum fuit, quòd propter hoc bonum, in humana natura iuentum, Deus placatus est super omnem offensam humani generis, quaa-

Hebr. 2.

quantum ad eos, qui Christo passio coniunguntur per fidem charitate formatam, ac Sacramenta fidei. Vnde dicit Caelestinus: Cum sancto, id est, sanguine tincto, sancti, id est, sanguine tincti sunt, qui crucifixo cruci affixi sunt, dolori eius condolentes, amori eius congaudentes, sanguinem eius bibentes, carnem manducantes, crucem amplectentes, vulnera lingentes, & per latus apertum lancea, ad cor eius superdulcissimum intrantes, atque ei se clauo aeterni amoris inseparabiliter conclauantes.

Quintus liquidum effectus est, quia per eum ianua caeli nobis aperitur, sicut dicit Apostolus ad Hebraeos: Habemus fiduciam in introitu sanctorum, scilicet caelestium, in sanguine Christi. Duplex enim peccatum nos impediens ab ingressu illius, scilicet originale, quod est totius humanae naturae, & actuale, quod per proprium actum vnusquisque hominis committitur. A primo quidem liberati sumus, Christo pretium pro nobis solvente, & hoc per Sacramentum Baptismi. Quamuis enim vnusquisque sanctorum in lege veteri purgatur a peccato, quantum pertinet ad emundationem propriae personae, (secundum illud Pauli ad Hebraeos: Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam.) non tamen alicuius fides vel iustitia sufficiebat ad remouendum impedimentum, quod erat per reatum totius humanae naturae: quod remouit in pretio sanguinis Christi. Hinc baptizato Christo, aperti sunt caeli, ad designandum, quod caelum aperitur Baptismo Christi baptizatis, qui habet efficaciam a passione eius. A secundo vero, scilicet proprio peccato singulorum, liberantur ij, qui per fidem charitate formatam, & fidei Sacramenta communicant eius passioni. Nam a peccato contracto ante Baptismum, virtute Baptismi mundantur. Sed a peccato post Baptismum contracto, virtute verae Penitentiae mundantur, tamen in virtute meritorum & passionum Christi. A peccatis denique perpetrandis, virtute passionis Christi misericorditer praeseruantur, suffulti fideliter adiutorio multiplici. Primum, quia per eam nos non solum a peccatis liberauit, sed etiam gratiam nobis promeruit iustificantem. Licet enim nullus homo purus, nec sibi, nec alij (saltem merito condigni) primam gratiam gratam facientem mereri potest: Christus tamen ex maxima charitate passionem pro nobis gratanter acceptans, per eam nos liberauit ab omni culpa, tanquam per causam sufficienter & de condigno (quantum est ex parte sua) nos disponentem ad hoc, ut ab omni culpa liberemur. Et etiam nobis sufficienter

V.
Aperitio regni
caelorum
Hebr. 10.

Hebr. 11.

Matth. 3.

Passio Christi
sicut praeseruet
hominem a
peccatis.

Gratiā nobis promeruit Christus.

promeruit merito condigni primam gratiam gratum facientem, & ad celi ingressum nos preparantem, quamvis non omnes propter indispositionem suam, istius meriti recipiant efficaciam: Quia Christus, secundum Damascenum, super hominem quæ sunt hominum agebat humana. Non enim homo erat solum, sed & Deus. Vnde & huiusmodi passiones viuificatiuæ & salutares erant. Propter dignitatem enim patientis, sua passio fuit condigna satisfactio pro peccatis totius mundi. Condigna verò satisfactio meretur merito condigni remissionem peccatorum. Et quia peccatorum remissio non fit nisi per gratiam gratum facientem, rectè concluditur, quod per suam passionem merito condigni, quantum ad sufficientiam, nobis omnibus meruit gratiam gratum facientem, qua deinceps peccatum cauere, & diabolo resistere, Deoq; perseveranter inhaerere valeamus. Secundò, quia per eius passionem cognoscimus quantum nos diligit Deus: & ideo modus ille redimendi genus humanum fuit efficacissimus ad trahendum genus humanum ad amorē suum, sicut prædixerat, dicens: *Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum.* Nimirum quia dumtaxat ipsa passio valet ad salutem, qui mera voluntate Deo per amorem adherent: quia non decuit humanum genus saluari, nisi saluo libero voluntatis arbitrio. Nullo siquidē alio modo (saluo voluntatis arbitrio) Deus hominem magis attrahere potuit ad amorem suum, quam pro eo sustinendo crucis supplicium. Vnde dicit Hugo de artha sponsa: Ut ostenderet tibi quantum te diligeret, non nisi moriendo te à morte liberavit, ut non tantum pietatis impeaderet beneficium, verum etiam charitatis monstraret affectum. Nihil autem efficacius preseruat hominē à peccatis, quam amor Dei feruidus, qui maximè incenditur per iugem memoriā Dominicæ passionis. De qua dicit Origenes super Paulum ad Romanos: Tāta vis est mortis & crucis Christi, ut si ponatur ante oculos, & in mente fideliter habeatur, nulla concupiscentia, nulla libido, nullus furor, nulla superare potest inuidia: sed continuo ad eius præsentiam totus ille peccati & carnis fugatur exercitus. Tertiò, quia per eam homini maior est indicta necessitas immunem à peccato se cōseruandi, iuxta illud primæ ad Corinthios: *Empti enim estis pretio magno, glorificate & portate Deū in corpore vestro.* Et etiā in perfectione omnium virtutum Christi vestigia imitandi, quæ summè necessaria sunt ad humanam salutem. Hinc ait Petrus: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius.*

Charitas Dei trahit hominem. Ioan. 12.

Rom. 6

Necessitas homini indicta quæ. 1. Cor. 6.

1. Pet. 2.

Gemma

*Gemma in Cruce Christi spirituales quatuor quæ deq; Cruce spiri-
tuali multiplici, qua vincitur diabolus, mundus & caro,
qua conjigitur cor & roboratur spiritus.*

Cap. XXXIII.

Erculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Iam de Cruce spiritali prosequamur, quam Apostolus cordibus Ephesiorum perfectius ingerere volens, scribit eisdem, dicens: *Flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in celo & in terra nominatur, ut det vobis secundum divitias glorie sue, virtutem corroborari per Spiritum eius in interiori homine: Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit, id est, quanta esse debet, latitudo, longitudo, sublimitas & profundum.* Nam, secundum Augustinum, in latitudine Crucis opera bona significantur in latitudine charitatis facta, quia charitatis opera sunt generaliter extendenda etiam vsq; ad extremos inimicos: & hoc significatur in ligno transverso, quo manus extenduntur, propter operum significationem, quæ sunt in latitudine spiritualis hilaritatis, quia tristitia facit angustias. In longitudine perseverantia boni operis, & sanctæ conversationis significatur, quæ in tota longitudine temporis vsque in finem est habenda. In altitudine significatur intentio rectissima, ex sola spe cælestium, quæ in Deum, tâquam in finem ultimum, sunt omnia regerenda. In profundo significatur inscrutabilia Dei iudicia: unde venit in homines hæc maxima gratia, quia bona nostra de profunditate diuinæ gratiæ (quæ comprehendere non potest) vniuersa procedunt, eò quòd ex occulta Dei voluntate vocantur ad participationem tantæ gratiæ. Sequitur: *Scire etiam charitatem Christi, quæ nos dilexit, supereminentem scientiæ nostræ; quia charitas illa excedit omnem humanam scientiam: ut sic impleamini in omnem plenitudinem Dei, id est, ut sitis pleni Deo, tam plenitudine viæ, quàm patriæ.* Et loquitur de intelligentia, vel infusâ scientiâ, quæ est in experimentali gustu. Sunt autem quatuor gemmæ virtutum, quibus adornantur quatuor cornua Crucis, de quibus ait Bernardus: Christus in passione patientiam exhibet, humilitatem commendat, obedientiam adimplet, & charitatem perficit. His virtutum gemmis quatuor cornua Crucis ornantur, & est supereminens pars charitas, à dextris obedientia, à sinistris

Ephes. 3.

Latitudo.

Longitudo.

Altitudo.

Profundū.

Gemmæ
virtutū in
Cruce qua-
tuor.

nistris patientia, in profundo radix omnium virtutum humilitas. Et
 his quatuor vireutibus Christus in Cruce vicit quatuor potentias no-
 bis aduersantes, quas notat Psalmista, dicens: *Ibi*, scilicet in Cruce,
confregit potentias, arcum, scutum, gladium, & bellum. Nam cum dextro
 cornu, scilicet obedientia, confregit potentiam diaboli, quæ figura-
 tur in arcu. Arcus enim est Crux Christi, tensus à diabolo multipli-
 citer in mortem Christi, cuius sagittæ fuerunt omnes contumeliæ &
 pœnæ Christo crudeliter inflictæ: quæ cuncta Christus valenter con-
 fregit, cum ex obedientia Patris omnia patienter tolerauit, quia *vir*
obediens loquetur victoriam. Et hoc est, quod dicit Psalmista: *Arcus*
eorum confringatur. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriã per Do-
minum nostrum Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis. Nam sicut
per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, sic per
obedientiam unius iusti constituuntur multi, ut dicit Apostolus. Ex
hac enim obedientia, ut idem testatur, deleuit Christus, quod aduersus
nos erat, chirographũ decreti, quod erat contrariũ nobis: & ipsum iulu de
medio, affigens illud Cruci. Alexãder de Hales dicit, quod decretũ dicitur
 diuinũ præceptum, quod Adæ fuit datum: *De ligno scientiæ boni & mali*
ne comedas. Cuius præcepti violati memoriam & inscriptionẽ Deus de-
 leuit, quando peccatum primi parentis aboleuit. Cum sinistro verò
 cornu, scilicet patientia, confregit peccatum, quod figuratur per scu-
 tum, quia omnis culpa mortalis scutum quoddam est diaboli, quo se
 protegit, ne de mētibus hominum expellatur, & ne de cordibus mun-
 danis per exteriores prædicationes, & interiores inspirationes eijcia-
 tur. Dicit enim Iob: *Corpus eius, scilicet diaboli, quod est peccatum,*
quasi scuta fissilia, compactum squamis sese prementibus. Una vni coniungi-
tur, & ne spiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adhaerebit, & te-
nentes se nequaquam separabuntur. Ideo, ut dicit Apostolus: *Fetus homo*
nostrer crucifixus est, scilicet cum Christo, ut destruatür corpus peccati,
ut ultra non seruiamus peccato, sed scutũ illud peccati comburatur per
passionem & mortem Christi, sicut ait Psal. Et scuta comburet igni, id
est, ignita charitate & feruida passione sua. Nam hoc igne cõbulsit ace-
diam, ad passionem properando: iram, mollia responsa dando: super-
biam, contumelias & opprobria gratanter accipiendo: auaritiam, ab
omnibus perfecte se denudando: inuidiam, efficaciter & lachrymosè
pro inimicis orando: gulam, fel & acetum potando: luxuriam, mul-
tas flagellationes & lacerationes sustinendo.

Cum

Cum cornu proinde sublimi, scilicet charitate, deuicit & aperuit Paradisum, per gladium flamineum versatilem mysticè designatum. Per Paradisum autem cælum empyreum designatur, vbi fuerant tria impediencia, ne quis ingrederetur, ita quòd non sufficiebat humana intelligentia, neque voluntas, neque facultas ad ingrediendum. Nam ante Dominicam passionem aditum Paradisi nesciebat homo: ideo Cherubin, qui plenitudo scientiæ Dei interpretatur, aditum Paradisi præpedisse dicitur: Sed *Christus* per passionem & mortem, *assessens pontifex futurorum bonorum, per proprium sanguinem introiit in Sancta, æterna redemptione inueniens, nostrum intellectum illuminans, vt per fidem noscat quibus medijs introire debeat. Similiter ex parte voluntatis. Nam sufficienti charitate non ardebat, & ideo flammeus gladius à charitate voluntatem diuidens, præpedisse dicitur. Sed Christus tam originale, quàm actuale peccatum per mortem suam amore nostri valenter exterminans, quatum est in se, nostrum affectum inflammat, vt feruide ad introitum regni laborare velit. Ignem, inquit, veni mittere in terram, id est in terrena corda. Et quid volo, nisi vt ardeat? Ex parte denique facultatis cælum ascendere non valebat, quia gladius versatilis ab hac facultate lethaler diuidens, præpedisse dicitur. Sed Christus facultatem roborans, nos cælum violenter rapere docuit, dicens: *A diebus Iohannis Baptiste, quo scilicet tempore passio Christi cepit regnare, regnum calorum vim patitur. & violenti rapiunt illud.**

Porro eum infimo cornu, scilicet humilitate, confregit potentiam inferni, id est mortem æternam, per bellum significatam. De quo bello dicit Dominus apud Lucam: *Cum fortis armatus, id est, diabolus, custodit atrium suum, id est, infernum, in pace sunt omnia, que possidet, id est, inferni spolia, quæ fuerat adeptus ante passionem Christi. Cum autem fortior illo, scilicet Christus superueniens eicerit eum, scilicet per crucem & mortem, vniuersi eius arma auferet, in quibus confidebat; & spolia eius distribuet. Christo igitur in carne passio, & vos eadem cogitatione armamini, cum Apostolo dicente: De cætero nemo mihi molestus sit, Ego enim signatus, Domini IESU in corpore meo porto. Nam eius passio tanta spiritus deuotione distillat, quòd mentes diligentium, & eam ruminantium adipe & pinguedine replere videatur. Nec solum sedula cogitatione, sed etiam spiritali imitatione Dominicam*

Charitas.
Gladius
versatilis
mysticè
quid.

Paradisi in-
gressum
præpedien-
tia tria quæ.
Heb. 9.

Lucæ 12.

Matth. 11.

Humilitas.

Lucæ 11.

Bellum.

1. Pet. 4.

Galat. 6.

Psal. 62.

passionem complecti debemus, vt compatiendo in praesenti, contrememus in futuro.

Cru^x spiri-
tuali^s mul-
tiplex.
Sap. 1.

Isaia 14.

Tob 41.

Prou. 21.

Apoc. 12.

Nam Crux, qua diabolum velut latronem in sinistro pendentem crucifigere debemus, erit sincera charitas in summo, contra suam inuidiam, qua mors intrauit in orbem terrarum. Erit humilitas in imo, contra suam superbiam, propter quam eiectus est à caelesti paradiso in momento in iusto oculi, ita vt mirarerur Isaias, dicens: *Quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris?* effectus insuper rex super omnes filios superbiae. Erit à dextris obedientia prompta, contra suam inobedientiam, & rebellionem, qua vilis apostata effectus est: quia *vir obediens loquitur victoriam.* Erit à sinistris grata patientia, contra venenatam iram suam, de qua dicitur in libro Apocalyp. *Vae terra & mari: quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam.* Crux verò, qua mundum calcabimus erit abiectio plena terrena possessionis, non solum effectu, sed etiam affectu: erit abnegatio perfecta cuiuslibet mundanae delectationis: erit refutatio firma mundani fauoris & honoris: erit despectio vera sui ipsius, qua non solum seipsum contemnit, sed etiam se contemni ab alijs appetit. Crux proinde propriae carnis, erit abstinentiarum zelositas, non solum ab omni superfluo, sed etiam ab omni gustabili delizioso & voluptuoso; quantum admittit corporis valerudo: erit vigiliarum studiositas, ne mens torpore dissoluatur, & ad illicita pertrahatur: erit asperitatum rigorositas, quia non decet sub spinato capite corpus gerere delicatum: erit laborum sedalitas, siue corporalium siue spiritualium, vt eum inimicus semper inueniat vtiliter occupatum. Crux autem cordis, erit timor Dei, dolor peccati, compassio proximi, & passio Christi. Crux denique mentis vel spiritus, erit iugis diuini amoris inhaesio, affectuosa sui ipsius humiliatio, sincera inimicorum dilectio, & perfecta iniuriarum remissio: quae breuiter tetigisse sufficiat.

Explicit pars prima.